אליקום צונזער

28 October 1836 – 22 September 1913

דער פּאָטשטאָווער גלעקעל 2
שיבת ציון 6
די סאָכע 9
המחרשה 13
דאָס אונשטערבליכע פאָלק – א 17
דאָס אונשטערבליכע פאָלק – ב 21
דער ניינצעהנטער יאהרהונדערט 27
מיינע געפיהלען 35
עלעגיע לעוואנדא 42
דאָס ליעד פֿון אייזענבאהן 45
רבי יעקב משלם 49
דאָס גאָלדענע לאַנד 53
דער אריסטאָקראַט 57
צו די שטערען 64
אויף דיין אלטען וועג 72
די לבנה 78
נאָך דעם נייעסטען זשורנאַל 81
די קאָנטראַסטען 85
משה מיט זיין דור 91
דער חילוף 96
דער וועלט־טעאַטער 103
די פערשיעדענע וועלט 107
דער צבֿוע׳יאַק 111
רחל מבכה על בניה 116
דאָס ליעד פון אויג 119
די בלום 122
א בריעף פון דער מוטער ציון 125

דער פּאָטשטאָווער גלעקעל

(ערב ראש השנה לשנת תרל´´ב)

1

אויפ´ן גאָשטשינעץ, דער פּאָטשטאָווער גלעקעל קלינגט גאנץ הויך,
בריעף פיהרט אונז דער פּאטשטאַליאָן
די בריעף זיינען פערזיעגעלט און די סומקע אויך,
פרעהליך, לוסטיג פאָהרט ער אָן.
ווי מען צוטהיילט די בריעף כשורה,
הערט זיך שוין נייס אין שטאָדט,
דער בעקומט א גוטע בשורה,
דער צווייטער אַן אונגליק האָט,
דער בעקומט א ידיעה,
ער האָט געוואונען אין לאָטעריי,
דער צווייטער רייסט שוין קריעה,
גוואלדען און גשריי.
דער נייער יאָהר איז אויך אַקוראַט,
פרעהליך פאָהרט ער אָן מיט זיין פערד און שפּאַן,
נאָר די סומקע, איז מיט א פּעטשאַט,
גאָט וייס וואָס איז דאָרטען נייס פאַראַן.

2

איהר יאָהרען! קענט איהר מיר ניט זאָגען דעם אָרט
פון וואנען פליסט אייער שטריינגער טייך?
און וואוהין געהט איהר אלע אַוועק אָט דאָרט?
אַ שרעק נעהמט אָן צו בעטראכטען אייך!
די צייט ווערט אלט מיט יאָהרען,
און די אייביגקייט איז רק יונג,
אָקאָרשט איז דער יאָהר אוועקגעפאָהרען,
דער צווייטער ניט שוין א שפּרונג.
צי א גוטען טאָג, צי א שלעכטען,
צי עס טונקעלט מיר, צי עס שיינט,
אבי דער היינט ווערט א נעכטען
און דער מאָרגען ווערט א היינט.
די זייגערס רק,
זיי קלאפּען טאַק,
דאָס גיט מען אונז א וואונק, אז דער לעכען פליהט,
דער פּאָטשטאליאָן
זאָגט אונז אָן:

ברידער! די צייט איז קורץ, פערטראכט זיך ניט!

3

איהר יאָהרען! ווי שטריינג איהר שטראמט, ווי שטארק איהר פליעסט!
איהר שלעפּט נאָך מיט זיך וואָס איהר טרעפט אָן,
און גאנצע דורות איהר פערפלייצט, פערגיעסט,
און פאלט מיט זיי אריין אין תהום,
איהר פערפלייצט אזעלכע דורות
וואָס קינסטליך געווען געמעלט,
און אויף זייער בית הקברות
פערבויט איהר א נייע וועלט.
נייע מענשען פרייע
חכמים און גרויסע לייט,
באלד ווערען אייך אלט די נייע,
מאַכט איהר מיט זיי אויך א בייט!
מיר שלאָגען פּאַליעס
אין אייערע כוואַליעס,
און איהר רייסט זיי אויס און טראָגט זיי אוועק,
דעם אלטען דור
פערפלייצט איהר גאָר -
גוואלד, דער נייער דור שטעהט אויך אין שרעק!

4

וואו זיינען די מענשען פון א דור צוריק?
וואו איז זייער שטאָלץ און הערליכקייט?
וואו איז זייער קלוגער אויגענבליק?
פערפלייצט, פערשטראמט האָט אלץ די צייט.
דער האָט א קרוין געוואונען,
דער האָט פערוויסט פיעל שטעדט,
דער האָט אינזלען געפונען,
דער א קינסטלער, דער אַ פּאָעט;
דער בעטראבט די גרויס פון די זון,
דער האָט די גאָטהייט דערקאָנט-
וואָס האָבען זיי זעצט דערפון,
אַז עס ווערט זייער נאָמען דערמאָנט?
און ווער קען דערמאָנען
די העלדען מיליאָנען,

וואָס די צייט פערשיט שוין לאנג אויפ´ן קבר דעם שטיין;
דער נאָמען מיט די ספרים
איז מיט זיי אין די קברים,
און מיט אונז וועט זי זיך אויך בעסער ניט בעגעהן.

5

אָ דו ערד, ווי גרויס זיינען דיינע מייסטערווערק
דו צוקייסט אונז אלעמען אונטער דיינע ציין
מאכסט גראָז פון מענשען, און מעטאל פון בערג
און דו בלייבסט אייביג אין דיין פארעם שטיין
דו נעהמסט א מענשען א ריידער,
אריין דאָרט אין דיין מאשין,
דו באציהסט איהם מיט נייע קליידער
און עס געהט גאָר ארויס א בין.
דער בין לעבט אויס די יאָהרען,
גיסטו איהם צו א כעמישען עסענס
און פון בין ווערט א קאָרן
און פון קאָרן איבער דאָס ניי א מענש.
און ווען איך פארגעס
ווען איך עס
פילייבט איז די ברויט די מאַרך פון מיין פערשטארבענע קינד
און מיין פלייש אוןביין איז די קייטען פון דער וועלט אליין,
און ווער וויס וויפיעל וועלטען לעב איך שוין ביז אַצינד.

6

וויפיעל מאָל האָט שוין די ערד געביטען איהר הויט
פערטרונקען און פערשאָטען א גאנצע וועלט,
און פון אויבען א צווייטען מאָל א וועלט פערבויט,
און די פערגאנגענהייט פון אונז פערשטעלט.
זעהט מען דען היינט די חיות,
אזעלכע ווי אין דער ערד מיר זעהען,-
דאָס דיענט אונז נאָר פאר ראיות,
עס איז אן אנדער וועלט געווען
ווי גרויס איז זייערע ביינער
אַ פויגעל גרויס ווי א פערד,
געפאָרמירט אין שווארצע שטיינער
מיילען טיעף אין דער ערד.
פון די סעקונדען,

ווערען שטונדען,
טעג און יאָהרען און דורות האָט גיך געפעהלט,
די ערד דערהיצט,
און פייער שפּריצט,
- אראָפּ! - און בויט פון אויבען א נייע וועלט.

7

דו נייער גאסט! דו תיו ריש למד בית
ווייז מיר די סומקע, וואָס דו פיהרסט מיט,
אויב גוטס, טאָ מאך זשע גיכער די סומקע לויז;
אויב שלעכטס, איז גלייכער עפען ניט;
דען דער תיו ריש למד אלף,
לויטער צרות זאַט,
געקוילעט מיט זיין חלף
פיעל קינדער איך האָב געהאט.
איך ענטלויף, שוין עטוואס פרייער,
איך ווער שוין אין מינסק א גר,
און ער מיט זיין קויל און פייער
דער יאָגט מיר נאָך ביז אהער.
דו נייער יאָהר,
דיר בעט איך נאָר,
זיי כאָטש דו ניט שלעכט אזוי ווי ער,
אין דיין פליגעל שוץ
ברענג וואָס גוטס,
טרייסט, און זאָג מיר שוין: "וויש אָפּ דיין טרער!"
1871

שיבת ציון

שאי סביב עיניך וראי כלם נקבצו באו לך וכו׳.
(ישעיה מ"ט י"ח)

1

וואַס זעה איך דורך די שויבען?-
עס פליהען אָן ווי טויבען,
מיין יוסף, מיין בנימין, קלאפּען אין מיין טהיר!
אַך, הימעל גאָט, די וואונדער!
איך זעה דאָך מיינע קינדער,
די ליעבסטע, די טרייעסטע, קומען אָן צו מיר!
אַוועק אזוי פיעל יאָהרען
געמיינט איך בין פערלאָרען,
אן אלמנה, א פערוויסטע, - ליידיג ביי מיין טיש ...
מיט אייך ווי איז געגאנגען,
צייט מען האָט אייך געפאנגען?
וואָס מאכט יהודה און אפרים? - גיט מיר א גערוס!

2

אויף גאָט נימ ליאַרעמט, קינדער!
אָט דאָס איז גאָטעס וואונדער:
די פינסטערניס ווערט שטארקער איידער עס ווערט טאָג!
ביי דער ערשטער גאולה,
איז דאָס אויך געוועזן די פּעולה:
דער לאַסט צולעצט ווערט גרעסער, אז משה שרייט
מיט קלאָג.
מען איז אייך דן לחבוה,
און דאָס איז גראָד א טובה,
איהר זאָלט בויען אייער צענטער, דריקט מען אייך
מיט נויט.
וואָלט מען אייך ניט טרייבען
וואָלט איהר דאַרט פערבלייבען
און אייער בונד און נאַציאָנאַלנאָסט בלייבט דאָך
אונגעבויט!

3

"וואָס האָט עס פאר א פנים?

עס לאכען מיינע שונאים,
אז עטליכע קליינע אינגלאך טרעטען אַן מיין פאָל,
צי קען מען זיי דען טרויען?
צי װעלען, זיי דען בויען
מײַן גלאנץ און מײַן מלוכה, ווי עס איז געװען אמאָל?"
ניין! - דאָס מוזט איהר פערגלייכען,
צו די גרעסטע טייכען,
פאנגען זיך אָן ווי א שנירעל, פון א קליינעס קוואל;
עס פאַלען איהר צו שטראָמען,
ביז עס שטייגט איהר נאָמען,
און אויף איהר די מאסטען מיט די זעגלען גלענצען
איבעראל!

4

אהער קומט יענע יאַהרען!
איך בין יונג געוואַרען!
איך וואַרף אראָפּ מיין טרויער, אהער מיין זיידען
קלייד! ...
פול װערט מיין הויז וויעדער,
עס הויבט דאָס הארץ, די גליעדער,
פיעל פון מיינע קינדער פאָהרען אָן מיט פרייד!
פון שמחה טרעהרען פליסען,
לאָזט מיך האלדזען, קושען,
רוהט אייך אויס ביי מיר די ביינער, מיינע
הערצענס-געסט!
איהר וועט ביי מיר קריגען,
אלע פערגעניגען,
איהר וועט ניט וויסען פרעמדע טישען, נאָר די
מוטערס קעסט.

5

אָט דיעזע יונגע מענשען,
וועט די וועלט זיי בענשען,
פערלאָזען הייזער, גיטער, גלאנץ און גליק און פראל;
מענשען געשטודירטע,
הויך ציוויליזירטע,

ווילען זיין קרבנות פאר דעם גאנצען כלל! ...
זיי האָבען זיך בעשלאָסען,
אויף אלערליי פערדראָסען,
נאַר אָפּצואווארפען אלע שטיינער וואָס ליגען אויפ´ן
וועג ...
צוליידען שווערינקייטען,
ווי אין עזרא´ס צייטען,
און זייער נאָמען בלייבט ווי עזרא´ס ביז די לעצטע טעג!

1884

די סאָכע

כנען בידו מאזני מרמה לעשק אהב וגו׳
עוד אשיבך באהלים בימי מועד.
(הושע י״ב ח׳ י׳)

1

אין סאָכע,
ליגט די מזל ברכה,
דער וואהרער גליק פון לעבען,
קיין זאך מיר ניט פעהלט,
עס קומט דער פריהמארגען,
איך דארף ניט לייהען, באָרגען,
דער מוח דארף ניט זאָרגען,
אויף טאָג הוצאות געלט,
ס׳איז אָנגעגרייט אויף ווינטער,
אַ זאסיק א געזונטער,
איך זייה איך שנייד גאנץ מונטער,
פריי אין גאָטעס וועלט.

2

פון רייכען,
ווער קען זיך צו מיר גלייכען,
ווער לעבט רוהיג, גליקליך,
ווי איך, בויער אין פעלד.
גיט נאָר גאָט דעם רעגען,
פיהל איך גליק און זעגען,
איך פיהר שוין סנאָפּעס־וועגען,
חיונה פאר דער וועלט,
איך טהו ליַיט ערנעהרען,
מאַרק־לייט און שפּייכלערען;
שיעפּערס, קאָמיסיאָנערען,
און כשר איז מיין געלט.

3

פון מאָדעס ,
האָב איך קיין הכבדות,

ווי אין שטאָט פּערלעבט מען
מעהר פיעל מען פערדינט,
א שטרוי־הוט און א סוויטע,
טראָג איך אָפּ א שמיטה,
און מיט די זעלבע שיטה,
פיהרט זיך מיין געזינט.
דער סערפּ איז מיין קאסירער,
דער האָן - מיין רעפּוטירער,
די זון איז מיין צייט־פיהרער,
מיין פּעכער איז דער ווינט.

4

דער קרעמער,
מוז באָרגען יעדען נעהמער,
און מוז נאָך קאָנקורירען,
און לייזט אויף פינף פּראָצענט,
פון וועקסלאך, טערמינען,
דאָרט דער מאַרך, דער זינען,
אינקראָם קען ער געפינען,
"נשאר" פול די ווענט;
איך דארף ניט קאָנקורירען,
קיינוועקסלען רעגולירען,
קיין בוך פון חובות פיהרען,
מיין באנק איז די הענט!

5

דער שיינקער,
מוז דולדען יעדען שווינקער,
פאר יעדען ווערד און שיכור,
פאלט די דמים איין:
פונאַקציז - די אגענטען,
די טייערע פּאטענטען,
אַז א סענט א צעהנטען,
קומט אין טאַש אריין;
איך בין פון אַלץ א פרייער,
אַ בילעט קאָסט מיר קיין דרייער,
דער סנאָפּ וואָס קומט אין שייער,

בלייבט אין גאנצען מיין.

6

מיין דאַמע,
ברויכט ניט קיינע אַמע,
קיין הויז־מיידעל, קיין באָנע,
קיין פרעסער אויפן קאַרק!
זי דארף קיין הוט, קיין פצדער,
שפּאַצירט ניט אין די סעדער,
פאָהרט ניט אין די בעדער, -
ליבערשט פרייטאָג צום מארק;
קיין פּוץ קיין פארמאסקירטען,
אליין אי אַם, איווירטהין,
און איז געזונט און שטארק!

7

מיט יאָהרען,
מיר ווערט א קינד געבאָרען,
ווערט גרעסער מיין הכנסה,
איך קויף צו - ערר א שטיק! -
אין שטאָט א קינד וואָס מעהרער,
ווערט דעם פאָטער שווערער,
ער מוז זיין א דערנעהרער, -
אויפ´ן האלז א שטריק;
ביי מיר עס וואקסען קינדער,
ווערט מיין ארבייט גרינגער,
און יעדערער בעזונדער,
איז פאר מיר א גליק!

8

מיין מיידעל,
נעה איך א פּראָסט קליידעל,
און טהו מיט איהר א שידוך,
אָהן ציערונג, אָהן נדן! -
זעהט אין שטאָט די כלה´ס,
שטעלען פּראָסט בדלות,

ראַמט פון שטוב אויס אלעס
וואָס נאָר איז פאַראַן! -
מיר איז לייכט צו קריגען,
א חתן גראד א היגען,
און גיב נדן צוויי ציעגען,
און לעבט גליקליך פאר דעם מאן!

9

בענשען,
זאָל נאָר גאָט די מענשען;
וועלכע שטיצען ציון,
צוריק דאָס לאנד בענייט!
בענש נאָר גאָט די ריצער,
די קאָלאָניען באשיצער, .
די ארבייטער שטיצער, -
די זרובבלס פון דער צייט!
ווען פון די קאָלאָניען,
וועט ווערען מיליאָנען,
ווען ציון ערשט דערמאָנען,
אָט דיעזע גרויסע לייט!

המחרשה
אשר יושר בפי אכרי ארץ הקדושה

1

המחרשה
היא אבן הראשה
לחיי שלות השקט
בלי מחסור לגו;
בקר כי אשכימה
נפשי לא תהימה
ממחסור, מלוה, כלמה
ודאגה בלב,
בגרני כבר הוכנה
תבואה לכל השנה
אזרע אקצור ברננה
חפשי ושלו.

2

אשאלה:
מי מרמי המעלה
יחיה חיי שלוה
כמוני היום?
אם תמטר אדמתי
אָז נמלאה ברכתי
אשביר את תבואתי
ולתבל פדיום,
ורבים ביד עמלה
בלחם אנהלה
כספי נקי מגזלה
ואתהלכה בתום.

3

זרות

לי כל מותרות
אשר ההוצאה
מרבה על השבח;
מגבעתי ושמלתי
די לי לשמטתי
ורחוקה גם רעיתי
ממנהגי כרך,
המגל הוא משבירי
התרנגול מעירי
השמש שעון־קירי
ומנשבי - רוח צח.

4

הסוחר
בהקפה מוכר
והתחרות תצקנו
למכור עוד בזול,
משלומי שטרות
ישבע רבות צרות
וחנותו - מלאה קברות
מכל פּגר נבול,
לא אדע כל התחרות
יום שלום יום עברות
ידי שני אוצרות.
המספיקים לי כל.

5

אי צולח
בעל המרזח
כל שכור ריק ופוחז
ישנה פּניו ככרום,
המסים הקשים
לימים לחדשים
ומלשינות ולחשים
עדי לא יוכל קום;

סחורתי היא טהורה
לא אוביל שי למורא
לי אשר אקצורה
לא אשחד מאום.

6

רעיתי
איננה בשרתי
המרבה בשפחות
ומבלה חנס הון,
היא תבוז מעדנים
ולשוח בגנים;
ולשוקי זמנים
תסע באי־קלון,
אופה ומבשלת
מנקה ומגדלת
ועדר מנהלת
וחסונה כאלון.

7

כי יולד
בן לי עלי חלד
יגדל אשרי כפלים
כי נולד עוזר לי,
לבן כרך כי נספתה
נפש אשר עשה
תהי לו למעמסה
ולאסון פלילי;
כל ילד מילדי
עובד מעבדי
יגדיל מעשי ידי
וירחיב את גבולי.

8

לבתי
די לה שלמה בתתי
ובלי מהר ומתן
דוד בכפר אמצא,
בן כרך כי ישיא בתו
מעט לה הנדן בתתו
כי תקח כל אשר אתו
וכעלוקה תמצה.
נקל לאיש כמוני
לבחור, חתן ממעוני
ולמתן עז מצאני
ובו אשרה תמצא.

9

אלהינו
יברך נדיבינו
המניחים אבן פנה
לתחית ישראל,
כל בונה חרבותינו
כל תומך אכרינו
כל לציון אמנו
מושיע וגואל,
וכי אלה הכפרים
יהיו לערים
אָז על נסה תרים
זרבבלים האל.

דאָס אונשטערבליכע פאָלק

1

צום וואונדער שטעהען אין מצרים די פּיראמידען,
אייביגע מאָנומענטען אויסגעשטעלט;
אָבער משה האָט דאן פאָרמירט א פאָלק אידען,
אַ לעבעדיגע פּיראַמידע אויף דער וועלט,
נאַציאָנען בליהען פאר זיינע אויגען,
שטייגען הויך אין דעם גרעסטען פלאָר;
און ווי פּוך, ווי רויך ווערען זיי צופלויגען,
און ער שטעהט פעסט פיערטהאלבען טויזענד יאָהר!
ווי זיין סוכה׳לע אויף איהר שוואכע שטעלע,
וואָס שטעהט זיך צו א ווענטעל צוגעקלעפּט,
און זי לאכט אויס די גרעסטע ציטאַדעלע,
דען זי האָט אייביג זיי איבערגעלעבט.
ענדליך וועט די בוימעל ארויפשווימען פון אויבען,
צולעצט בלייבט גילטיג זיין וואָרט, און זיין שטים,
דען ער בלייבט אייביג, פּונקט ווי זיין גלויבען,
ווי זיין גאָט, וואָס ער גלויבט אין איהם.

2

יעדעס פאָלק האָט זיך איהרע דריי פּעריאָדען,
איהר יוגענד, איהר מיטעל און איהר עלטער צייט;
דאַן ווערט פערמאכט אויף אייביג איהרע לאָדען,
און זי פערגעהט שוין אין איהר עוויגקייט.
די דריי פּעריאָדען געהט אויך דער איד אריבער,
פּונקט ווי א מענש, פּונקט ווי א נאציאָן;
נאָר צו זיין עלטער טרייסעלט איהם דורך א פיבער
און דאן קומט איהם זיין יוגענד ווידער אָן.
ווי דער קערענדעל, וואָס ווערט אין דער ערד בעהאלטען,
אזוי צופוילט דער איד אויך אויף דער וועלט;
, - אלטענאָר פלוצלונג שפּראָצט א יונגער דור פון
קנאָספּען בליהען, ווי עס לאָזט נאָר אָפּ די קעלט.
זיין לעבען איז געוועקסעלט, מיט דערניעדער און
דערהויבען, -
נאָכ׳ן ווינטער קומט שטענדיג זיין פריהלינג צו איהם,

בכן בלייבט ער אייביג, פּונקט ווי זיין גלויבען
ווי זיין גאָט, וואָס ער גלויבט אין איהם.

3

ער איז געבויט ער זאל אייביג קענען עקזיסטירען;
ער זאָל ניט אונטערגעהן ווי די פעלקער אלערליי;
נאָר עס קען דאָך טרעפען אז ער וועט זיך אסימילירען
דאן מוז ער שטארבען גלייך מיט זיי.
דרום האָט מען א שנאה אריין געגעבען,
וואָס דאָס איז פאר זיין אייביגקייט א גליק;
אַז, ווי ער וויל מיט זיי צוזאמען לעבען,
שטויסט מען איהם מיט שנאה אָפּ צוריק.
ווי ער וויל מיט די שכנים זיך פערגלייכען,
עסט און טרינקט צוזאמען ביי איין טיש,
נעהמען באלד די שכנים איהם אויסווייכען
ווי ר´ עקיבא´ס משל פון פוקס מיט די פיש.
זיין היסטאָריע איז וואונדערבאר, איהר פיהרט
א האנד פון אויבען,
קיין פרעמדע בלוט זאָל זיך ניט צומישען אין איהים,
בכן בלייבט ער אייביג, פּונקט ווי זיין גלויבען
ווי זיין גאָט, וואָס ער גלויבט אין איהם.

4

אָבער ווען די שכנים טראָגען אויף איהם א שנאה,
טאָ ווי וועט ער קענען צווישען זיי באשטעהן;
מען וועט דאָך איהם מיט געזעץ פארצאמען זיין חיונה,
דאן קען ער פון הונגער גיך אויסגעהן.
דרום האָט מען אין איהם אריין געגעבען
אַ קראפט, וואו ער שפּייזע־שטאָף געפינט.
אז מען פארצאמט איהם אלע מיטעלס לעבען,
זוכט ער זיך זיין שפּייז־מיטעל פון ווינט.
מען זאָל איהם קיין שטעלע און קיין ערד ניט געבען,
דאָך זוכט ער זיך א פּרנסה אויס.
און צאָהלט אין שול, און פאר זיין זוהן א רבי´ן,
און זיין טאָכטער געהט נאָך שבת שעהן ארויס.
אַן אנדער פאָלק וואָלט פון הונגער אויסגעהן אָדער
אין וועלדער רויבען, -

און ער שפּייזט זיך דורך ווען דער מויל־שלאָס הענגט
אויף איהם.
בכן בלייבט ער אייביג פּונקט ווי זיין גלויבען,
ווי זיין גאָט וואָס ער גלויבט אין איהם!

5

אָבער ווען די פעלקער טראָגען אויף איהם א שנאה
און ער איז מוטהלאָז, גאָר אָהן קראפט און מאַכט,
דאַן קען דאָך טרעפען אַמאָל אין א מדינה
אַ בעפאַל און פארניכטען איהם אין איין נאכט.
דרום אויף זיין געשיכטע ליגט די פליכטען,
אַז דער איד מוז זיין צואוואָרפען איבראל,
אז אויב עס טרעפט מען וויל א פּרט פערניכטען,
בלייבט דאָך אויף דער גאנצער וועלט דער כלל.
פיעל מאָל האָט מען א גליעד איהם אָפּגעשניטען,
דאָך האָט פון זיין צאָהל ניעמאלס געפעהלט;
אַ קליין ווייל האָט ער שמערצען געליטען,
זיין עקזיסטענץ מוז בלייבען אויף דער וועלט.
אַ הייליגע שפּראך איז איהם געגעבען פון אויבען,
פאר די צואוואָרפענע גליעדער איין שפּראַך
און איין שטים,
בכן בלייבט ער אייביג, פּונקט ווי זיין גלויבען,
ווי זיין גאָט, וואָס ער גלויבט אין איהם!

6

ווייל ער מוז וואוינען אין אלערליי אקלימען,
מוז שטענדיג זוכען פאר זיך אן אנדער אָרט,
האָט מען איהם געבויט אז ער זאל קענען שטימען
מיט יעדער לופט וואו ער בעזעצעט זיך דאָרט. -
יעדעס פאָלק וואו עס ווערט געבאָרען,
דאָרט מוז עס זיין אייביגע יאָהר;
בייט זי ערטער ווערט זי גיך פארלאָרען,
אַז פיעל דערציהט זי ביז צום פערטען דור.
דאָס האָבען שוין בעשלאָסען פּראָפעסאָרען,
אַז דערמיט איז דער איד איינער אויף דער וועלט,
אַז וואו ער קומט איז ער דאָרט ווי געבאָרען,

אין די גרעסטע היץ, צו אין די גרעסטע קעלט.
די זעלטענע מתנה איז איהם געגעבען פון אויבען
ער זאָל קענען שטימען מיט יעדען אַקלים,
בכן בלייבט ער אייביג, פּונקט ווי זיין גלויבען
ווי זיין גאָט וואָס ער גלויבט אין איהם.

דאָס אונשטערבליכע פאָלק
צווייטער טהייל

1

טאָ וואָס זעה איך דיר, מיין פאָלק אידען,
דו ביזט אראָפּ פון מוטה,
קענסט זיך ניט ענטשידען,
וואָס מיט דיר זיך איצטער טהוט.
דו זעהסט:
מען פרעסט,
מען פיהרט מיט דיר צו שטרענג;
מען דריקט ,
מען שטיקט,
מען שפּאַרט דיר אָן צו ענג.
האָסט געהאָפט: די ציוויליזאציע
וועט שטילען דיין געשריי,
דערקענען וועט יעדע נאַציע
אַז דו ביסט גלייך מיט זיי;
דער פערשטאַנד
אין לאנד
וועט שטייגען זעהר הויך, -
און – "גלייך
מיט אייך,
האָב איך מיין רעכטע אויך."
לסוף, - ווען אייראָפּא איז געבילדעט,
ס´קלינגט די וועלט מיט איהר,
ווערט זי פלוצלונג אזוי פערווילדעט,
און שטעהט אויף געגען דיר.

2

דו האָסט אן אלטע עצה,
אין לייד וואָס דו זאָלסט טהאָן,
בויגסט נאָר איין ,די פלייצע
ווען כוואַליעס קומען אָן.
די וועל
וועט שנעל

אויף דיר אריבער געהן;
בויג אויף
דיין גוף
בלייבסטו ווידער שטעהן.
דאָס איז דיין רפואה
וואָס דאָקטאר־תלמוד הייסט:
אין צרות א ישועה,
אין פינסטערניס א טרייסט.
אָבער דערצו
מוזטו
גלויביג זיין ביז גאָר,
און א בליק
צוריק
דיין געשיכטע וויסען קלאָר.
אָבער צייט דו לאָזט דיין גלויבען,
דיין היסטאָריע ווייסטו ניט,
ווערט דיר דונקעל אין די שויבען
און דאָס הארץ פערוויסט.

3

דער ערשטער פון דיין אומה
האָט געררײַזט פון שטאָט צו שטאָט,
געלערענט מענשען קרומע
צו גלויבען אין איין גאָט.
דער אסענץ
פון מענש
האָט ער דיר דאן געשטעלט;
און געשעצט,
צו לעצט
בלייבסטו אויף דער וועלט.
דו ביזט זייער זיידע
זיי וואקסען אין דיין שויס,
די צוויי רעליגיעס,ביידע
שטאַמען פון דיר ארויס.
מיט דער צייט
וועלן לייט
בערעכענען ביי זיך:

ווי שלעכט,
אומרעכט
מען האָט בעהאנדעלט דיך;
ווי דו ביסט געווען א קרבן
פאר זייער שווערמעריי,
און וואָס דו ביסט עטוואָס פערדאָרבען
ליגט די שולד אין זיי.

4

ווען כשדים און מצרים
פעראכטען דיר דיין ווערטה,
ווען בבֿל און פּרסים
שטירצען דיר צו דר´ערד;
ווען רוים
האָט שוין
דיין טעמפּעל אויך פערברענט;
דיין גייסט,
דיין דרייסט
האָט מען דריקען ניט געקענט.
עס קומען חשמונאים
פערפּעסטען דיין נאציאָן,
עס שטעהען אויף תנאים
פערשטייפט דיין רעליגיאָן.
קיין קויל,
פּיסטויל, -
פערשוואכט ניט דיין געפיהל.
דו לעבסט
און שטרעבסט
צו דיין גרויסען ציעל.
מעגסט מיט פרייד די קניפּלעך צעהלע
פון דיין לעבענס שטריק,
אַז די וואָס שיסען אין דיר קוילען,
שפּרינגט זיי אָפּ צוריק.

5

ווי די אידענע נעהמט פאַלייען

די שבת־גאָגעלאַך,
עס פליהט ארויס די קלייען
די קערנער בלייבען דאָך.
עס דרעהט,
עס וועהט,
עס פאלט ארויף, אַראָפּ.
דעם שערסט
פון גערשט
אָן דער זייט פאלט עס אָפּ.
אַז דער איד נעהמט זיך די מאָדע
די שכנים נאָך צוגעהן,
קומט באלד א פעריאָדע
וואָס טרייסעלט און מאכט ריין.
די ברוד
פון יוד
פון מולטער ווארפט ארויס;
דער גריץ,
דער ניץ
פאלט צוריק אין שויס.
שווער מיין פאָלק איז דיר די ווײלע,
ליידסט און ווערסט פערשלאפט,
דערפאר די זריעה ווערט ניט קאליע
בלייבסט רק דויערהאפט.

6

און דאָס וואָס ווערט פערשפרונגען
פון מולטערל אויף דר´ערד,
איז דערפון געדרונגען
אַז דאָס האָט שוין קיין ווערטה.
ווער פיין,
מעג זיין
אין גרעסטען אומגליק,
עס ברומט
און קומט
אין מולטערל צוריק.
אַז ס´טרעפט איינס פון מיליאָנען
אַ קערענדעל פאלט אראָפּ,

מעגט איהר זיכער בעקאָנען,
אז ווייט פליהט ער ניט אָפּ,
פון נויט,
פאר ברויט
האָט ער דאָס געטהאָן,
טהוט גוטס,
ברייגנט נוץ
זיין אלטע נאציאָן.
איהר זאָלט זיין נאָמען ניט בערויבען,
ער איז פון אונז א גליד.
ער קען זיין אין אן אנדער גלויבען,
דאָך בלייבט ער אַ ייִד!

7

טאָ זיי־זשע מיין פאָלק מונטער,
לאָז ניט אָפּ די וואָג,
די נאכט געהט באלד ארונטער,
עס קומט דיר אָן דיין טאָג.
עס בייט
צי צייט
זי שטעהט ניט אויף איין שטעל;
נאָך לייד
קומט פרייד
און שיינט דיר ווידער העל.
אין דיין גליק, דער גרעסטער,
האָט א המן ניט געפעהלט,
און באלד שיינט אויף א אסתר
וואָס מאכט דיר פריי דיין וועלט.
זיין סוף,
זיין שטראָף
בעקומט דיעזער אויך.
און דו
האָסט רוה
און שטייגסט ווי מרדכי הויך.
ווען פון המן׳ס פאלען בלעטער,
עס ווארפט זיי הער און הין,
פירכטעסט דו ניט פאר שלעכט־וועטער

דו בלייבסט אייביג גרין!

דער נײַנצעהנטער יאהרהונדערט

1

פון אַזיע אין אייראָפּא בין איך אין אַן אכסניא פארקראָכען,
האָב זיך אויסגעמאָשטשעט ,שלאָפען, אין א שמאָלען
קאָרידאָר;
צו קאָפּען אמונה, אונטער´ן זייט בטחון,
און האָב אָפּגעדרעמעלט זיבעצעהן הונדערט יאָהר. -
האַרט און קאלט, צוניופגעקאָרטשעט אין איינעם,
נאָר דער שלאָף מאכט פערגעסען גליק און אסטראָג,
כ´האָב אין שלאָף ניט געשפּירט מיין שטאַנד
דעם געמיינעם,
פלוצלונג מען שרייט: "שטעה אויף! עס איז טאָג!"
פריינד פון אלע עקען
האָבען מיר גענומען וועקען,
מאספים און החלוץ
און בכורי עתים,
מענדעלזאָהנ´ס קאָמפּאַניע מיט;
דער "תעודה" מיט א האמער
שטעהט און קלאפּט אין קאמער,
יש"ר, רעגינא, ערטער,
לעטעריס, לוצאַטאָ,
זינגען מיר א מאָרגענס ליעד.
זיי פלעגען דאמאָלס זאָגען:
- "עס הויבט שוין אָן צו טאָגען,
אַלע אורחים
זיינען אויפגעשטאַנען,
זיי וואַרטען נאָר אויף דיר מיט טיי".
- "זעה, אלע נאַציאָנען
ווילן דיר פריינדליך קאָנען,
זיי נאָר ניט פערווילדעט,
גלייך מיט זיי געבילדעט,
האָסטו רעכטע גלייך מיט זיי.
טאָ זאָל שוין דיין שלאָף
נעמען א סוף,
גיב נאָר א קוק צום הימעל ארויף!
וואָס ליעגסטו אין שמוץ,

נעהם זיך צו נוץ,
עס איז גרויסער טאָג, ישראל שטעה אויף!"

2

איך האָב אויסגעריבען די אויגען, בעטראכט גלייך
דעם הימעל,
עס האָט מיר געדוכט, אז מען זעהט שוין א שיין,
פון טעלעגראפען, פון באהנען איז אין אייראָפּא א
טומעל,
די גאנצע פּאָליטיק שיינט פיינער צו זיין. -
רוים די פאנאטיטשקע, מיט איהר דעה די ברייטע,
האָט איהר אייראָפּא געלעגט ביי איטאַליען אין זאַלאָג,
נאפּאָלעאָן דער ערשטער, האָט שוין לאנג געמאכט
פליטה,
איבעראל הומאניזם, - עס איז שוינבאלד טאָג .
באלד זיך איינגעוואשען
מיט זייף פון בילדונגס־קלאסען,
מיט צוויי ראבינער שולען -
און מיט גימנאזיום
בילדונג, עקסטרא פּאָרווערטס געהט - .
די זשופּיצע מיט די האָקען,
די דעליע מיט די שטראָקען;
אַראָפּ די אלטע שמאטעס,
איך בין אויס פאַנאַטיש;
אייראָפּעאיש אויסגעקליידט. -
איך האָב שוין אויך יוריסטען,
דאָקטוירים און ארטיסטען,
כודאָזשניקעס די גרעסטע,
רעכענער די בעסטע
און מאגיסטערס אָהן א סוף. -
דער"לאָמפּ" וואָס ברענט אין ווינקעל,
פערדרעהט, געמאכט איהם טונקעל;
וואָס נוצט דער לאָמפּ פון גלויבען,
בשעת די זון שיינט אויבען?
ווי קומט עס צו א פילאָזאָף?
דעם תלמוד פערהאסט,
די פרייהייט פער´קנס´ט,

פאר פרייהייט געגעבען דעם גייסט מיט דעם גוף.
און צייטונגען פול,
מאכען מיר דול:
"עס איז גרויסער טאָג, ישראל שטעה אויף!"

3

ווארטענדיג אויפ´ן פריהמאָרגען, געהט אָפּ א האלבער יאהרהונדערט,
איך וואנדעל אין דער פינסטער, געקוועלט און געפּלאָגט!
אויף מיינע פריינד די וועקער, ווער איך שטארק פערוואונדערט,
וואו איז דאָס דער טאָג, וואָס זיי האָבען געזאָגט? -
שווארצע וואָלקענס, געדיכטע שטיקער אלע,
אין שוידערהאפטע פאָרמעס, איך געה שיער אראָפּ פון זין!
די שוועבט מיט עלילת־דם, די מיט א "קניגע־קאַהאַלע,"
און דאָ ציהען זיך שטיקער צו רומעניען אהין! -
פון גרויסע שרעק און קומער
געה איך צוריק אין צימער,
איך הער קיין שאַשק, קיין מינדסטער, -
נאָר דורך חושך, פינסטער...
פאַלען פאַל אַיך וואו איך טרעט!
איך בלאָנדזשע צו די געסטע,
איך הער נאָר כראָפּען פעסטע,
איך פּרואוו דעם דיענער(ביסמארק) וועקען ,
קריג איך מיט א שטעקען,
ער האָט מיר גלייך דעם קאָפּ געפּלעט.
עס האָט מיך באלד פערדראָסען,
וואָס איך האָב דעם לאָמפּ פערלאָשען,
וואָלט דער לאָמפּ נאָך ברענען,
וואָלט איך לעזען קענען,
וואָלט דערווייל פערגעסען נויט. -
אמונה האָב איך פערטריבען,
אין פינסטערניס געבליבען;
וועז זי לייכט אין הערצען,
ווערט לייכט אלע שמערצען,
פעהלט זי - איז ערגער ווי דער טויט!

אומזיסט וואָס איך האָף
אויף דעם זיסען שלאָף,
קיין מינוט קען איך האלטען די אויגען פערמאכט- .
איך טרעף שוין ניט גאָר
צו מיין קאָרידאָר!
אַך, ווי איבעל, ווי סקוטשנע, ווי לאנג איז די נאכט!

4

דער זעלביגער דיענער, וואָס איך האָב פון איהם
דעם קלאפּ געקראָגען,
האָט אויפגערייצט אויף מיר אין אכסניא אלע געסט,
פאר דעם ווירטה זעלבסט רכילות האָט ער אויך
אָנגעטראָגען,
אַז איך בעאונרוהיג די אורחים, פארנעהם נאָך זייער קעסט.
מען האָט מיר שוין באלד געזאָגט גאנץ אָפען,
אַז איך בין אין אכסניא אלעמען צו לאסט, -
איך בין א נאכט־וואנדלער, זיי ווילען שלאָפען,
בכן איז ישראל אן איבערגיער גאַסט.
פלוצלונג פון די זאַאַלען
איז מען מיר בעפאלען,
געוואָרגען און געביסען,
אלעס אויף מיר צוריסען,
מיין געלט פון טאַש נאָך אויך בערויבט.
עס וועט נאָך אלץ ניט שטילער
די מויל פון מיינע בילער,
געמאכט מיר פאר א זינדער,
איך קוילע פרעמדע קינדער,
און אלע ליגענס ווערט געגלויבט.
איך ווייס ניט קיין פּריטשינע,
פון וואנען שטאמט די שנאה?
פאר קעסט און פאר נאכטלעגער
צאָהל איך, ווי מיינע שלעגער,
ווארום ווען איך מיינע רעכטע אָן?
ביטער איז דעם שוואכען
עלענד אין אלע פאַכען,
ניטאָ ווער עס זאָל שרייען:
"אָה, דו מערדער קין

וואָס האָט הבל דיר געטהאָן?"
מען וואָלט נאָר געקענט,
וואָלט מען מיך געברענט,
דערפאר וואָס איך האָב מיך פון שלאָף אויפגעוואכט. -
און דאָ פון מינוט
ווערט ערגער, ניט גוט,
גוואַלד, ווי גרויזאם, ווי לאַנג איז די נאַכט!

5

יעצט זעה איך ריכטיג, שיער א פאלשע נבואה,
עס האָט בעגייסטערט מיינע וועקער צו וועקען טיר
אין מיטען נאכט,
אויף איינצושלאָפען ווידער איז שוין ניטאָ קיין רפואה,
אַך, ווי פערצווייפעלט, ווי אומגליקליך זיי האָבען מיר
געמאכט!
איך האָב קיין צייטונג געלעזען, קיין בוך ניט
פערשטאַנען,
האָט ווער פון מיר געלאכט, האָב ,איך אויך ניט געוואוסט.
אין צעהן גילדען א וואָך איז מיין הוצאה בעשטאַנען,
אויף צו פערלעבען טויזענדער, האָט זיך מיר ניעמאלס
געלוסט;
צייט איך נעהם מיך בילדען
פליהט ווי פוך מיין גילדען,
מען מוז שוין ברייטער לעבען,
אין גימנאזיום קינדער געבען,
שפּאָרען קען איך ניט פון זיי. -
געוואוינט צום לוקסוס שטענדיג,
ווערט עס אַלץ נויטווענדיג,
די קוואַלען ווערען חסר,
זוך איך וואָס ניט כשר,
ווערט נאָך גרעסער דער געשריי.
ווי ביטער איז מיין לאגע,
צייט די יודען פראגע;
מען פלעגט פון מיר ווען לאכען,
אין צייטונג חוזק מאכען,
וואָס קימערט מיר - מען זאָגט "דוראַק"?
צייט איך בין אויפגעשטאַנען,

אוך האָב א בוך פערשטאַנען,
שרייט מען שטארק פון שנאה:
איך שאד צו דער מדינה,
און שפּיר שוין גאַנץ אָפּט א קולאַק.
איך האָב שוין קיין מאכט,
פון דער שרעקליכער נאכט,
עס קעהרט מיר מיין מח, פון אומגליק, פון פּלאָג,
פינסטער און שטום,
און שונאים ארום,
גוואלד, ווי דערלעב איך עס זאל שוין זיין מאָג.

דער ניינצעהנטער יאהרהונדערט

צווייטער טהייל

דער ענטפער

1

כ´האָב געהערט דיין ליעד, אין האָב געהערט דיין
 קלאגע,
אויף דיינע וועקער דיר איצטער פערדריסט,
עס איז ווירקליך אונאנגענעם דיין איצטיגע לאגע,
אָבער פערצווייפלען, דארפסטו קיינמאָל נישט.
בלעטער דורך דיינע אַלטע יאָהרען,
וואָס מען האָט איבער דיר צוטהאָן,
פיעל מאָל ביזטו געווען פערשפּילט, פערלאָרען,
און צום סוף נעמסטו פאָרט דעם קאָן. -
דאָך ביזטו אויך עטוואס שולדיג,
פאַר דיין לויפיגקייט,
דו ביזט אייביג אומגעדולדיג,
כאַפּסט רק פאר דער צייט.
האָסט דערזעהען א בלאַסק אין הימעל,
טאָגט שוין מן־הסתּם,
הייןלסט און וועקסט נאָך לייט פונדרעמעל ,
און פערלעשט דעם פלאַם.
ווער האָט דען דעם גלויבען געמאָסטען,
צו וויסען פּונקט די וואָג?
און פיעל וואָלט דיר דען טייער קאָסטען,
אַז עס וואָלט ברענען ביי טאָג?! -

2

און דאָס וואָס דו ביינקסט און דערמאָנסט די אָלטע צייטען,
אז דו פלעגסט דעמאָלס ניט שפּירען דעם שטאָך פון נאָל,
ווייס איך געוויס, אז דו וואָלסט זיך יעצט ניט בייטען,
צו זיין אונוויסענד, און ניט שפּירען ווי אַמאָל.
שטרעב נאָך בילדונג, ווי ווייט דו קענסט בעגרייפען,
כאָטש דיינע שנאים, שטעהען דיר אין וועג.
דען נאָר מיט בילדונג קענסטו דיין צוקונפט שטייפען,
נאָר דורך בילדונג קומסטו צו א ברעג.

דאָך קינדער מיט פּראָסטע מוחות,
שטופּט ניט אויבען אָן,

עס געהט לאיבוד געלט און כוחות -
בעסער א פּראָפעסיאָן.
און די וואָס האָבען שוין פעהיגקייטען,
און שטייגען אין פּראָגרעס,
פון קרומע וועגען, פון נארישקייטען -
היט זיי, האלט אין פּרעס;
לעהרען זיי רעליגיאָן און טוגענד,
וואָס זיטליך וואָס עס טויג,
דאן וועט מען פון אויבען קוקען אויף דיין יוגענד,
גאָר מיט אַן אַנדער אויג.

3

איך ווייס גאַנץ גוט, אַז קעגען די אנטיסעמיטען,
ועסטו ניט זיין יוצא, אויף קיין אַרט און פּלאַן;
פיעל זאָלסטו זיך פון פערדאָרבענהייט פערהיטען,
בלייבסטו ביי זיי רק ניט קיין פיינער מאַן.
נעהם ניט אין אכט די רייד פון זייער באנדע,
די היסטאָריע וועט אלץ ווייזען צולעצט. -
זייער נאָמען פערבלייבט אימער צו שאנדע,
דיין זין, דייו ציעל, פערבלייבט אייביג געשעצט.
נאָר פילייכט האָסטו עטוואס פעהלער,
שאַף אָפּ, עס איז ניט שעהן!
מאכסטו הלוואות טאָ מאַך ראיעלער,
זיי יוצא פאר זיך אַליין.
שאַף דעם לוקסוס אָפּ אינגאנצען,
דאָס שטעכט לייטען די אויגען אויס,
צאָהלסט צו טייער פאר דיין גלאנצען,
דאָס צאפּט דיר די מאַרך אַרויס.
און ווען דו וועסט זיין געליבטביים טאַטען,
לאכסטו אויס די פיינר,
אָט דאָס גיט דיר די וואַהרע ראטהען,
אַן אלטער גוטער פריינד. -

מיינע געפיהלען

1

אַ טענה האָב איך גאָט צו דיר:
דאָס הארץ וואָס דו בעשאפסט אין מיר,
איז זי פערקניפּט,
אין דיין פאָלק פערליעבט,
וואָס דו ציהסט פון מצרים ארויס,
איד זאָל עטוואָס שפּירען,
מען וויל זי בעריהרען,
גיסט זי זיך ווי וואַסער אויס.

2

מיין האַרץ עלעקטריש, קראַפּט האָט
מיינע נערוועז - א טעלעגראאפנער דראָט,
איין ברעג אין אָנגעטהאָן
אויף מיין נאַציאָן,
דער צווייטער ברעג קומט מיר צום לונג;
זיי זאָל וואָס געשעהען,
איך,זאָל עס הערען צו זעהען,
פליהט מיר אין הארצען דער פונק.

3

קוועק־זילבער איז מיין נאַטור,
און אידען מיין טעמפּעראטור:
ווען זיי לייכט די צייט
הי זון פון פרייהייט,
הויבט מיך אין דער הויך מיין קאָפּ.
ווען שנאה און קעלט
פערפריהרט זייער וועלט,
פאל איך אראָפּ און אראָפּ!

4

ווארום גאָט בין איך אזוי געקוועלט,
ערגער פון דער גאנצער וועלט!
מען זעהט דאָס פאָלק פאַלט
און מען בלייבט זיך גאנץ קאַלט,
קיינעם גיט דאָס ניט אָ ריהר!
איך זאָל נאָר וואָס לעזען,
וואָפ דאָעט איז געוועזען,
פערגליווערט דאָס בלוט גלייך אין מיר!

5

אין א שטאָדט אז עס טרעפט א בעפאַל,
אַ גזירה עס קומט אויפן כלל,
אַ גאַזעט, אַ יודעפאָב
טרעט זיי אָן גראָב,
צעשפרינגט מיר אויף שטיקער מיין האַרץ!
איך קען שוין ניט האָפען,
אויף עסען, אויף שלאָפען
ניט איבערצוטראָגען דעם שמאַרץ!

6

מיר בעשולדיגט א אידען אין סוד -
ברענט מיר דער ספק ווי גלוטה:
איז ער נעבאך ריין,
נאָר עס העלפט ניט זיין ניין,
פלאַצט מיר בודאי מיין גאַל;
איז ער אַ בעל עבירה,
האָב איך דערפאר מורא
פאר דעם חילול השם אויפ׳ן כלל!

7

אַ איד זאָל וואָס ניט פיינעס טהאָן,
פאַלט מען באלד אויפן כלל אָן,
עס ווערט א געשריי,
"זשיד" און "יעווריי",
כאָטש ער בייט שוין לאנג זיין גלויבען אויס;

פון די בעריהמטע פערזאָנען
ווען מען קיינמאָל דערמאָנען,
אז ער שטאמט פון אידען ארויס.

8

זעה איך א פערדאָרבענהייט עטוואס,
אַ איד גיט דאָרט א פאַלשע מאָס,
קיין סאָוועסט האָט ער גאָר ניט,
און טהוט וואָס מען טאָר ניט,
וויינט מיר מיין הארץ אין דער שטיל!,
איך וויס, אַז דער דלות
ער מאַכט עס אַלעס,
דער גלות פערדאַרבט זיי זאָ פיעל!

9

ווען איך געה פארביי א שול
און זעה דאָרט שמוציגקייט פול,
גיט מיר אָ נעהם
דער חילול השם,
מיין בלוט שפּריצט פון הארצען;ארויס
מיר טראָגען דעם גלויבען
דעם ריינעם פון אויבען
און ווי שמוציג דאָס זעהט ביי אונז אויס! ...

10

ווען איך זעה אַן אַריסטאָקראט
פיהרט דאָרט א גאַנץ רייכען שטאַט,
בלייב איך אין אונמאכט,
ווען איך בעטראכט:
וואָס האָט דאָס פאָלק פון איהם פּראָפיט?
אַקטריסעס מיט באָננעס,
די טהייערע מתנות,
און אויפן כלל איין פעניג ניט!

11

האָסט מיך גאָט אין אזוי אַ צייט געבראַכט,
וואָס דאָ איז טאָג, און דאָ איז נאַכט;
דאָ שטעהען נאָך קאָזאַקען
די פּאות אונז האַקען,
מען טרייבט אונז אין ראַבינער שול;
פּלוצלונג אַ ווינטער,
מען שטופּט אונז אהינטער,
אין גימנאזיום זיינען אידען צופול.

12

איך ווייס גאָט, אַז דו ביסט גערעכט:
ישראל איז אַוועק שלעכט,
האָסט איהם אין יעדען לאַנד
געפיהרט פאר´ן האַנד,
פּלוצלונג ער וויל געהן אַליין,
פאַר אַ בחור אַן אַלטען
פאַר´ן פאָלע זיך האַלטען,
זאָגט ער, עס איז איהם ניט שעהן.

13

ווי דו זעהסט ער בראַקירט מיט דיך,
האָסטו איהם געלאָזען פון זיך;
ער איז אַוועק
וייט, ווייט אָ שרעק,
ער זינגט שוין גאָר א פרייע ליעד;
נאָר אַ באָסע־קאָמאַנדע
דערמאָנען איהם מיט שאַנדע,
אַז ער איז געבאָרען אַ איד.

14

אמת, אַזוי דארף ניט זיין,
ער איז אומגערעכט, ער לאָזט דיר איין,
פיהר־זשע זיך מילד,
מיט זיינעם א שולד,
פערזינדיגט, טאָ נעהם שמייס איהם אָפּ;
אָבער ווער קען עס דולדען,

אַז פאר די קליינע שולדען
דערלאַנגסט איהם מיט א דובינע אין קאָפּ?!

15

דאַרפסט ניט גאָט אין כעס זיין,
געה אין זיין לאַגע אַריין,
ער איז געלעגען יאָהרען לאנג
אין געטאָ, אין דראַנג,
פלוצלונג, עס שטראַהלט איהם די זון,
ווער וויל ניט געניסען
דעם ווינטעל דעם זיסען...
וואָס איז די עולה דערפון?

16

טאָ גיב־זשע גאָט כאָטש איצט אַ בליק,
ווי דיין קינד קעהרט זיך צו דיר צוריק:
ער האָט אָנגעהויבען דיינקען,
און שטארק זיך פערביינקען
נאָך דעם לאנד וואָס דו שיינקסט איהם אַמאָל,
צו פערזייען אין גאנצען,
און בוימער פערפלאנצען
פערגרינען איהר בארג מיט איהר טהאָל,

17

טאָ נעהם איהם ווידער פאר´ן האַנד,
פיהר איהם צוריק צו דיין לאנד;
איך וועל פליהען ווי אַ טויב,
יעדעס גרעזעל, ווי זיס דאָס איז מיר!
מיין פאַמיליע אין גאַנצען
וועלען זייען און פלאַנצען,
און איך וועל דאָרט זינגען פאַר דיר.

18

וואו זעה איך דעם פּיראַמיד

וואו ירמיה זינגט זיין קלאָגעס ליעד,
וואו זעה איך דעם שטיין,
וואו ישעיה אליין
די פּערלען פון פּאָעזיע בינדט.
אַ מחיה נשמות,
וואו הושע און עמוס
פרעדיגען דאָרטען דיין קינד.

19

וואו די עכאָ פון יותם׳ס משל קלינגט,
וואו דבורה איהר הערליך ליעד זינגט.
וואו בנימין כאַפּט דאָרטען
זיין כלה אין גאָרטען;
וואו דוד׳ל פּיטערט די שאַף
און שפילט אויף זיין פידעל
און זינגט זיך זיין לידעל.
אָה גאָט! וועק מיך אויף פון מיין שלאָף!

20

פליגלען, גוואלד פליגלען גיב מיר,
לאָז מיך דאָרט שוועבען אין איהר,
אונטער איהר הימעל דעם בלאָען,
אין לבנון דעם גראָען,
ביים שילוח וואָס פליסט זיך גאַנץ שטיל;
וואו עס איז ענטדעקט גאָטעס עהרע
וואו עס קליגט די אטמאָספערע,
אָט דאָרט, נאָר דאָרט שטרעבט מיין געפיהל.

21

אין דאָס לאנד וואו זיין אויג קוקט נאָר,
פון אָנפאנג ביז ענדע יאָהר,
וואו כהנים, פּראָפעטען,
לויים, פּאָעטען,
זינגען א הימן צו דיר;

ציה מיך פון רומאַניע,
און מיט זיי אין קאָמפּאַניע
וועל איך דיר אויך זינגען א שיר.

1886

עלעגיע לעוואנדא
(איבער דעם טויט פון ר´ יהדה ליב לעוואנדא)

1

ביסלעכווייז טריקענט אויס אונזערע קוואַלען,
פערשוואכט ווערט פון טאָג אונזער מאַכט;
אונגעריכט איז יעצט אַ שטערן געפאַלען,
פון די וואָס בעלייכטען די נאַכט.
ס´האָט נאָך ביי אונז ניט פערטריקענט די טרערען,
וואָס גאָרדאָן, סמאָלענסקי, אונז פעהלט;
דאַרפען מיר פּלוצלונג די בשורה דערהערען
לעוואנדאַ - נישטאָ אויף דער וועלט!
האַלט אָפּ גאָט דיין האַנט!
שטראָף ניט נאָכאַנאַנר!
אָפּרוהען לאָז אונז עטוואָס ...
וואָס קען פון אונז זיין?
צו אָפט גיסטו אונז איין,
טראָפּענס פון ביטערען כוס! -

2

זעהר פיעל מיה האָסטו זיך פּאָר־געגעבען,
געשילדערט דיין פאָלק, און די צייט;
אין דיינע ווערק שפיגעלט זיך זייער לעבען,
די גוטע און און די שלעכטע זייט,
דעם פערגעניגענס דורשט זוכסטו צו לעשען,
דיין ציעל האָט ביי דיר מעהרער ווערטה;
שטענדיג אליין אין דיין צימער געזעסען,
דיין פאָלקס-לאַגע אימער געקלערט.
קיין דענקמאָל ברויכסטו,
פון שטיין אויף דיין רוה,
ן ווער גיך?קען דיר פערגעסע
ווער דיך האָט געקענט,
בויט א מאָנומענט,
גאַנץ טיף אין האַרצען ביי זיך.

3

גליק פאר זיין פאָלק פלעגט ער ווינשען און האָפען,
געפיהלט שטאַרק זיין פרייד און זיין שמערץ;
אויב עס האָט אידען וואו עטוואס געטראָפען,
רעגט איהם דאָס אויף באַלד זיין הארץ.
אונגליקען וועלכע גאַנץ אָפט מיט זיי שטרייטען,
פערשווועכען איהם באלד זיין געזונט,
סיבות וואָס קומען פאָר די לעצטע צייטען,
שטירצט איהם אין גאנצען צום גרונד. -
פיעל זיך געהט צור שטראַנד!
פיעל געהט עס פערשטאַנד
מיט איהם אין קבר אַריין!
פיעל וואָלסטו געבראכט,
הילפע און מאַכט,
ווען דו וואָלסט נאָך ביי אונז זיין! -

4

לאַנג און טריי דיענט ער די מלוכה,
אַלס אידישער- געלעהרטער אין לאַנד,
און דערפאר וועהלט איהם אויס גאָט´ס השגחה,
צום אָפּוואַשען ריין א בלוטשאנד.
דאַן ווען אַ בילבול האָט זיך אָנגעפאַנגען,
בעשולדיגט דאָרט מענשען מיט בלוט;
דאַן איז ער מוטהיג מיט אמת געגאַנגען,
און איינגעשטילט דעם פייער גלוטה
דו שטיצע! דו וואַנט!
דיין פעדער אין האַנט!
דו טרייער פאָלק´ס פאטריאָט!
דו אויסנאַם, דו בחיר!
מען פערלירט אין דיר,
קאַפּיטאן פון אונזער פלאָט! -

5

דיין שוואַך פאָלק האָט אין דיר איהר וואונש געקראָגען,
די שמוק וואַרסטו אין איהר פערמעג;
יונגערהייט האָסטו שוין א ליכט געטראָגען,
בעלייכטען פון בילדונג די וועג;

ווי דו זעהסט אז "בילדונג" פערשטעהט ניט יעדער,
-מען מיינט נאָר דעם אויסערן פּוץ
ווייזטו גלייך מיט דיין סאַטירישע פעדער,
אַז דאָס ברייגנט שאדען אָפט מעהר ווי נוץ ...
אַז ס׳האָט זיך ערוועקט,
דער ציונס־פּראָיעקט,
אָפּפערסטו אויף דיינע טעג;
געשטרעבט שטאַרק צו איהר;
נאָר גאָט זאָגט צו דיר:
"שטאַרב דאָ ביים ירדן, ביים ברעג"- !

6

דאָ קלאָגט די ווארהייט: "ווי זאָל מיר ניט קריינקען,
"דער טויט איצט פון דעם ליטעראט?
"ריכטיג זאָ מאָלען און ערענסט זאָ דענקען!
"אויף יעדעס ווערק ליגט מיין פעטשאַט".
ציון קלאָגט : "איד מוז אין דר׳ערד אוועקלייגען,
"מיין קינד וועלכער ליעבט זאָ פיעל מיך!
"ווייסרוס-געבאָרען, אין ווילנא ערצויגען,
"און צפון פערשלינגט עס אין זיך!" -
דיין נאָמען, דיין גלאַנץ,
אָה, פלעכט דיר אַ קראַנץ,
פון בלומען דאָרט אויף דיין רוה;
פון אונז אָפט אַ טרעהר,
בעלעבט דעם קראַנץ מעהר,
אונפערוועלקט בלייבט ער ווי דו! -
1855

דאָס ליעד פֿון אייזענבאהן

1

אַ וועלט מיט אייזענבאהנען איז אין אונזער
צייט געוואָרען,
וועלכע פיהרען פּאַסאַזשירען, אָרעם און רייך,
לויפּט זעהען דעם חידוש, נאָר האָט בז©רון,
אַז דאָס איז א משל פּונקט קעגען אייך.
מיר זיצען דאָס אין די וואַגאָנען,
דער לאָקאָמאָטיוו איז די צייט, -
זי שלעפּט מיט זיך מענשען מיליאָנען,
און פליהט ווי די קוילען אין שטרייט.
יעטווידער רעלצע איז א סעקונדע,
יעטווידער סטאַציע - אַ יאָהר,
יעדער קאַסאַרקע איז גלייך ווי א שטונדע,
אַ פּאיעזד איז אין גאנצען א דור.
און דעם בילעט וואָס ער האַלט אין טאַש,
, זיין רייזע פּלאַן, דאָס איז זיין מזל
ווי ווייט צו פֿאָהרען און אין וואָסער קלאַס,
בעשטימט פון גאָט, פון דירעקטאָר באַהן.

2

די קאָנדוקטאָרען בעקוקען די בילעטען
און צוזעצען די פּאַסאַזשירען, יעדערען אין זיין קלאַס,
וועמען אין ערשטען, מיט דיוואַנען געבעטען,
און וועמען אין דריטען, וואו ענג און וואו נאַס;
אונזערע קאָנדוקטאָרען זיינען די שלוחים,
פון דער השגחה געשיקט,
וועמען מען גיט גליק מיט רוחים,
און ווער עס זאָל זיצען געדריקט;
וועמען געזונד, עשירות און אלעס,
און קינדער ווי עפּעל אויפֿ´ן בוים,
און וועמען עלענד און קראנקהייט און דלות,
און פערוואָגעלט נאָך זיין פון דער היים.
אויף די קאָנדוקטאָרען זעהט ניט רעדט,
די וועלט פֿיהרט זיך ניט אָהן אַ פּלאַן,

מען זעצט יעדערען נאָך זיין בילעט,
ווי עס איז בעשטימט פון גאָט, - פון דירעקטאָר באַהן.

3

ביי די וואָקזאַלען, ווי מען קלינגט מיט דעם גלעקעל,
די קאָנדוקטאָרען שפרינגען אַראָפּ,
עס לויפען פּאַסאַזשירען, יעדער מיט זיין פעקעל,
פיעל קומען צו און פֿיעל קומען אָפּ.
אונזערע סטאַציעס זיינען די יאָהרען,
ראש השנה צייכענט מען אָן,
וועמעס בילעט איז ווייטער צו פאָהרען,
און ווער עס מוז געהן פון וואַגאָן;
אונזער קאַסיר איז בית דין של מעלה,
דער בילעט ווערט פערקויפט נאָך דעם דין,
ווער עס פאָהרט פֿיעל, און ווער אויף אַ ווײַלע,
און דער פערזאמט גאָר די מאַשין,
אָז מען הייסט אראָפּ, טאָ דינג זיך נישט,
כאָטש ביסט נאָך ניט קיין אַלטער מאַן,
אָבער דיין בילעט איז אויס, דו ווייסט אומזיסט,
אזוי איז בעשטימט פון גאָט - פון דירעקטאָר באַהן.

4

דער מאשיניסט שטעהט אויף פיקעטען,
און קוקט אויף דעם צילינדער, פיעל היץ און פֿיעל זשאַר,
זיין איין פערזעהן קען פֿון וועג אָפּטרעטען,
און וואגאָנען מיט מענשען זיינען אין געפֿאהר,
אונזער מאַשיניסט איז דער שכל, די געהירן,
ער איז אונזער פֿיהרער ביים לעבען,
נאָר דער שכל אליין קען צייטנווייז פֿערפֿיהרען.
האָט מען איהם א צילינדער געגעבען;
אָט האָסטו א צילינדער, א תורה פֿון אויבען,
וואו ענגלעך - גיב אהיר נאָר אַ פרעג,
אמונה מיט שכל, אי חקירה, אי גלויבען, -
ועסטו געהן בשלום דיין וועג,
ווילסטו אָבער פיהרען מיט דיין דולען קאָפּ,
לאכסט פון צילינדער, פֿון גאנצען פלאַן,
זעה! אָט צו פאלסט פון רעלצע אַראָפּ,

און ווערסט נאָך בעשטראָפֿט פֿון דירעקטאָר באהן.

5

אַז צוויי פּויעזדען זאָלען זיך ענטקעגען ניט ווסטרעטשען,
איז דאָס נאָר בעלאַנגען אָן טעלעגראַפֿיסט,
חלילה, אַז ניט, קענען זיי זיך קאַלעטשען
און וואַגאָנען מיט מענשען ווערען שוין צונישט.
אונזערע טעלעגראַפֿיסטען זיינען די פּעדאַגאָגען.
די לעהרער פון אונזערע קינדער, .
היט אייך, איהר לעהרער! דאָס קינד׳ס מח ניט צושלאָגען,
מיט צוויי דעות קאָנטראַסטע בעזונדער;
דער אַלטער דור לויפֿט און פיהרט די אמונה,
דער נייער ענטקעגען שרייט: "שטעה!"
טאָ לאָזט זיי ניט לעהרער, קאָנטראַסט אויף איין איין ליניע,
גוואלד, האָט רחמנות אויף זיי!
מיט איין שלעכט וואָרט פֿערדולדט איהר זיין קאָפּ,
פערליערט אמונה, האָפנונג, און ווערט א טיראן,
און שפּרינגט א צעבראָכענער פֿון ליניע אַראָפּ,
קעגען דעם ווילען פון דירעקטאָר באַהן.

6

די שוטים די ווילדע, די פֿערשטאָפּטע מוחות,
שרייען ווי לויפֿט עס אַ וואָגען אָהן פֿערד? -
ווי קען לופט און פארע האָבען די כוחות
צו שלעפּען וואַגאָנען מיט מענשען אויף דער ערד?
אונזערע שוטים קוקען אויך בלא ראיה,
גלויבען ניט און ווילען ניט פערשטעהן,
אַז די געטליכע קראַפט ליעגט אין יעדער בריאה,
און דאָס איז זעהר פּאַרע אליין,
און שטיינער און בוימער און חיות און קוועלע,
און פֿייער און וואַסער און ווינט,
און אין דעם מענשען אַ פֿערבאָרגענע זעלע,
נאָר זעהען - דאָס זיינען מיר בלינד,
פֿרעמדע מענשען וועלכע אונבעקאַנט,
ניט זיי איז צו זעהען פון מאַשין דעם פּלאַן,
אויסער דעם וואָס האָט פֿערשטאַנד

צו פֿערשטעהן די חכמה פֿון דירעקטאָר פֿון באַהן.

7

ווי גרויס איז דער טומעל ביי די וואָקזאַלען,
ווען איין פּויעזד געהט אָפּ, דער צווייטער קומט אָן,
צו זעהען פון דאָרט די מענשען וואָלט איך זיין אַ בעלן,
פֿערשווינדעט דער פּויעזד ווי דער לופֿט־באַלאָן.
די באַהן איז די צייט, אין וועלכער מיר לעבען,
און פּויעזדען לויפֿען אַ שרעק,
אַ דור נאָך אַ דור פליהען און שוועבען,
דער קומט אָן, דער געהט אַוועק;
איך וויל מיט מיין קינד כאָטש צוויי ווערטער רעדען,
אָבער פּלוצלונג פּייפֿט אויס דער סוויסטאָק.
מיר שרייען: "האַלט!" אָבער מען לאַכט אונז אויסביידען,
דו הערסט דאָך, דער טויט קלינגט, דער גלאָק, -
די מינוט איז ,טייער, ניטאָ קיין צייט,
זי ווערט געוואויגען אויפ´ן גראַן,
דער שוטה, דער פֿאָטער, אומזיסט גאָר שרייט,
אַזוי איז באַשטימט פון גאָט - פון דירעקטאָר באהן.
1870

רבי יעקב משלם

1

ד ע ר א י ד

אין דער ייִד אין שול א שטאָט מוז ער דינגען צו קויפֿען,
בה"ב אין די פּושקעס - ווי קען זיין פֿערפֿעהלט?!
אויף די אלע ראַסקלאַדקעס, זיינע רובעלעך לויפען,
חזנים, שמשים, שיק רגל־געלט:
היינט פּורים - מגילה־געלט, מחצית השקל,
שבת, יום־טוב, - גאָר אַ טאָרג פֿאַר דער קריאה,
דער שמש אויף דער בימה, ווי דער מאקלער מיט´ן
שטעקעל,
צאָהל "גילדון" און "גילדון" פֿאר דער קלענסטער עליה;
אנדערער ווען ער וויל געהן אין קירכע,
האָט ער פֿריי זיין וועלט, -
עס קאָסט איהם נאָר א האלבע שעה טרחה,
אָבער ניט קיין גראָשען געלט;
און דער אָרעמער ישראליק מוז קויפֿען בילעטען,
אויף דעם פֿרעמדען טעאטער דער וועלט,
ווילסטו, איד, דאַוונען, ווילסטו גאָט בעטען, -
טאָ גיב־זשע ברודער ג ע ל ט!
שמאָקטשעט חברה, שמאָקטשעט דעם אידען!
אויף דערויף זייט איהר נישט פֿויל!
דאָס איז א ווייכינקער ביינדעלע, פֿול מיט זאַפֿט,
וואָס צוגעהט דאָך פּראָסט אין מויל ...

2

ד ע ר א י ד

אַז ער וויל נעבעך קויפֿען א פֿונטעלע פֿלייש,
דען ער האָט שוין קיין קרעפֿטען פֿון די טרוקענע ברויט,
מוז ער צאָהלען קאַראָבקע מיט זיין ביטערען שווייס,
ער גריזשעט די ביינער און איהם שינדט מען די הויט,
דער גוטינקער חוכר, מיט די ליעבהארציגע נאמנים,

מיט די גראָבע בייכער, מיט די קערקלעך די דיקע,
מען בערייסט דעם געמיינעם, ער האָט דאָך שוין קיין פּנים
איבער די שעפּסעלעך לומען זיך די חיות די דזשיקע;
אַן אנדערע פֿאַר פֿינף צי זעקס קאָפּייקען,
בעקומט ער פֿלייש דיק און פֿעט,
פֿערשפּאָרט נאָך אויך זאַלצען פֿלייש און ווייקען,
א געשמאַק איהם אין מויל, און אין בויך אַ זעט.
און דער איד, ווען,אין זיין הייזעל פֿלאַקערט א שׂרפֿה ...
ווארעמט זיך נאָך יעדערער פֿון קעלט
ווילסטו פלייש עסען, און דוקא ניט טריפֿה, -
טאָ גיב־זשע, ברודער, געלט!
אָה!
פֿיטערט אייך, חוכרים, אויף דער אידישער לאָנקע, -
פֿאַר אייך איז דאָ אַ גליק,
דאָ איז אַ גרינע פּאַשע, און א הויכער גראָז,
אָקסען ווערען דאָ פֿעט און דיק ...

3

ד ע ר   א י ד

פולע בתי־מדרשים, מיט די אלע ישיבות,
שלעפּט ער אויף זיך אָהן א שיעור, אָהן אַ ברעג:
אי ליכט, אי קעראָסין, אי אלע ויילע נדבות,
אי פּודען ווייס־ברויט, אי די גאנצע וואָך טעג,
היינט אָפּגעגט´ע עלוים, ישוב´ישע חתנים,
פֿערזעסענע בחורים, און אלטע פּרושים,
קינפֿטיגע מגידים´לעך, מלמדים בין הזמנים,
מנהלים, משגיחים, מיט די אונטער־שמשים;
אַן אנדערער איז פֿריי פֿון אלע לאסטען,
קיין שטיינער ליגט איהם אויף זיין וועג,
זיין רובען עודף, בלייבט ביי איהם אין קאַסטען,
קיין פּרוש - וואָכער, קיין קלויזניק - טעג;
און דער אָרעמער ישראליקעל ווערט אויסגעריסען,
פון דעם הויקער וואָס הינטען וואַקסט אויס,
ווי ער וויל נעהמען אין מויל נאָר א ביסען,
רייסט דער הויקער פון הינטען אַרויס...
אָה!

רייט אויף דער קליאַטשקע, חברה קבצנים!
רייט! - כל־זמן זי לעבט,
הײנגט זיך אָן, דאַרמאָיעדניקעס, וויפיעל איהר ווילט!
די קליאַטשקע - זי טהוט און שלעפּט! ...

4

ד ע ר א י ד

אַז ער ווערט געלאַדען אויף א שמחה, אַמאָל אין אַ חודש,
נעהמט מען איהם בערייסען ווי ער עסט נאָר אָפּ פיש,
בעטערס און סארווערס, און אלע כלי־קודש,
און פּוּפּצעהן קבצנים, מיט די טעלער ביים טיש,
אויף זעקס שעה נאָכאַנאַנד ווערט ער פערזעסען,
געדריקט און געקוועטשט, - שוויץ, מחותן, שוויץ!
ער וויל נעבעך שלאָפען, דאָ נויט מען איהם עסען,
דעם מאָגען פערדארבט ער, און פּערקיהלט זיך
פּון היץ ...
אַן אנדערער, אז ער ווערט ערגעץ געלאַדען,
געניסט ער פערגעניגען פּיעל דערביי!
ניט זיין קעשענע ליידעט דערביי קיין שאָדען,
ער עסט און טאַנצט, און שטענדיג פּריי;
און דער אָרעמער ישראליקעל, קען ניעמאלס געניסען
פערגעניגען פון זיי שטיקעל וועלט;
ווילסטו זיך פרעהען, - טאָ ווער אויסגעריסען,
און גיב נאָך, ברודער, געלט!
אָה!
שמאָקטשקעט, חברה, זויגט ביי דעם אידען,
זויגט און ציהט די ברוסט!
שוין טויזענדער יאָהר אַז איהר זויגט און איהר בייסט, -
אנטוואוינען וועט מען אייך אויביג ניט! ...

5

ד ע ר א י ד

אַז ער ווערט שוין זאַט מיט בזיון, מיט בושה,
ער קען שוין ניט אויסהאלטען און פערלאָזען שוין זיין
וועלט,

געפינט זיך נאָך דאמאָלס א חברה־קדישא,
מען בע´גזל´ט די יתומים, און מען רייסט קבורה־געלט!
אַז ער האָט געלאָזען ירושה פֿאר זיינע עלענדע קינדער,
געפינט זיך א חברה וואָס מען שטעלט זיי בדלות,
אויפ´ן בית־עולם די שמשים, די גבאי´טעם בעזונדער,
צאָהל זיי פאר גערטעלע, פּאָדעשקע, פאר סיבה און טלית.

אַן אנדער, אז עס קומט זיין צייט צו שטארבען,
קיין חברה´ס פון איהם א האָר געניסט,
מיליאָנען געלט מאָגען די קינדער אַרבען,
זיין גראָב, זיין ערד גיט מען איהם אומזיסט;
און דער אָרעמער ישראליקעל קען קיין מנוחה ניט קריגען,
אפילו ווען ער פֿארלאָזט שוין די וועלט;
ווילסטו איד, שטאַרבען, - ווילסטו אין דער ערד ליגען ...
- טאָ גיב־זשע, ברודער, געלט!
אָה!
לופעט, חברה! חברה־קדישא!
אויף דערויף זייט איהר דאָך געבויט:
שערען און מעלקען איז גוט, ווען דער שעפס לעבט,
און שינדען - ווען ער איז טויט! ...
1882

דאָס גאָלדענע לאַנד

1

פון אמעריקא האָב איך אלס קינד געהערט,
ווען מענשען פלעגען רעדען באַנאַנד:
"ווי גליקליך מען לעבט אויף קאָלאָמבוס´עס ערד –
דאָס איז א גאָלדענע לאַנד",
איך בין אהער געקומען, דעם ספר דורכגעקוקט,
טרערען, טרויער, איז אויף יעדען בלאַט געדרוקט.
אין די ענגע גאַסען, וואו די מאַסע שטעהט געדיכט,
פיעל אָרימע, פינסטערע, דער אונגליק ליגט אויפן געזיכט;
שטעהען פון פריה ביז ביינאַכט,
די ליפּען פערברענט און פערשמאַכט.
דער איז מפקיר זיין קינד פאר א סענט,
דעם ווארפט מען פון וואוינונג פאר רענט,
פיעל גרינע מיט שווערען געמיט
פאלען פון הונגער אין סטריט,
פיעל דלות מיט קראנקהייט ביינאַנד,
אַלץ אין דער גאָלדענער לאַנד.

2

דעם ארבייטער´ס לעבען שווימט דאָ אַוועק
אין א טייך פון זיין איינענעם שווייס;
האָרעוועט אין ביזי און הונגערט אין סלעק,
און איז שטענדיג אין שרעק מיט זיין פלייס,
ווי א מאשין א נייע לעגט פאָר איהר פּראָיעקט.
פיעל ארבייטער הונדערטער, ווערען פון פאבריק געסעקט,
לעזט נאָר די סטאַטיסטיק, זעהט מען יעדען מאָל,
פיעל גאסען־טרעמפּס, קאליקעס, פערגרעסערט זיך שטענדיג די צאָהל.
דער פּראָלעטאר האָט דאָ א ווערט,
פּונקט ווי אין סטריט־קאַרס די פערד,
לויפט, לויפט, ביז וואנען ער פאַלט.
קיין ארבייטער ווערט דאָ ניט אַלט,

דעם גיט א מאשינע א ריס,
דער בלייבט פון ארבייט אָהן פיס,
דער ווערט בלינד, דער אָהן א האנט,
און אלץ אין דער גאָלדענער לאַנד.

3

דער גרינער פאלט דאָ פון מוט אַראָפּ,
ווען לויפער איהם רינגלען אַרום,
דער פּאָליסטאן זעהט, קעהרט אָפּ די קאָפּ,
ווי הפקר דער מאַן וואָס איז שטום!
דעם פּעדלער מיט´ן וועגעל, רק מען שלעפּט אין קאורט.

פּעדעלט אום זונטאָג, שענקט מען איהם אין "טומס"
אַן אָרט,
אין די סויטה פּעררייזט ער, דער דאָ איז איהם ניט גוט,
פיעל פּעדלער דאָרט; הרוגים, קיינער מאָהנט ניט אויף
דאָס בלוט.
האָט איינער דעם קלענסטען טרייעל,
שטעלט ער זיין אייגענעם אין בייל,
דער לויער דאָס זייניגע טהוט,
סאָקט איהם זיין לעצט ביסעל בלוט.
האָב איך איהם מיט גאָלד ניט ערפילט,
דאַן איז שוין מיין משפט פערשפּיעלט,
צוריק געהט די ווארהייט מיט שאַנד,
און דאָס רופט מען: גאָלדענע לאַנד!

4

פיעל האָט דאָ א ווערטה א מענשענס קאָפּ,
ניט זיכער קיין איין מינוט.
דאָרט געהט א טריין פון וועג אַראָפּ,
אַ טייך מיט מענשען־בלוט,
ביי סטריט־קארס און פאבריקען וואָס לעבענס מען
פערליערט,
דער אמבולאַנס איז ביזי רק מען זעהט ער טהוט
און פיהרט.
דאָרטען גראָבט מען קויהלען, פלוצלונג עקספּלאָדורט,

הונדערטער פאמיליען ווערען שוין צורואינירט.
פיעל אָפּפער האָט נו־יארק געבראכט
פון איהרע פייערס ביי נאַכט;
די שפּרינגען פון דריי פלאָר הויך,
די בלייבען דערשטיקטע פון רויך,
פון פייערעסקייפּ פאלען אויפן נאַם
קינדער פערברענטע אויף אַש. —
ווי געפעהרליך דער לעבענס־בעשטאַנד,
היער אין דער גאָלדענער לאַנד!

5

דאָס פרויען־געשלעכט, ניט היער א בליק,
וואו איז זייער בלומענגעשטאלט? —
אַלס קינד נאָך ארבייט זי אין פאבריק,
אָהן יאָהרען ווערט זי אַלט,
די שטענגלעך פון דער חופּה, ערקלערען איהר שטומערהייט,
אַז איהר הייראטען איז אָפּיום, דערפון ווערט מעהר די קאָפּ פערדרעהט;
אוהר האָרעווען ביז איצטער, איז ווי א נול געשעצט,
געגען די לאסטען, וועלכע איהר ערווארטען יעצט.
ווי גיך עס פערוועלקט שוין די רויז,
זי מוז שוין אטענדען א הויז,
די בייבי גיט איהר קיין רוה,
און האלט א דריי באָרדערס דערצו;
מוז וואשען די וועש און דעם פלאָר,
די קרעפטען ווערט שוואַכער פון יאָהר,
ווי טרויעריג דער פרויען בעשטאַנד,
היער אין דער גאָלדענער לאַנד!

6

אין נו־יאָרק דאון־טאַון קוקט דאָרט אראָפּ,
וואו די לופט איז א רעגעלער פּעסט;
מען ליעגט אין די טענעמענטס א קאָפּ אויף א קאָפּ,
ווי די הערינג אין באַרלאך געפּרעסט.
און די אלע סאָרטען שפּייזען, וואָס דער אָרימאן געניסט,

איז מיט פאלשקייט, מיט הומבאָג, זאָגאר מיט ריזיקע
געמישט,
ער איז פון דער פאמיליע דער שפייזער אין דער נויט,
שטאָפּט מען איהם מיט שעדליכעס, בלייבט א קראנקער
ביז אין טויט.
ווער קען עס צוזעהן דעם צער,
ווי קינדערלעך שפרינגען פון קאַר,
מיט ניוספייפערס פול אין די הענט,
ריזיקערען זיך פערדינען א סענט,
אין הויז איז דער דרות דאָרט פול
דאַן רייסט מען אָפּ קינדער פון סקול,
זיי בלייבען פערגרעבט, אָהן פערשטאַנד –
און דאָס רופט מען: גאָלדענע לאַנד!?

7

נאָר גליקליך לעבט דער רייכער אין איהר,
ער בעזיצט א קעניגרייך,
וואָס אין יוראָפּ א פירסר – איז אין אמעריקע א גבִיר
די מאַכט איז פוןביידען גלייך.
אין דעם גרויסען וועלט־ים אַלע טייכען פליסט,
און דער רייכטהום פון דעם מיטעלשטאָנד ציהט זיך
צום קאפיטאליסט.
איהם שאדט קיין קאָנקורענציע, זיין קאפיטאל איז גרויס,
ער ניט א שפיעל א וויילינקע, ווערען קליינינקע באַלד אויס;
ווי שטאַרק איז זיין מאַכט און זיין וואָרט
ער האָט די דעה אין קאָורט,
אין סיטי־האָל גילט נאָר זיין שטים,
צייטונגען חנפענען איהם,
באהנען פיעל, און קויהלען־מיינס,
לאַנד וואו מען פאָהרט איז נאָר זיינס,
איבער איהם גיט ניט אין שטאַנד, -
אָט פאר איהם איז די גאָלדענע לאַנד!
1892

דער אריסטאָקראַט

1

פיעל דאנק איך און לויב גאָטעס נאָמען,
וואָס ער האָט מיר די אויגען אויפגעמאכט,
האָט געשיקט אויף מיין שטעדטעל פּאָגראָמען,
דאָס האָט מיך פון חלום ערוואַכט!
איך האָב אָפּגעלעבט א לעבען אין טומעל,
פערדאָרבען מיין קערפּער, מיין גייסט,
אויף מיין האַרצען איז אָנגעוואַקסען שימעל,
פערלאָרען מיין שטאָלץ און מיין דרייסט;
געזוכט פריינד פון פרעמדע נאַציאָנען,
מיינע ברידער פערהאַסט און פעראַכט,
לסוף האָט מען מיר ניט געוואָלט קאָנען,
אין די אויגען וואַר איך אויסגעלאַכט;
פערדאָרבען מיין ווייב, מיינע קינדער,
קיין רוהיגען לעבען געהאט,
קעגן גאָט, קעגן לײַטן אַ זינדער,
כ׳האָב געוואָלט,זיין אַן אַריסטאָקראַט!

2

פון די אַריסטאָקראַטיזמוס מיט די פינסטערע נעמען
האָב איך שוין, לויב גאָט, אַ בעגריף,
טאָ וואָס זאָל איך מיך איצטער שעהמען,
דערצעהלען אייך מיין יחוס בריעף? -
תלמוד תורה האָט מיך ערצויגען,
אין ישיבֿה אויף דער הילצערנער באַנק,
נאָר אַ ישובֿ׳ניק וואַרפט אויף מיר אויגען,
ער האָט פאר מיר דרשה געשאַנק,
ער האָט פאר מיר א טיראָלסקע בהמה,
צו איהר נאָך א ציעג אין נדן,
אָט בין איך מיר געוואָרען כּדומה,
פון אַן אלטען בחור - אַ יונגער מאַן.
מיין גליק האָט גענומען דאַן שפּיעלען,
אַ פּאָר טויזענד ווי איך האָב נאָר געהאַט,
דאַרף זיך מיר צו מיין אומגלוק פערוועלען

צו ווערען אן אַריסטאָקראַט.

3

ענטזאגט באַלד דעם אידישען רבי´ן,
פון אַ אידישען ספר קיין שפּור;
איינגעפיהרט א קריסטליכען לעבען,
מען זאָל מיינען דאָס איז קריסט פון נאַטור;
קריסטמעס געשטעלט מיר אַ יאָלקע,
בעפּוצט איהר מיט פּרוכטען, מיט ליכט,
אַ נדבה אויף א רוסישע "קאָשצאָלקע"
און קריסטליכע בעדיענונג איינגעריכט -
אי אַן אַם, אי אַ דיענסט, אי אַ קוטשער,
קאַצאַפּעס אין געשעפט, אומעטום,
אַ באָנע, אַ לאָקאַי, א שווייצער,
אין יעדערן פערקליידט זיין קאָסטיום;
שבת געטהאָן ווי אום דער וואָכען,
זונטאג געפייערט אַקוראַט ...
דאָס יודענטהום אין גאנצען פערבראָכען,
און געוואָרען אנ´אַריסטאָקראַט.

4

מיין ווייב - די ישובֿ´ניצע די פּראָסטע -
זי טאַנצט מיר אויך נאָך צום גראַם,
געוואָרען גיך אויס בעל הבית´טע,
אויס וירטהין, אויס ווייב, נאָר "מאַדאַם";
ביז האַלבען טאָג געלעגען אין בעט.
- זי וואַר נעכטען אויף מאַסקאַראַד -
דערנאָך ערשט געמאַכט די טואַלעט,
אַרויסגעפּאָהרען מיט שיק, מיט פּאַראַד;
אָפּגעשטאַט אַ צוויי־דריי וויזיטען,
געקומען אַ היים מיט קוראַזש,
געהייסען איבערשפּאַנען דעם שליטען
און באַלד - אויף טעאַטער "בעלעטשאַזש;"
אַן אָרעמאַן אין קאָרידאָר ניט דערלאָזען,
דאָס האָט זי געהיט ווי אַ כוואַט,
וואו אַ איד, האָט זי פון זיך געבלאָזען,
זי איז שוין אויך אַריסטאָקראַט.

5

די אַם, און די דיענסט און די באָנע,
האָבען מיט די קינדער אַ פּעולה געטהאָן,
אַז דער איד איז אַ שד, א סבנה.
"שריי־זשע: סמערדיט! פּאַשאָל וואָן"!
זיי האָבען די קינדער געלערנט
צוזאַמען מיט די מילך פון די בריסט:
-"צייט דער איד האָט גאָטעס זוהן ערצערענט,
"איז ער פערבליבען אויף אייביג פערוויסט,
"הפקר איז אַלץ וואָס איז זיינע,
"הפקר זיין לעבען, זיין געלט".
און איך פלעג עס הערען די טענה,
און דאָס האַרץ האָט מיר דאמאָלס געקוועלט;
מיינע קינדער זיינען פערבליבען
שונאים דעם כלל און דעם פּרט, -
ניט מיר מיינט מען, נאָר – די אידען די דיבען,
איך בין דאָך – "אַריסטאָקראַט!"

6

מיין טאָכטער פלעגט אויסגעהן שפּאַצירען
אין ברילען, מיט דאַרווינ´ס אַ באנד;
קאַוואַלערען פלעגען איהר שטענדיג פיהרען
מיט אָפיצערען געאַרעמט ביים האַנט.
ניט געוואוסט וואו די קיך איז געשטאַנען,
ניט געוואוסט פון א ווירטהשאַפט אין הויז,
אַ בוך האָט זי אַזוי פיעל פערשטאַנען -
פיעל איך די גמרא אין קלויז;
ביים פּיאַנאָ פלעגט זי לייטען אויסגעבען,
ווי א קוימענ־קעהרער עסט ווייסע קעז -
קיין "גאַמאָ" האָט זי ניט געוואוסט אין איהר לעבען,
קיין "בעקאר", קיין "בעמאָיל", קיין "דיעז",
דערפאר פלעגט זי האַסען אַ אידען,
געברענט פּראָסט זיין אָרט אין דער טהאַט,
און איך בין געוועזן פול צופריעדען,
איצט בין איך אַריסטאָקראַט.

7

אין הויז פלעגט שטענדיג זיין בעלער,
צו אַלעמען אַ קאָנטרע־וויזיט,
רוסיש פלעג איך ריידען פול פעהלער,
נאָר קיין זשאַרגאָן - גאָט בעהיט!
אויף מאַסקאַראַדען פלעג איך מיר פאַרהולען,
אין וואָלצערס, אין קאָנטרעדאנס;
אין קלוב פלעג איך פיעל געלט פערשפּיעלען
אין סטוקעלקע, אין פּראָפעראַנס;
ענינים פון אידישען צבור
ניט נעהמען קיין אַנטהייל אין דעם,
אַ מחבר פלעגט ברענגען אַ חבור -
דער דיענער מיט די הינד גלייך אויף עם;
אויף פּסח קיין קמח עניים,
קיין הקדש, קיין שוהל און קיין שטאַט,
אויף מיין שוועל ניט אַרויף די גבאָים,
איך בין דאָ אַריסטאָקראַט.

8

מיין זוהן גיב איך שטודירען,
און דאָס לעצטע פונק לעשט זיך אויס גיך;
ער זעהט דאָך ווי צו הויז פלעגט זיך פיהרען,
אָט האָט ער אַ ביישפּיעל פאר זיך -
אַ רייך קינד און ווייס פון קיין גלויבען,
און מיט שלעכטע חברים שפּאַצירט,
פלעגט אָפט מיך בע´גנב´ענען, בערויבען,
און האָט די רעגיערונג בעריהרט:
גערעדט אויף רעליגיע, אויפן קייזער,
וואָס יעדעס וואָרט שמעקט מיט סיביר,
אַז איך פלעג מיך געבען א בייזער,
מיט פעראַכטונג, אויסגעלאכט מיר;
מיין האַרץ איז אין מיר שיער צושפּרונגען,
"מכת דם" ווי פּרעה געהאַט,
אַ בת קול האָט מיר דאן געקלונגען,
אַז דאָס איז אַן אָנפאנג פאר "אַריסטאָקראַט".

9

מיין ווייב - האָבען געזאָגט אַריסטאָקראַטקעס -
אַז אַ געזונדע פרוי איז זעהר געמיין,
אַ רויטע געזיכט פאַסט פאַר די יאַטקעס,
אַ "מאַדאַם" קליידעט "בלאַס" זעהר שעהן ...
האָט זי אויף זיך גענומען א נדר
- זיצענדיג אויף מאַסקאַראַד -
אויף זומער צו פאָהרען אין די בעדער
אָבצוצעהרען זיך אין מאַרינבאַד.
צוריק איז זי געקומען א בלאסע,
דאַר ווי אַ סקעלעט, ווי אַ כאָרט,
און דאָ פרעגט מיר די באָנע אַ קשיא:
צי זאָל זי איהר אָבטרעטען דעם אָרט...
דער פּעבעל מיט אינזעקטישע ניגונים,
האָבען מיין נאָמען בעפלעקט און בעשטאַט,
האָב ברודער "צ פ ר ד ע און כ י נ י ם"
דו ביזט דאָך אַן אַריסטאָקראַט.

10

ווי דער פּעבעל האָט מיך אָבגעשטויסען,
ביי קריסטען פאררעכענט פאַר דול,
דעם גלויבען איז שוין צו שפּעט צו טוישען...
האָב איך אויפגעקלערט א רעפאָרמירטע שול,
דעם שבת אויף זונטאג פערבייטען,
אַן אָרגעל, פון קריסטינס א כאָר,
דאַוונען אָהן היטלען ווי "ביי לייטען",
און צוזאַמען מיט פרויען צו־פּאָר;
אַ סידור פון בערלין אויסצושרייבען,
פון גייגער´ס גע´רעפאָרמירטעס הויז,
פון דאוונען א צעהנטעל זאָל בלייבען,
וואו "ירושלים", וואו "משיח" - אַרויס,
צו מיין דעה דערטאַפּט באַלד אַ קרובֿ,
דאָ האָט די השגחה קיין ברירה געהאַט,
טאָ נאַ־זשע דיר די פיערטע מכה "ערובֿ,"
דו ביזט דאָך אַן אַריסטאָקראַט.

אָט דאָ האָב איך דערזעהן צו מיין שאַנדע,
אין וואָס מכּת "ערובֿ" בעשטעהט:
חיות, א "באָסע קאָמאַנדע"
האָבען אונזער שטעדטעל מיט פעדערען פערשנעעט.
מיינע דיענער האָבען זעלבסט אָנגעוויזען
וואו עס ליעגט ביי מיר ציערונג אין פעק;
גענדיגט די שעפּסעלע גריזשען,
און גלייך איבער´ן שטעדטעל אַוועק;
מיין זוהן אַז מען גיט איהם "פּאָ שייע"
האָט ער מיר אַ קשיא געפרעגט:
"ראַזווע מי טאָזשע יעוורעאי?"
אָט די קשיא האָט מיר פאַר אַ תּירוץ געקלעקט.
מיר זיינען אַוועק באַלד קיין קיעוו,
אָבער דעם זעלבען פעסט האָט זי אויך געהאַט,
דיר קומט דאָך דער "דבר" מיט חיובֿ,
דו ביזט דאָך אַן אַריסטאָקראַט.

אין קיעוו האָבען מיר זיך געוואָגעלט
אַז מיר זיינען אין אַ סקראָפּעל אַריין,
מיט שטיינער האָבען קאַצאַפּעס געהאָגעלט
נו, "שחין" און "ברד" מוז דאָך זיי. -
ווי קין האָט מען אונז געשליידערט,
צום גרענעץ, קיין עסטרייך, קיין בראָד,
דאָרט האָט געשוויבעלט, גערודערט
פון בערויבטע א גאנצער נאַראָד.
ביז פופצעהן טויזענד מענשען אָנגעהאנגען
אויף גאליציען, וואָס איז זעלבסט הונגעריג,
ברויט אז מען פלעגט נאָר דערלאנגען -
פערשלונגען ווי דער היישעריג,
פון דעם היישעריג דער "ארבה" ווי א כמאַרע
האָב איך שוין קיין קרעפטען געהאַט:
דיר קומט דאָך דער ארבה, ווי פּרעה,
האָסט דאָך געוואָלט זיין אן אַריסטאָקראַט!

אַ דירה האָב איך געהאט דאָרט א פיינע,
אין אַ פינסטערען קעלער דאָרטען,
האָב איך דען צו גאָט א טענה?
"חושך" קומט מיר על־פּי דין.
פון די גרויסע מיטינגען־סך׳ען,
וואָס מענשען האָבען געלט אויפגעמאכט,
ברייגנט מען אונז עסען און זאַכען.
אויף די באַהנען צום ים גלייך געבראַכט,
ווי מען זעצט אונז אַוועק אויף די שיפען,
ווערט פלוצלונג א גאנצער געשריי:
זשאנדארען האָבען מיין זוהן אָפּגערופען,
פערהאפטעט, געפיהרט קיין ראָסיי.
פון מיין בכור, מיין איינציגען יורש,
קיין געררוס עד היום ניט געהאט,
טאָ נאַ דיר שוין "מכת בכורות"
און זיי שוין אויס אריסטאָקראַט.

14

פסח־תקוה האָט אונז שוין צוגענומען,
געגעבען א פעטע שטיק ערד,
פערהאָלפען אין א ביסעל מזומן
געקויפט מיר בהמות מיט פערד;
מיר בעאַרבייטען די קאָלאָניע גאַנץ פּראַקטיש,
פון צייטונגען ווערען מיר געעהרט,
די וועלט קען עס זעהען אלעס פאקטיש
אַז דער איד איז אויך פעהיג צו ערד.
עס לערנען אונז די צרות, די נויטען:
אַז דער איד מוז זיין "איד" איבעראל,
איין איד מוז זיך בינדען צום צווייטען,
זאָנסט געהט פערלאָרען דער "כלל."
אַז די מכות האָב אן אין רוסלאַנד געקריגען
עס איך היער די קניידלעך צו זאַט,
אין פעלד זינג איך מיט פערגעניגען,
אָט דאָס ליעד פון "אריסטאָקראַט "...
1885

צו די שטערען

אויף אייך שטערען, געהט ביי אונז אַ זאַגע,
אַז יעדערער פון אייך, איז א גאנצע וועלט:
מיט ים מיט יבשה, מיט נעכט און טאַגע,
און איהר זייט מיט מענשען אויף בעזעלט;
אייך זעהען, בעטראכטען ווען איך וואָלט קאָנען,
צו האָט איהר אויף פעלקער, מיט אונזער ערד צוגלייך,
אָדער איהר ווייסט ניט, פון פערשיעדענע נאַציאָנען;
אָה, גליקליכע מענשען! ווי וואויל איז אייך!
ביי אונז אויף דער ערד:
פרידען, שטיל
ווי מען וויל,
גיט גאָר ניט אין לאַנד,
מיליטער
וואָס מעהר,
אימער דעם שווערד אין האַנט!
ענגלאַנד מיט אינדיאַנער
שנאים פון דער וויעג,
טערקען מיט סלאַוויאַנער
אייביג שטרייט און קריעג.
דער שווערד
אויף דר´ערד
רוהט ניט איין מינוט,
רק שטרייט
און שניידט
בלוט!אַז די ערד פארזינקט אין

2

וואו נעהם איך פליגלען צו אייך צו פליהען,
זעהן וואו איהר דאָרט אין בילדונג האַלט;
ווילט איהר זיך גאָר וועגען דעם ניט בעמיהען;
איהר זייט נאָך ווילד, אין אַפען־געשטאַלט;
אָדער איהר זייט שוין אַ ל ע ס דערגאַנגען,
די פערבאָרגענע נאַטור - מיט גייסטער צוגלייך;
איבעראל איז אייך ליכטיג, קיין פאָרהאַנג פערהאַנגען...
אָה, גליקליכע מענשען, אזוי וואויל איז אייך!

ביי אונז אויף דער ערד:
מען איז בלינד
ווי א קינד
מען ווייס קיין אָנהויב ניט,
עס האָט קיין ווערט
וואָס מען קלערט,
מען מאַטערט מאַרך אומזיסט.
וואָס איז די לעבענס־קוועלע.
ווי דענקט זיך אין דער שטיל?
וואָס איז גייסט און זעלע,
וואָס איז דעם מענשענס ציעל?
דער מאַשין
פון זין,
ווי טרוימט זיך אין שלאָף?
מען בלייבט פוסט
אונבעוואוסט,
עס ווייס קיין פילאָזאָף!

3

איך וואָלט וועלען זעהן די שלעכטע געזיכטער
וועלכע מוזען ביי אייך, צום משפט שטעהן,
וואָס איז די עבֿירות? ווער זיינען די ריכטער?
גיט אויף אַ לאָיער, וועלכער מאכט זיי ריין?
איהר זייט פיליכט געבענשט, מיט די נאַטירליכע
נאמנות,
איהר קומט צונויף אויפ´ן גאַס, מיט די בושלען צוגלייך?
און ריכטעט מיט אמת, אָהן כאַבאַר אָהן מתנות,
אָה, גליקליכע מענשען אַזוי וואויל איז אייך!
ביי אונז אויף דער ערד:
כאַבאַר
איז די שטאַר
וואָס די אויגען פערשטעלט,
זיי אַ דיעב
נאָר גיעב
אַ העלפט א י ה ם פון דיין געלט.
בערויבטע שרייען מאַסען,
דער ריכטער מאכט זיך שטום!
דער וואָס ברענגט אָפּ גאַסען

געהט זיך פריי אַרום.
דער אַקטיאָר
פון רעוויזאָר
ווערט נאָך גאָר ניט אַלט,
וואו מען געהט
וואו מען שטעהט
זעהט מען זייו געשטאַלט.

4

עס איז מיר זעהר אינטערעסאנט צו וויסען
אויף וועלכע שטופע אייער בילדונג שטעהט,
זייט איהר פראָסט און עהרליך, מיט א ריינעם געוויסען,
ווי מיר אַ מאָל, - נאָך יונגערהייט?
אָדער אהיר זייט שוין אין פראָגרעס געשטיגען,
דאָס געוויסען געזיטעט, ביי אלעמען גלייך,
קיין פאלשע הערצער, איז ניט צו קריגען?
אָה, גליקליכע מענשען, אזוי וואויל איז אויך!
ביי אונז אויף דער ערד:
דעם קינד
געשווינד
טרייבט מען אין דער שוהל,
און דער אָסטראָג
פון טאָג
ווערט נאָך מעהרער פול;
ווער אין בילדונג גרעסער
קוקט נאָר רק פאר זיך,
די בילדונג שלייפט דעם מעסער
דעם צווייטען קוילען גיך.
בעטרוג
מיט קלוג
געהן גלייך געפּאָרט;
ווער פיין
וויל זיין,
קריגט אויף דער ערד קיין אָרט.

5

שפּיעלט ביי אייך אויך, א ראָלע "יחוס"

ווי ביי אונז, אָט דאָ אויף דער ערד?
א "לאָרד" און "גראַף" בעקומט דער די סמיכות
דער וואָס שטאַמט פון אַראַבסקע פערד?
אָדער "דעמאָקראַטען" און "אַריסטאָקראַטען",
איז גאָר אייער לעקסיקאָן אין די ווערטער ניט רייך
איהר זייט גלייכע יחסנים, קינדער פון טאַטען,
אָה, גליקליכע מענשען אזוי וואויל איז אייך!
ביי אונז אויף דער ערד:
דעם קנעכט
איז שלעכט
הפקר איז זיין גוף;
געדריקט,
געשטיקט,
און מאַכט די מויל ניט אויף.
זיין גאַנצע האָרעוואניע
געהט אַוועק צוםווירט,
עס העלפט גאָר ניט קיין טענה
דען דער "פויסט" רעגירט.
פערשמאַכט,
פעראַכט
פערעכענט ווי א פערד;
דער "באַראָן"
דער "פאָן"
צו איהם געהערט די ערד.

6

האלט איהר נאָך פילייכט, ווי אונזערע ערשטע מענשען,
אַז אַ שרעק פון א דונער אייך "גלויבען" ערקלערט;
אָדער אייער שכל, איז שוין אריבער די גרענצען:
איהר ווייסט די ווארהייט, גאָר אונגעשטערט?
האָט אייך דאָרטען ווער איין "תורה" געגעבען,
איין אמונה, איין גלויבען פאר אלעמען גלייך?
דאן ווייסס איהר קיין רעליגיאָנס־האַס, צייט אייער לעבען,
אָה, גליקליכע מענשען, אזוי וואויל איז אייך!
ביי אונז אויף דער ערד:
דער וואַטיקאן

ברענט דאָן
מענשען אין דער גלוטה;
מאַחאַמעד
מאַכט פעט
שטיקער ערד מיט בלוט.
מלחמות אָהנע גרענצען
האָט רעליגיאָן געבראכט,
קרבנות פון מענשען -
אויף איהר אַלטאַר געשלאַכט.
מען שרייט
פאַר לייט:
"איך בין פון גאָט געשיקט"
און מיט דעם
גוטען שם
ווערגט מען אין מען שטיקט.

7

איז ביי אייך אויך געווען א שם, חם און יפת
וואָס די קינדער פערגעסען זייער שנאה ניט?
און גענומען זיך צו שמען, דערשסיקען ביז א נפש,
און מען גיט זיך א נאָמען "אנטיסעמיט"?
גיט דאָרט אויך ביי אייך אזוי אן אומה אידען
וועלכע האָט קיין רוה, ווי דער שפּענדעל אין טייך?
אָדער איהר לעבט זיך אלע, אין ליעבע און פריעדען,
אָה, גליקליכע מענשען, ווי וואויל איז אייך!
ביי אונז אויף דער ערד:
פון אַרם
דער פלאַם
וואָס האָט אַבָרהמען געברענט,
ער היצט
ביז איצט
און ווערט נאָך ניט פערלענדט;
וואו דער איד זאָל קומען
געפינט ער ניט קיין רוה,
וואו ער ווערט פערשוואומען
נעהמט מען איהם ניט צו;
איבעראל

אַ באַל
מען וואַרפט פון האנט צו האנט,
אַ ציעל
צום שפּיעל
און זעהר אינטערעסאנט ...

8

האָט איהר אויך ווי מיר, אייזענבאהנען,
אייערע שטערען צושניטען און געמאכט א וועג?
איז דען לופט־באלאָנען, ביי אייך פאראנען,
זייט איהר מיט די "קונסט" שוין גאָר ביין ברעג?
און אייערע דאָקטוירים, וואָס בעזוכען קראנקע
קוקען געוויס ניט פון זיי – ווערען רייך,
און זייערע רפואות, איז א לעבענס־געשאַנקע,
אָה, גליקליכע מענשען, אזוי וואויל איז צו אייך!
ביי אונז אויף דער ערד:
דער סטודענט
ער נעהמט
צעהן טויזענד נדן,
ווערט רייך,
קויפט גלייך
קאַרעט, פערד און שפּאַן;
פערגעסט נאָך דעם עקזאמען
וואָס ער געלערענט האָט,
פאָהרט און קלייבט צוזאַמען
דאָס ביסעל געלט פון שטאָט:
אויב עס שאדט
זיין ראַטה
איז איהם דער צער ניט גרויס;
דער נס,
אַז דער מת
זאָגט קיינעם ניט אויס. -

9

עקזיסטירט דען ביי אייך אויך די מטבע,
וואָס זי טיטולירט אויך "אבֿיון" און "גבֿיר"?
זי איז "למדן" און "יחסן" האָט די מאַכט און די דעה,

אמת און יושר, פֿאַלען פֿאַר איהר?
אָדער איהר לעבט זיך, ווי מיר פערצייטען
איהר שפּייזט זיך פון בוימער, פון ערד, פון טייך?
איהר ווייסט ניט פון צרות, וואָס "געלט" קען בעדייטען,
אָה, גליקליכע מענשען, אזוי וואויל איז אייך!
ביי אונז אויף דער ערד:
- "אַמור"
מיט א שוואור
פערקויפט מען אלץ פאר געלט;
דאָס האַרץ
איז שוואַרץ
פון דרויסען איז פארשטעלט.
דער צדיק געהט אין טלית
און האַלט אָפען די הענט,
דער מלוה שטעלט בדלות
מיט זיין גרויסען פראָצענט.
דער בעפֿאַלט
אין וואַלד
און ברענגט אום פון דער וועלט;
דער צינדט
אַ געזינד
און אלעס נאָר פאר געלט ...

10

ווען וועלען שוין קומען, די גוטע צייטען
וואָס די פּראָפעטען, האָבען פאָרגעזאָגט?
אַז טהיערע מיט שאָף, וועלען מעהר ניט שטרייטען
דער שעפּס וועט ניט זיין פון וואָלף געיאָגט;
קוה און בער, געשפּאנט אין א וואָגען
אָ קינד וועט פיהרעןביידע גלייך
און איהר שטערענלייט וועלען דאמאָלס זאָגען
אָה, גליקליכע ערד־מענשען, אזוי וואויל איז אייך!
ביי אונז אזיף דער ערד:
רעליגיאָן
נאַציאָן
וועלען דאן זיין מילד,
קיין טרער

ניט מעהר
נאָר מענש אין גאָטעס בילד, -
אַ סאָכע מיט אַ קאָסע
וועט מען מאכען פון שווערד,
עס וועט ניט זיין קיין רשע
אויף דער גאנצער ערד;
קיין טיראַן,
קיין אָבמאַן,
קיין פאלשקייט אין געריכט,
עס ווייזט
נאָר גייסט
אויף יעדעס געזיכט.
1885

אויף דיין אלטען וועג

1

שוין צייט, מיין פאָלק, זאָלסט עפענען די אויגען,
ווי דיין לעבענשטאַנד איז מיט ריזיקע פול.
דו מוזט נאָך אין האנדעל דיין געוויסען פערבויגען
און נאָך אלעמען בלייבט דיר - א נול. ..
דו מוזט מיט דיין לעבענסמיטעל, ווי א וואָרעם זיך
צאפּלען,
די דאגות פערדולדען דיין קאָפּ,
קריכסט אויף א לייטער מיט צובראָכענע סטאַפּלען
און צוואנציג מאָל פאלסטו אַראָפּ.
דיין קרעמעל, דיין שיינקעל,
איז א דרייפּיסיגער ביינקעל;
גראָה און אלט ווערסט דו דורך זיי;
דאָ שפּיעלסט דו א קאָמעדיע,
דאָ א טראגעדיע,
מען זעהט ביי דיר סצענעס אלערליי ...
פון דעם אמת אין הארצען
ליידסטו זעלבסט שמערצען
פאַר איהם געהט קיין תרוצים ניט אָן ...
ער קוקט ריין און ליכטיג
און ווייס גאנץ ריכטיג,
וואָס בעטייט "ספּעקולאַציאָן" ...
טאָ קוק זיך ארום, דיין הארץ גיב א פרעג.
ביזט, מיין פאָלק, צו ווייט פערקראָכען פון וועג!

2

שוין צייט מיין פאָלק אַז דיין שכל זאָל דיר קליגען,
דעם מענשענס גליק אין וואָס עס בעשטעהט.
צי מאכט דען טעאטער דיר פערגעניגען,
ווען דיין קאָפּ, ווי א וואסער־מיהל דרעהט?!
צי קען מען ביי דיר כאָטש איינעם געפינען, -
א גביר וועלכער עסט שוין דאָס בעסט, -
עס זאָל זיין בערוהיגט זיין מח: זיין זינען,
די זאָרג זאָל דאָרט ניט מאכען איהר נעסט? ...

ווי גוט איז דעם בויער:
געזונט, שטאַרק און דויער,
איינפאַך געגעסען, געקליידט;
ווייס קיין קלאַפּאָטען
פון ביינק, פון אָטשאָטען,
ברויט אויף א יאהר אָנגעגרייט,
זיין שלאָף איז א זיסער,
זיין וועטער א פרישער,
זיין סאָוועסט גריזשעט איהם ניט -
ווי א זויג־קינד א גוטער
שלאָפט ביי דער מוטער, -
זויגט ביי די ערד איהרע בריסט ...
טו קוק זיך ארום, דעם בויער גיב א פרעג!
ביזט, מיין פאָלק, גאַנץ ווייט פערקראָכען פון וועג!

3

שוין צייט, מיין פאָלק, זאָלסט ביי זיך בעשטימען,
ווי דיינע שונאים האָבען דיר געמאכט בלינד:
דיין ערד, דיין חיונה, האָט מען ביי דיר צוגענומען
און געהייסען דיר לעבען פון ווינד;
די רוהיגקייט בערויבט פון יעקב׳ס געזינדעל
מיט צוויי טויזענד יאָהר צוריק.
דיין קערענדעל כאַפּסטו פון לופט און פון שווינדעל
און זעהסט ניט דיין גרויסען אומגליק.
אויף דיין ערד געזעסען,
דיין מיה געגעסען,
דיין ווייץ און דיין פּרוכט און דיין ווין -
זי האָט דיר געגעבען
אַלץ וואָס צום לעבען;
ווי קען מען שוין גליקליכער זיין?!
געלעבט מיט א סדר,
אין וואָהנונג אין קליידער
יענעמס געלט ניעמאלס בעריהרט;
עס דרעהט ניט דער זינען
וועגען צאהלען טערמינען,
ניט אָנגעזעצט, ניט באנקראָטירט.
טאָ קוק זיך ארום, דיין היסטאָריע גיב א פרעג!

ביזט, מיין פאָלק, גאנץ ווייט פערקראָכען פון וועג!

4

שוין צייט, מיין פאָלק, דו זאָלסט זיך בעראטהען
מיט דיין חומש´ל, מיט איהרעריינע שריפט;
ווי פון טאָוועל ביז טאָוועל איז זי פול מיט געבאָטען
נאָר וואָס צו די ערד אנבעטרעפט:
פון שמיטה, פון יובל, פון מעשרות, בכורים,
פון ערלה, פון פאה, פון דמאי -
צי האָסטו פון איהר ווען געהערט די דבורים
פון קראָם, פון שיינק, פון מעקלעריי?
מעגסט טרויען דיין רבי´ן,
אַז וואָס הייסט גליקליך לעבען,
האָט ער געוואוסט ריכטיג דעם ציעל, -
וואָס בערוהיגט דעם מח,
וואָס קרעפטיגט דעם כח,
וואָס עס הייסט עהרליך און שטיל ...
אין תלמוד זעה פלאים,
ווי גאנץ סדר זרעים
רעדט פון ארבייטעריי.
און ווען דו האָסט געהאלטען
די צוואה פון אלטען,
האָסטו געלעבט גליקליך און פריי.
טאָ קוק זיך ארום, דיינע לעהרער גיב א פרעג!
ביזט, מיין פאָלק, צו ווייט פערקראָכען פון וועג!

5

שוין צייט, מיין פאָלק, זאָלסט שוין בעטראכטען,
ווי דו האָסט גאָר א גאנץ פאַלשען בליק;
דעם עקאָנאָמישען לעבען זוכסטו צו פעראכטען
און מיינסט אַז אין לוקסוס שטעהט דער גליק.
ביזט שוין אין אונאָרדענונג צו ווייט פערקראָכען,
אַז ס´העלפט שוין קיין שרייבען, קיין רייד.
אַן אָרעמעס קינד וואָס טראָגט באָב אום דער וואָכען,
געהט שבת אין זיידענס געקליידט.
ווייז מיר פון דיר איינע

אַ כּלות אַ געמיינע
וואָס האָט ניט קיין ווייס אטלעס קלייד?
און אויף די בולוואַרען
זעהט מען שאַרען
שלעפּעס פון סאַמעט געגעהט;
דאָס פערשוואכט זיי די כחות,
פערדולט זיי די מוחות -
אבי געהן געפּוצט און געצירט.
דיינע שנאים, ווי די קלינגער,
טייטלען מיט די פינגער:
"ביזט רייך און האָסט זיי עקספּלואטירט"
טאָ קוק זיך ארום, די צייטונג גיב א פרעג!
ביזט, מיין פאָלק, צו וויט פערקראָכען פון וועג!

6

שוין צייט דו זאָלסט וויסען, אז די "שלעכטע צייטען"
עקזיסטירען מעהרער נאָר אין דיין קרייז;
דען ווען א שטאָט זאָל ניט האָבען פעלדער ביי די זייטען,
פון וואנען וואָלט זי ציהען איהר שפּייז?
ווי קען א פאָלק אויף דער וועלט עקזיסטירען
אָהן ערד ארבייטעריי?
דרום רוהט ניט ביי דיר פון מקבלים די טירען,
דען העלפט פאָלק לעבט פון בעטלעריי.
יעטווידער נאַציע
האָט קאָלאָניזאציע;
דאָס איז די הויפּט וואָס זי קוקט,
נור א קליין טהייל דערנעבען
מאכען זייער לעבען
פון טאַלאַנט און פערקויפען פּראָדוקט.
און דאָס איז די פריטשינע,
וואָס אין יעדער מדינה
מוזט דו זיין צוזייט און צושפּרייט.
ווי קען דען אן אומה
האָבען א תקומה,
אַז זי האָט ניט קיין פעלדער פארזייט?
טאָ קוק זיך ארום "עקאָנאָמיע" גיב א פרעג!
ביזט, מיין פאָלק, צו וויט פערקראָכען פון וועג!

7

שוין צייט, מיין פאָלק, דו זאָלסט זיך דערמאָנען
אָן דיין וויגעלע, דיין געבאָרענס לאנד;
מאַך איהר פאר ישוב, בעזעץ דאָרט קאָלאָניען,
בעארבייט איהר זעלבסט מיט דיין האַנט.
זי איז פרוכטבאר און פעט מיט אלע יונגע קרעפטען,
צוויי מאָל א יאהר ווערט געזעהט;
הכנסה טראָגט זי, ווי די בעסטע געשעפטען,
און רוהיג, די קאָפּ ניט פערדרעהט;
דער קלימאט א געזונטער,
מאכט פריש און מאכט מונטער,
קיין ברוסטליידענדע טרעפסטו דאָרט ניט;
פערזעע נאָר איהר באָדען,
פערפלאנץ אין איהר סאָדען,
טראָגט זי דעם גרעסטען פּראָפיט.
דארפסט זיך ווייניג בעמיהען
מיט שאָף צו ערציהען;
דאָס פעלדער איז גרין דעם גאנצען יאָהר,
און אַז פּראָדוקט איז פאראנען
און עס סטרויען זיך באהנען,
דאן שטייגט אויך קאָמערציע אין פלאָר.
טאָ קוקט זיך ארום, אַגראָנאָמיע גיב א פרעג!
ביזט, מיין פאָלק, צו ווייט פערקראָכען פון וועג!

8

שוין צייט אַז דו זאָלסט אויף דיין הארצען פערשרייבען,
וואָס אייראָפּע האָט איבער דיר צו טהאָן:
גזירות, בילבולים, רויבען און טרייבען
און אלץ מיט איהר ציוויליזאַצואָן.
דער האַנדעל איז פאלש און עגאָיִסטיש,
אין איהם זיצט א רויבער־געפיהל;
די גרעסטע רציחות מיט יושר פערמישט עס, -
שעכט מענשען איידעל און שטיל ...
דיין נאַטירליכע פאנטאַזיע
שטימט נאָר מיט אַזיע;

דאָרט שווימסטו אין דיין געבאָרענעם טייך...
די לופט, די אטמאָספערע,
דיין בילדונג, דיין לעהרע, -
ועט ניעמאלס מיט האנדעל שטעהן גלייך; -
דיזע צוויי נעמען
זענען צוויי עקסטרעמען,
פאר דיר איז אין האנדעל קיין אָרט;
דעם האַנדעל לאָז איבער,
און קלייב זיך אריבער,
וואו דיין צוקונפט ערווארטעט דיר דאָרט. -
טאָ קוק זיך ארום, "טאַנקרעד" גיב א פרעג!
צוריק, מיין פאָלק, צוריק אויף דיין אלטען וועג!
1887

די לבנה

איהר אָנבליק אויף אונזער ערד.

1

צעווישען די שטערען, די מיליאָנען פלאַנעטען,
וואָס שוועבען און פליהען, אין אונבעגרענעצטען פלאַץ,
צווישען די זונען, מיט די טויזענדער קאָמעטען
וואָס קיינער דערגעהט ניט זייער מאָס, זייער שאַץ;
צווישען די אלע, בעמערק איך א שטערען ,
גרויס ווי א פויסט "די ערד" רופט מען דאָס;
אויף דעם קליינעם קערפער קריכען דאָרט מילבען,
זיי רופען זיך "מענשען", איך ווייס ניט פאר וואָס?
דען שוואַך זיינען זיי ווי א פליג;
און לעבען א גאנץ קליינע צייט,
פערברייינגען די ווייל אין קריעג,
אין קינאה, אין שינאה, אין שטרייט;
דער שטארקער דעם שוואכען בערויבט,
ניטאָ גאָר קיין יושר ביי זיי -
איך ווער פון די קולות פערטויבט,
פון די טויט־קרעכצען מיט דעם געשריי!

2

נאָך איידער דער ערד־קויל, איז געווען בעזעסען,
ווען עס וואַר קיין ים, קיין באַרג, קיין בוים,
ווען זי וואַר א קויל פייער, און דער וואָלקען פלעגט
איהר לעשען,
בין איך שוין געפלויגען מיט איהר גלייך אין רוים.
פון איהר ערשטען מענשען איז שוין ארויס אָ קין,
ועלכער האָט פערגאָסען זיין ברודער´ס בלוט;
און הבל´ס גוואלדען הער אך ביז איצט שרייען,
ווייל די קינדער געהען אין זיין מארשרוט.
וואָס איך זעה זיך אָן פון די דריי:
פון ליעבע, פון כבוד, פון געלט,
נאָך זיי געהט האמבאָג, מערדעריי,
און מאכען נאָר חרוב די וועלט!
דער דערשלאָגט דעם מיט זיין פען,

דער טאַקע פּראָסט מיט דעם שווערד -
איך מוז עס געהן נאָהענט און זעהען
מיט בלוט ווי מען פארבט עס די ערד!

3

וואָס איך זעה ביי די מילבען, זייט טויזענטער יאָהרען,
זיי קענען זיך ניט צוטיילען מיט א פרייע שטיק ערן;
דאן זיינען ריטער און קעניגע געוואָרען,
עראָבערען פעלקער, דורך ביקס און דורך שווערד;
די ווערען פּרינצען, די אונטערטאַנען,
איבער טויזענדער לייבקנעכט – איין אַריסטאָקראט;
דער איינער אויף לוקסוס, פערשווענדעט מיליאָנען,
די האָרעווען און שאפען – און קיין ברויט ניט צו זאַט!
אין איין לאנד וואָס איך זעה זיך אָן
וואָס דאָרטען צוטהוט א טיראן:
בעשאפט זיך אנ´אינקוויזיציאָן,
בלוט פלייצט דאָרט ווי פון א קראַן,
די בעסטע לייטע ווערען געשטיקט,
דאַמען בריינגט ער אין גרויס נויט;
נאָך סיביריען ווערען זיי פערשיקט,
און לאָזט זיי פערשמייסען אויף טויט.

4

דאָרטען צוקריגען זיך צוויי דיפּלאָמאַטען:
מען האָט מיט א וואָרט זיין קייזער בעריהרט,
ווערט פלוצלונג "נעבאָרען" א קינד פון א טאַטען,
מיליאָנען ווערען דאָרט צום שלאַכט־פלאץ געפיהרט,
דאָרט שניידט מען מענשען גאָר אָהן רחמנות,
דאָרט קייקלען זיך קעפּ, די בלוט איז נאָך הייס,
דאָרט קלאָגען יתומים, דאָרט שרייען אלמנות,
דאָרט זעטיגען זיך פייגלעך מיט זייער טאַטענס פלייש!
די הרוגים צעווארעמט די זון,
דען ווער וועט עס קוקען אויף זיי?!
די לופט ווערט פערדאָרבען דערפון,
עס צעלייגט אין שטעדט מענשען ווי היי!
וואָס האָסטו מיך גאָט איינגעבויגט,
איך מוז געהן אזוי נאָהענט צו דר´ערד?

איך זאָל זעהען ווי עס ווערט דאָ צעלייגט
אַ האלבע מדינה פון שווערד! -

5

איך קען עס אויך ניט צוזעהן די גרויסע רציחות
וואָס א טיראן צעטהוט איצט, איבער א שוואכע נאַציאָן,
וואָס איך געדיינק נאָך איהר זיידען, איהר אַדעל,
איהר יחוס
ביז דוד, ביז משה´ן, ביז אברהם´ען אָן.
פון פרעה´ן אַ ערשטען, וואָס זיי האָבען צעליטען!
פון כּשדים פון בבֿל, עמלק, אַרם;
פון רוים, פון שפּאַניע, געברענט, געשניטען
און ביי דיעזען טיראַן נאָך עד הוים!
דעם נאָמען האָט ער זיי פארשוועכט,
און טרייבט זיי ארום אויף דער וועלט,
ער גיט זיי קיין מענשליכע רעכט
און זויגט זייער בלוט, זייער געלט!
געפינען קיין רעכט אין געריכט ,
וואָס אונגלויבליך קען זיי אלץ געשעהען -
איהר וואָלקען פערדעקט מיין געזיכט,
איך קען די ר צ י ח ו ת ניט זעהען! -
1885

נאָך דעם נייעסטען זשורנאַל

1

ס´איז ארויס אַ מאָדע ביי אידען,
צו ערציהען מיט בילדונג א קינד;
געוויס מאָג דאָס פאָלק זיין צופרידען,
ווי עס שטייגט ביי אונז מענשען אצינד:
ענגליש רעדט עד מיט גראַמאַטיק,
אויך אנדערע שפּראכען - א פּראכט!
פיזיק, געאָגראפיע, מאטהעמאַטיק,
אַ פערגעניגען! – ווער נאָר עס בעטראכט;
נאָר די מאָדע געהט פאָרווערטס, געשטיגען,
זי כאפּט רק איבער´ן קאָפּ;
בכן, נעהמען עלטערען זיך קליגען,
העברעאיש אין גאנצען אַראָפּ!
"וואָס לוינט - זאָגט דער פאָטער - צו מוטשען
"דאָס קינד צו א געשטאָרבענער שפּראך?
וואָס האָבען מיר דען פאר א נוצען
פון העברעאיש, - פון גאנצען תּנך?" -
לסוף פרעמד בלייבט ער פון זיינע ברידער,
פון זיין היסטאָריע, פון אידישען כּלל,
פערשטעהט קיין וואָרט ניט אין סידור, -
גאָר נאָך דעם נייעסטען זשורנאַל!

2

אויף דער וועלט איז אַרויס א לעהרע,
די פרויען צו שוינען א סך;
צו שעצען זיי, - געבען זיי עהרע,
ווייל זיי זיינען צערטליך און שוואַך.
געוויס מוזען מיר זיך בעמיהען,
צו געבען די דאַמען דאָס רעכט,
ווייל זיי טראָגען, זיי האָבען, זיי ערציהען
דעם גאנצען מענשען־געשלעכט;
נאָר די מאָדע מוז נייעסען אויסטראכטען,
לעגט זי פאָר איהר נייעם פּלאַן:
"וואָס דארפען מיר די דאַמען אַכטען?

וואָס נוצען ניט צו א ראָמאן?" -
די פרעמדע, די יונגע, די שעהנע,
זיי טדאָגט מען פראָסט אויף די הענט,
און צו די אייגענע, די אַלטע, די געמיינע,
צו זיי ווערט קיין בליק ניט געווענדט;
די ווייב זיינע שעצט ער פאר לייטען,
אין דער שטיל אבער בעקומט ער איהר גאַל:
צוקיילט איהר, צובייזלט איהר די זייטען, -
גאָר נאָך דעם נייעסטען זשורנאַל!

3

עס איז ארויס א מאָדע צו פרעגען
ביי דער מיידעל אויף איהר פאַרטיי -
אויב דאָס איז ניט איהר ווילען דאגעגען,
אויב זי שטימט איין אויך דערצו. -
געוויס האָט עס נאַריש געגעבען,
אַז דער פאָטער האָט געטהאָן וואָס ער וויל,
דען זי נאָר דאַרף מיט איהם לעבען,
און לעבען איז א הערצענס־געפיהל;
נאָר די מאָדע לעגט פאָר נייע פלאַנען,
אַז ביי פאָטער פרעגט מען שוין נישט.
לעזט זיך אָן מיט שונד ראָמאַנען,
און געפינט דאָרט וואָס איהר הארץ געלוסט.
מיט דעם מיינונג זוכט זי א חתן,
און ווערט באלד געפאנגען אין פלען, -
פון ליעבע איז די אויגעלעך פערגאָסען,
קען זי שוין דעם תכלית ניט זעהען.
ער פערשטיקט איהר אטמאָספערע,
ביז ער דערגרייכט איהר די גאַל, -
ער בערויבט איהר, איהר געלט מיט איהר עהרע,
לאכט איהר אויס - נאָך דעם נייעסטען זשורנאַל!

4

אמאָל ווען די בילדונג נעהמט קלינגען,
דער איד כאפט זיך אויף פון זיין שלאָף,
האָט דאמאָלסט מיין האָפנונג געשפרונגען, -

דאָס יודענהאַס נעהמט שוין א סוף!
אַ וואנט וועלען מיר האָבען פון אייזען,
בעשיצער פאר אונז אלערליי,
וועלכע וועלען פאר לייטען דערווייזען,
אַז דער איד איז ניט ערגער פון זיי;
נאָר די מאָדע האָט ניעמאלס קיין גרענצען,
זי לויפט פאָרווערטס, - ווערט גאָר ניט מיעד!
טרעפט שוין ביי אונז זעלכע מענשען,
וואָס האַסען זעלבסט דעם נאָמען "איד" ...
פון אָהלווארד איז ער זעהר צופרידען,
פון אלע זיין גלייכען געוויס.
אַז מען לאכט אין טהעאטער פון אידען,
פלאסקעט ער "בראַוואָ!" און "ביס!" -
וואו עס שמוצען אנטיסעמיטען
דאָס יודענטהום אין פּרט און אין כּלל,
מוז ער זיין הייפּעל צושיטען,
מיט די שמוץ פון דעם נייעסטען זשורנאַל!

5

אין אַזיע פלעגען די פרויען,
פעררעכענט זיין ווי א שקלאַפין,
אין האַרעם פערשפּאַרט - ניט צו שוינען
פון די אָרימע ביז קעניגין.
אמעריקא האָט ערקלערט שעהנער
מיט איהר ציוויליזאציאָן, -
אַז פרויען זאָלען האָבען ווי מענער,
גלייכע עמאַנציפּאַציאָן;
נאָר די מאָדע קען אויף איין אָרט ניט זאַמען,
לויפט און מעסט מיט ריעזען־שפּאַן,
טרעפט שוין אזעלכע דאַמען,
וואָס הערשען שטארק איבער דעם מאַן.
איהרע ווינשונגען זענען פערשיעדען,
אכטעט ניט זיין אידעאַל! -
ניעמאלס שטעלט ער איהר צופריעדען,
פערשווענדעט נאָר זיין קאַפּיטאל;
טרעט אויף איהם ווי איבער שמאַטעס,
שקלאַף איז ער מעהר אלס געמאַהל,

און ליעגט ביי איהר אונטער די פּיאַטעס, -
גאָר נאָך דעם נייעסטען זשורנאַל!

6

אַמאָל פלעגט דער איד לערנען מוסר
פון "חובֿת הלבֿבֿות" גאנץ אָפט,
די ווייב זיינע - פון "קב הישר",
און מיט דעם אויך די קינדער געשטראָפט.
ניט לאנג דאָ געפינט ער א היתר,
ער וועט שעפּען פון א זיסערען קוואַל, -
ער וועט ליעבערס בעזוכען טעאטער,
פון דראַמען אויף "אָפּערע בוף!"
נאָר די מאָדע לויפט פאָרווערטס אריבער,
זי שטייגט ארויף און ארויף!
כ׳לעבען, מיין אידעל געהט איבער
פון דראַמען אויף אָפּערע בוף!
אויף אָפּענבאך׳ס אָפּערעטקעס,
בעזוכט אויך גאנץ אָפט א באלעט,
פון באַלעט צו שאַנסאָנעטקעס,
אַבאָנירט זיך א סיזאָן בילעט!
אין קלוב געהט די וויב אָהן דעם מאַן,
און גאנץ אָפט אויף א מאסקען באַל,
און טאנצען זיך פּאָוואָלינקע קאַן־קאַן, -
גאָר נאָך דעם נייעסטען זשורנאַל!
1886

די קאָנטראַסטען

1

איין כּלל איז בעשטימט, ווער עס האָט נאָר געלעזען,
אַ כּלל אין נאַטור און אין לעבען:
צוויי געגען־עקסטרעמען זאָל זיין אין איין ועזען,
דאָס קען פאר קיין פאל ניט געבען;
פייער מיט וואַסער, זויער מיט זאָדע,
ווערמע מיט קעלט זאָלען שטימען;
עס ווערט א מלחמה, א שטרייט מיט הכבדה
ביז איינס מוז דאָס צווייטע בייקומען.
וואונדערבאר איז דער איד, ער בעזיצט דעם
קאָנטראַסט,
איהר געפינט אין איהם צוויי פּאַראַלעלען,
ווי פון פייער מיט וואַסער, וואָלט ער זיין פערפאסט,
ווי אין זיין קערפּער וואָלטן לעבען צוויי זעלען.
דער איד איז אן אייביגע חדה,
קיינער וייס ניט דעם בעשייד,
זיין יעדערע איינציגע מדה
בייט אַלע ויילע איהר קלייד.
די פּסיכאָלאָגיע
גיט זיך פיעל מיה,
זיינע כּוחות הנפש זעהן טיף,
און וואָס מעהר מען קלערט
זעהט מען פערקערט,
אַז מען האָט גאָר פון איהם קיין בעגריף;
ווי קענען צוויי עקסטרעמען אין איינעם זיין געמישט?
טרוי מיר מיין פאָלק; איך פערשטעה דיך נישט!

2

ניטאָ קיין נאַציאָן ווי דצר איד אויף דער וועלט,
וואָס זאָל אזוי פיעל הכנעה פערמאָגען,
וואו ער געהט, וואו ער שמעהט, קיין כזיונות
איהם פעהלט
און ער קען עס אלעס פערטראָגען;
"זשיד" און "איסכרענאָם" אָבצר און ווידער,

זידלען און שימפפען און שפּאָטען,
ער בויגט איין דעם קאָפּ און ער מאכט ניט קיין
גערודער,
ווי ער וואָלט זיין פון ליים געקנאָטען;
טאָ ווי קומט עס צו איהם, פונקט דער קאָנטראַסט
וואָס אין שול קען מען איהם ניט האַווירען?
חמישי און אחרון פאר איהם רק ניט פּאַסט,
היינט צו "אתה הראת" און צום גבאי פיהרען? ...
ביים ספר צו שטעהן מיט´ן טייטעל -
אָט דאָ איז זיין וועלט און זיין גליק,
גבאות איז זיין עהרע קוויטעל
כּבֿוד אויפ´ן זאָלאָטניק.
און בעריהרט איהם א האָר,
ווערט שוין א ספּאָר
און פּעטש און בזיונות אַז ס´קלעקט;
אין די סודען ווערט פול,
מען פער´חתמ´ט די שול
און די גאנצע נאַציאָן ווערט פערפלעקט.
הכנעה מיט גאוה ווי קען דאָס זיין געמישט?
טרוי מיר מיין פאָלק, איך פערשטעה דיך נישט!

3

ניטאָ קיין נאציאָן ווי דער איד אויף דער וועלט,
וואָס זאָל קענען אַזוי לעבען עקאָנאָמיש,
פיהרט זעהר שפּאַרזאם זיין הוצאה געלט,
מען דערהאלט נעבאך קוים די נשמות;
אויף תּאוות, הולטייען, אויף שיכרות, אויף קאָרטען,
ווי לייט אָפּט פערשפּילען נחלאָות,
זונטאג קאָסט לייטען אין שיינק מעהרער דאָרטען
ווי דעם אידענ´ס אכט טאָג הוצאות;
טאָ, ווי קומט עס צו איהם, פונקט דער קאָנטראַסט
אויף קליידער פיעל געלט אויסצוברייינגען?
איבער די קרעפטען צו שלעפּען א לאַסט,
אין שווערען לוקסוס זיך אָנצושטריינגען?
דעם אביונ´ס, דעם קבצנ´ס א מיידעל
געהט שבת אין זיידענס אַרויס,
בעפּוצונג צו יעטווידער קליידעל,

אַז זיין ביסעל מאַרך צאַפּט עס איהם אויס.
מען צאָהלט וואָכער־געלט
און קיין מאָדע פעהלט,
קיין שירעם, קיין האנדשוה, קיין הוט,
מען קוקט רק ארויף,
און פּרובט שניידט עס אויף,
טריפט דאָרטען דעם פאָטער׳ס בלוט.
שפּארזאם און לוקסוס, ווי קען עס זיין געמישט?
טרוי מיר מיין פאָלק! איך פערשטעה דיך נישט!

4

ניטאָ קיין נאַציאָן ווי דער איד אויף דער וועלט
וואָס זאָל אזוי פיעל רחמנות בעזיצען,
אלערליי וואָהלטהאטען איז פול מיט זיין געלט,
איהם זעהט מען אַלעמען שטיצען:
אַ נשרף, א מגיד, א יחסן מיט עניוות,
קבצנים פון מזרח, פון צפון,
אַ טאָג פאַר א קלויזניק, ברויט אויף ישיבות,
ווער עס בעט, איז זיין האַנט אָפען;
טאָ ווי קומט עס צו איהם, פונקט דער קאָנטראַסט
די אכזריות געגען זיינע קאָלעגען?
ווען יענער באנקראָטירט, איז ער פון פרייד
איבערראשט,
ווען יענעמס שטיבעלע ברענט, ווארעמט ער זיך
אנטקעגען.
איין איד זאָל דעם צווייטען בעגראָבען
זעהט מען מעשים בכל יום,
מען זוכט נאָר דעם חבר אויסהאָבען,
שטיל אונטערשניידען דעם בוים,
און ביי וועלכע נאציאָן
זעהט מען דאָס אָן,
מסרים אויף יעטווידער טריט,
צי אָפען, צי שטיל,
צי א פּאַסקוויל,
דער דאַנאָס צי איז אמת, צי ניט.
רחמנות און אכזריות, ווי קען עס זיין געמישט? -
טרוי מיר מיין פאָלק, איך פערשטעה דיך נישט!

5

ניטאָ קיין נאציאָן ווי דער איד אויף דער וועלט
דאָס פאמיליען־לעבען זאָל אזוי פּרעכטיג גלאנצען,
ער גיט איבער זיין ווייב, זיין הארץ און זיין געלט;
זי גיט זיך אויך איבער אין גאנצען.
קיין פאלשקייט, קיין אום־טריי, קיין פרעמדען ניט ליעבען,
קיין סמ´ען א מאן ווי ביי לייטען,
דעם א י י נ ע ם וואָס זי האָט איינמאָל אויסגעקליבען
וועט זי איהם אויף קיינעם ניט פערבייטען.
טאָ ווי קומט עס צו איהם, פונקט דער קאָנטראַסט,
אַז ביי א שדיוך זאָל נאָר געלט עקזיסטירען?
מיט נדן און מיט קליידער, צו לעגען א לאַסט,
אַז איהר איז אונמעגליך דאָס אויסצופיהרען.
פריילינס גיט אונטער אידען,
וואָס קענען בעגליקען א מאן,
זיין לעבען וואָלט זיין העכסט צופריעדען,
שטערט איהר די ווייניג נדן.
דאָס הארץ ווען זי גיט.
טאָ וואָס זוכסט דו פּראָפיט? -
וואָס שפּיעלט דאָ א ראָלע די געלט?
פאר די גאַבע פון גאָט
ווי קומט דאָ ראַסטשאָט?
זי פערזיסט דיר דיין לעבען, דיין וועלט.
ליעבע און ראַסטשאָט, ווי קען דאָס זיין געמישט?
טרוי מיר מיין פאָלק, איך פערשטעה דיך נישט!

6

ניטאָ קיין נאַציאָן ווי דער איד אויף דער וועלט,
וואָס זאָל אזוי פיעל חברות גרינדען.
אין די קלענסטע שטעדטעל, קיין צעהן חברות פעהלט,
דער איד איז אין אלע פערבונדען.
הכנסות־אורחים, חונן־דלים, תלמוד תורה, קברנים,
עין־יעקב און הכנסת־כלה,

ביז עס שרייען אין צייטונג די אידישע שונאים,
אַז ביי אידען איז דאָ א "קאַהאַלאָ".
טאָ ווי קומט עס צו איהם, פונקט דער קאָנטראַסט,
אַז פאר דעם כּלל וויל גאָר קיינער ניט דאגה´ן?
מען זאָל מאכען תקנות, מען זאָל ניט טהאָן וואָס ניט פּאסט,
איז מען צאָן קדשים, נאָר ליגען און שווייגען?
אזוי א סאָרט פּירוד־לבָבות,
זעהט מען ניט ביי קיין נאַציאָן,
דער איד קען נאָר געבען נדבות,
אליין אָבער וויל ער נישט טהאָן.
רבנים פאר זיך,
זיינען ביי זיך א "איך",
מען קוקט נאָר: "מען טאָר ניט, מען מאָג,"
און דער גבִיר זאָגט: "גלויבט מיך,
איך האָב ארבייט פאר זיך",
און דערווייל פאַלט די אומה פון טאָג!
געבונדען און צושיידען, ווי קען עס זיין געמישט?
טרוי מיר מיין פאָלק, איך פערשטעה דיך נישט!

7

ניטאָ קיין נאציאָן ווי דער איד אויף דער וועלט
מיט די צניעות פון זיין משפּחה,
אַ אידישע מיידעל זיצט אין געצעלט,
ערציהט זיך מיט די שטרענגסטע השגחה;
אַ לעהרער, א הויז־פריינד, אן אָפטער איינגעהער,
מיט חשד־אויגען קוקט מען אויף ביידען,
זיין וואָרט און זיין מינע, בעאָבאַכטעט מען זעהר,
וואָס זייטיגס מיט איהר ניט צו ריידען.
טאָ ווי קומט עס צו איהם, פונקט דער קאָנטראַסט,
אַז ווי ער הייסט איהר אַ קרעמערקע ווערען,
אַבי ווער עס רייכט די האנט, און א וואָרט וואָס ניט פּאַסט,
און מיט סחורה אויף סטאַנציעס, און זאָל איהר ניט שטערען?
וואו איז שוין די צניעות, די בושה,
הערט ווערטער וואָס קריכען פון האַלז,
"וואָס טהוט מען ניט צוליעב פּרנסה?"
אָט דאָס איז זיין תירוץ אויף אלץ.

און בעריהמט זיך אין שטאָדט
וואָס פאר א טאָכטער ער האָט,
"ביי פּריצים איהר חן אָהן א שיעור"
און עס ווערט ניט בעקלערט,
ווי פערדאָרבען זי ווערט,
און דער פאָטער איז דער מערדער פון איהר!
צניעות מיט פּריצות, ווי קען עס זיין געמישט?
טרוי מיר מיין פאָלק, איך פערשטעה דיך נישט!

8

ניטאָ קיין נאַציאָן ווי דער איד אויף דער וועלט
זאָל אזוי שעצען זיין טהייערעס וועזען;
פאר זיין אמונה, זיין בלוט איינגעשטעלט,
פאַר איהר זיך נאָר מקריבֿ געוועזען,
ליידען און צרות, וואָס ניט אויסצוזאָגען,
ביי פּאפּסטען מיט ויכוחים געשטריטען;
ער האָט מיט געדולד אלעס איבערגעטראָגען,
דעם א י י נ ס אויף דעם ד ר י י ניט פערביטען.
טאָ ווי קומט עס צו איהם, פּונקט דער קאָנטראַסט,
אַז ווי ער הויבט נאָר אָן פרייהייט צו שפּירען,
פאַלט איהם באלד זיין אמונה אזוי פיעל צו לאַסט.
זוכט מיט כּונה זיין "יוד" צו פערלירען?
אין בבֿל, צייט זיעבציג יאָהרען,
האָט ער שוין פערגעסען זיין שפּראַך,
מיט פרעמדע א חתן געוואָרען,
און אין שפּאַניען די זעלביגע זאַך.
און אָט די לעצטע צייט,
בעמערקט נאָר ווי ווייט
ישראל פערקריכט אויף די ווענט!
אַז ווען ניט דער גליק,
וואָס מען שטופּט איהם איצט צוריק,
וואָלט איהר איהם שוין ניט דערקענט.
אמונה און כּפירה ווי קען עס זיין געמישט?
טרוי מיר מיין פאָלק! איך פערשטעה דיך נישט!
1886

משה מיט זיין דור

אָה משה! דו ביזט ערהאבען גרויס,
יעדער טריט פון דיר האָט ווייט געשיינט;
פון פאלאץ ווי דו ביזט נאָר ארויס
טרעפט דיר, וואָס דיין פאָלק טרעפט ביז היינט.
דיין ערשטער ארויסגאנג,
אַלס יונגלינג פון אָנפאנג,
דערזהעסטו א אידען מען שלאָגט
אָהן א פריטשינע,
נאָר פשוט פון שנאה
ווייל ער נאָמען איד אויף זיך טראָגט;
און אויף מאָרגען ווידער,
דערזעהסטו צוויי ברידער
פון דיין פאָלק ווי זיי קריגען זיך,
צאַנקען זיך, רייסען זיך,
שלאָגען זיך, בייסען זיך,
שטראָפסטו זיי, מסר´ט מען דיך.
פון יענעם וויעק
איז שוין אוועק
פיערטהאלבען טויזענד יאָהר;
ווער עס גיט א בליק
אויף דיין אומגליק
קומט איהם נאָר די צוויי פאָר:
פון מצרי טרעפט קולאַקעס
מען שעדיגט איהם זיין גוף;
ביי איהם זעה איך דראַקעס,
מחלוקות הערט ניט אויף,
נאָר קריעג
מיט זיעג
איז ביי איהם פון משה´ן אָן,
פאַרמעג
מיט טעג
פאַרשפיעלט ער דאָ אין קאָן,

2

אָה, ווי גרויס איז דער אומגליק פון א שיף,

װען זי ברענט אין מיטען ים,
די װאסער אונענדליך, ברײט און טיף
און זי אין מיטען ברענט אין פלאַם!
אָט דאָס איז דײן לאגע,
דאָס איז – יודען־פראגע,
אַ פראַגע װי רעטעט מען דיר;
פון דרױסען דער װעלענרױש,
אין שיף דער פלאקער גרױס,
טױט שרעק אין שטוב און בײם טהיר!
די אנטיסעמיטען
װי די פּאַראַזיטען,
טרינקען װי װאסער דײן בלוט;
בײ דיר אין די דירות
איז קריג און מסירות,
זעהסט ניט װאָס ארום דיר זיך טהוט:
עס טרעפט גאנץ אָפט
ער װערט געשטראָפט
פון דעם מצרי׳ס האַנט,
נאָר דורך דעם
װײל פון עם
װאַקסט דער אינטריגאנט:
מיט מסירות דעם כלל בעגראָבען,
שרײבט ער מיט זײנע הענט,
אין צײטונג בײ יודעפאָבען
איז ער קאָרעספּאָנדענט.
מען קען
איצט זעהן
דתן און אבִירם,
קוקט אײן
פאר׳ן שײן,
זײ לעבען עד היום.

3

אָה משה, װי האָכמוטיג דו ביזט!
קײן הינדערניס האלט ניט אָפּ דײן װעג;
די װעלען װי טהורעמס אױף דיר פליסט
און דו שװימסט מיט מוטה צום ברעג!

ביים סנה, גאָט הייסט משה´ן
ער זאָל געהן קיין גושן,
קלייבען מיט זיין האַנט אליין
פון אידען די פיהרער
מנהיגים, רעגירער,
מיט זיי פאר פּרעה´ן צו שטעהן,
לסוף אהין געהענדיג,
ביים פלאץ שטעהענדיג,
ער וויל אין הויף אריין געהן,
ער זוכט זיי די זקנים,
ניטאָ זיי קיין איינעם,
געלאָזען איהם איינעם אליין.
פון יענער צייט,
גיט זיך א בייט
ווי פיעל טויזענד יאָהר;
און ביז אהער,
דער כאַראַקטער
איז גלייך צו יענעם דור;
ביי זיך אין קהל־חדר
הערט מען דעות פיעל,
קומט אויס מען דאַרף א ריידער
צולויפט מען אין דער שטיל;
אין שול
איז פול,
מנהיגים אָהן א צאָהל;
וואָס טהאָן
פאר די נאַציאָן
אנטלויפט מען ווי אַמאָל.

4

אָה משה, ווען דו לייגסט זיי פאָר א לאנד
צו לעבען פון בעאַרבייטען די ערד
א'ז פון אָרעמען, צו סאַי פון רייכען שטאַנד
ווערען דיינע ווערטער ניט געהערט;
די שוטרים פון גושן
זיי שרייען צו משה´ן:
"דו מאַכסט אונז פאר פּרעה´ן צו שאַנד,
מען וועט אונז פעראַכטען,

ווען מיר זאָלען טראכטען,
אין גושן - פון אַן אנדער לאַנד."
דאָס פאָלק די געמיינע,
הערט ניט די רייד זיינע
- פון אַרבייט פון שווערער געמיהט -
בכן אי דער דעמאָקראט,
אי דער אריסטאָקראט
הערען גאָר זיין עצה ניט.
ביי דיזער צייט,
די רייכע לייט
געפעהלט ניט דיזער פּלאַן;
ווייל דורך דעם,
האַלט מען עם
פאר אן אונטרייען אונטערטהאַן
צום פעבעל מען נעהמט ריידען:
"קוקט ברידער אהין!"
פון דחקות און פון ליידען,
קריכט זיי ניט אין זין!
אַ כּלל,
איבעראל,
אויף יעדער טריט און שפּור
זעהט מען
אין עם
פון דאַמאָלס זיין נאַטור.

5

אָה, מיין פאָלק! דו ביזט ערהאבען גרויס!
דו ביזט אויף אייביג פעסט געשטעלט;
פון דיינע פעהלער זעהט מען אויך ארויס,
אַז דו בלייבסט אונשטערבליך אויף דער וועלט,
ביי וועלכע נאציאָנען,
קען מען דערקאָנען,
פון פיהל טויזענד יאָהר א נאַטור?
דאָס פאָלק ווערט דאָך עלטער,
אי שוואַכער אי קעלטער,
עס בלייבט ניט פון יוגענד קיין שפּור;
און דו האָסט דיין יוגענדזאַפט,

ביזט פול מיט לעבענסקראפט,
ווי אין דעם מדבר אַמאָל;
אויף דיר קומט קיין עלטער ניט,
דיין יוגענד אייביג בליהט,
סאַי דו וואַקסט אויף בערג, סאַי אין טהאָל,
אָט דיזער שכר,
איז נאָר דערפאַר
ווייל דו היטסט אין דיין שטאַם גוט;
פון משה׳ן אָן
איז די נאַציאָן
ריין פון פרעמדע בלוט,
מיט פעלקער זיך זיין מתחתּן
געפינט איהר ניט ביי עס,
ער ווייס זיין טאַטענס־טאַטען
ביז יעקבֿ פון שכם;
דעם דור
המדבר
זעה איך אין דיר יעצט,
דיך בייט
קיין צייט
יונג בלייבסטו ביזט לעצט!
1888

דער חילוף

1

הונדערטער יאָהרען זיינען אוועק,
קיין ענדערונג האָט ניט געגעבען,
פונקט ווי דער זיידע לעבט אין אַלטען וויעק,
אזוי פלעגט דער אייניקעל לעבען;
אין אונזערע יאָהרען
איז נייעסען געוואָרען,
געביטען דעם פיהרונג אין גאנצען:
אין מסחר, אין חדר,
אין בילדונג, אין קליידער,
רק נייע מנהגים פערפלאנצען.
נאָר אויב דאָס איז דער פיהרונג וואָס דארף זיין געשוינט, -
אָסור, אויב אונז האָט דער בייטען געלוינט!

2

פערצייטען דער לעבען, ווי בענוגענד, ווי שטיל -
אין דירה, אין עסען, אין קליידען,
די אויגען פון מענשען פערלאנגען ניט פיעל,
גליקליך ווי אדם אין גן־עדן;
היינט שלעפּט מען דאָס יאָך,
די געזינט בעט רק נאָך,
דאָס קלעקט ווי אין ים אַ טראָפּען ...
יעדער טאָג איז א טאָרג,
אויף א נייעם סאָרט זאָרג,
ביי נאכט דרעהט די קישעלע צו קאָפּען,
און אויב דאָס איז די גליקען וואָס דארף זיין געשוינט, -
אסור, אויב אונז האָט דער בייטען געלוינט!

3

אַמאָל האָט אַ אינגעל א ביישפּיעל געהאַט,
פון פאָטער׳ס מנהגים און סדר;
גלויבען און מדות, פאָלקס־שטאָלץ און שטאַט,

זעהענדיג אין שטוב און אין חדר;
היינט ציעלט מען דערויף,
צו פערזאָרגען זיין גוף,
מען קוקט ניט זיין גייסט צו דערהויבען, -
דאַן קומט ארויס,
אַ דור וואָס דורכאויס,
אָהן פאָלקס־ליעבע, אָהן זיטען, אָהן גלויבען.
און אויב דאָס איז די ערציהונג וואָס דאַרף זיין געשוינט, -
אסור, אויב אונז האָט דער בייטען געלוינט!

4

פערצייטען א ווייבעל האָט נאָר געוואוסט בלויז
צו זיין דעם מאַן איבערגעגעבען:
ערצויגען די קינדער, געווירטשאפט אין הויז, -
ווי גליקליך וואַר זייער לעבען!
היינט ווערט פערבראַכט,
איהר טאָג מיט איהר נאַכט,
מיט מענער, געסט, יונגע און שעהנע ...
פון די בעלער הוטשאַק,
גלייך אויפן קאַטאָק, -
צום מאַן איז זי פשוט א שכנה.
און אויב דאָס איז שוין די דאַמע וואָס דארף זיין געשוינט, -
אסור, אויב אונז האָט דער בייטען געלוינט!

5

פערצייטען, א קלויז מיט תורה וואַר פול,
בעלי־בתים ביים שיעור געזעסען,
געלערענט, געדאווענט, גענעכטיגט אין שוהל,
דער פונק איד זאָל זיך ניט פערלעשען;
היינט זינגט א כאָר,
דער עולם שווייגט גאָר,
כלי־קודש אין שוואַרצע קאָסטיומען;
די "שטעט" שטעהען פוסט,
דער בעל־הבית האָט קוים לוסט,
יום־כיפור אין שוהל נאָר צו קומען.
און אויב דאָס איז די קדושה וואָס דארף זיין געשוינט, -
אסור, אויב אונז האָט דער בייטען געלוינט!

6

פערצייטען, פינף הונדערט גילדען נדן,
האָט געגעבען די גרעסטע אָסאָבע,
געקליבען א גראָטענעם, אַ עילוי, א מאַן,
און צוויי קליידלעך אין גאַרדעראָבע;
היינט ווערט מען גראָה,
ביז מען דערלעבט די שעה,
צו קאָנען איהר גלייכען דערקריגען;
איהרע קליידער נעהמט צו,
זיין געלט און זיין רוה,
ער שרייבט און שרייט, ביז ער ווערט אנטשוויגען...
און אויב דאָס איז אונזער נחת, וואָס דאַרף זיין געשוינט, -
א סור, אויב אונז האָט דער בייטען געלוינט!

7

פאַרצייטיגע דורות, ווי געזונט און ווי רויט,
צום טייוועל זיך ניט אָפּגעגעבען,
דעם מענשענס אָרגאַן פלעגט זיין פעסט געבויט, -
ווי געזונט און ווי לאַנג וואַר דאָס לעבען!
היינט צו דרייסיג יאָהר,
ווערט גראָה די האָר,
קיין ציינער ניט אויבען, ניט אונטען;
דער - נערוואיש, דער – דאַר,
דער - א מאָגען־קאַטאַר,
פּרוּאווט קריעגט היינט א מענשען אַ געזונטען.
און אויב דאָס איז דער פּאָרשריט וואָס דארף זיין
געשוינט, -
אסור, אויב אונז האָט דער בייטען געלוינט!

8

דער מתמיד פלעגט האָבען נאָר איין אָבאָראָט,
צו לערנען און נעמען די "סמיכות",
אַ רב פלעגט ער זיין נאָר איינער אין שטאָט,
איינער אין כּבוֹד, אין יחוס;

היינט זעהט מען אין שטאָט,
דאָקטוירים אָהן שטשאָט,
כּמעט באַלד שוין מעהר פון חולאים,
מען פאָהרט נאָך אַרויס,
איבער שטעטלעך דורכאויס,
ווי די בעלי־תפלות אויף ימים־נוראים.
און אויב דאָס איז דער שטודיום וואָס דאַרף זיין געשווינט, -
אסור, אויב אונז האָט דער בייטען געלוינט!

9

פערצייטען, געשעפטען שטעהען געזונט,
קיין שטורעם־ווינט פלעגט זיי ניט ריהרען;
מיט אייגענע קאפּיטאַלען געבויט זיי פון גרונט,
און דורות פלעגען זיי עקזיסטירען.
היינט ווערט עס געשטעלט,
אויף פרעמדע געלט,
די פערדיענסט געהט אוועק אויף פּראָצענטען,
מיט טערמינען, מיט ביינק,
אַז אָן דער זייט א געליינק,
פאלט דער דאָקטאָר מיט די פּאַציענטען.
און אויב דאָס איז דער מסחד וואָס דארף זיין געשווינט, -
אסור, אויב אונז האָט דער בייטען געלוינט!

10

פערצייטיגע יאָהרען, א גבֿיר אין א שטאָט,
האָט געהאט אַן אַלמער מיט ספרים,
מיט צדקה צו לייטען, מיט פרומקייט צו גאָט,
אן אכסניא פאר רייך און פאר אָרעם;
היינט וועט זיך מיט מיר,
אויב ביי יענעם גבֿיר,
וועט איהר דאָרט א חומש נעפינען;
אויסער די קאָרטען,
שמעקט קיינער ניט דאָרטען,
קיין אידען א גראָשען פערדינען.
און אויב דאָס איז דער נגיד וואָס דארף זיין געשווינט, -
אסור, אויב אונז האָט דער בייטען געלוינט!

11

פערצייטען, דעם מאַן אַז א פינגער טהוט וועה,
האָט די ווייב שטארק זיך בעקימערט,
געזוכט מיטלען, רפואות, און הילף אלערליי,
זי האָט זיך דעם לעבען פעראומערט;
היינט מאָג ער זיך זיין,
אין יסורים, אין פיין,
איז זי ניט פון די פערצייטיגע נאַרען,
זי האָס זיך אָ כלל,
אַז אויפ´ן לעצטען פאַל,
דאַרף דאָס איהר אויך גאָר ניט אַרען ...
און אויב דאָס איז דער זיווג וואָס דאַרף זיין געשווינט, -
אסור, אויב אונז האָט דער בייטען געלוינט!

12

פערצייטען, דער איד האָט אמונה געהאט,
מיט דער האָפענונג אלץ דורכגעקראָכען,
אַז עס טרעפט אן עת־צרה, דעם כלל צי דעם פּרט,
האָט איהם געראטירט זיין בטחון;
ווי ער לאָזט עס איין,
פאַלט אין ספק אריין,
קען דאָס איהם קיין טרייסט מעהר ניט געבען,
און אַז עס טרעפט אן אונגליק,
די צייט גיט א דריק,
ענטזאגט ער זיך באלד פון זיין לעבען.
און אויב דאָס איז די השכלה וואָס דאַרף זיין געשווינט, -
אסור, אויב אונז האָט דער בייטען געלוינט!

13

דער געמיינער פלעגט וויסען זיין גראַד גאַנץ וואויל,
אויפ´ן גבֿיר די אויגען ניט גלאָצען,
אַ זשופּעצע פון קיטיי אויף אַ גילדען אן אייל,
"ראַצע־מאָרע - זאָגט ער - זאָל טראָגען דער קצין"
היינט א מיידעל מיט באָב,

איז איהר וואָהל־צייג צו גראָב,
צו פּראָסט איז שוין אַטלעס – מאנטינע;
 און ווען די "שכנים" דערזעהען,
דעם שיק און דעם ברען,
פערגרעסערט עס אין דאָפּעל די שנאה.
און אויב דאָס איז דער פּראָגרעס וואָס דאַרף זיין
געשווינט, -
אסור, אויב אונז האָט דער בייטען געלוינט!

14

אַמאָל האָט דער אידעל גאנץ איינזאם געלעבט,
צום קריסט פלעגט ער זיך ניט מישען,
ער האָט נאָר צום רובעל פּרנסה געשטרעבט,
פון גאוות וויל ער ניט וויסען;
היינט איז ער כּלה´ס צד ...
אין קלוב, אין מאַסקאַראַד,
אויפ´ן גאַס זיין שיקאָזנע קאַרעטע,
און אַז ער גיט נאָך א נעהם,
זיין "ליעבכען" ביי עם,
מאַכט שוין די שנאה א סמעטע.
און אויב דאָס איז די התקרבֿות וואָס דאַרף זיין געשווינט, -
אסור, אויב אונז האָט דער בייטען געלוינט!

15

אינגבער פלעגט זיין א רפואה צום בויך,
מיענטע האָבען אלע פערשטאַנען;
די קינפּעטאָרין פלעגט זופּען איהר נאַסאַטקע ווי יויך,
און א געזונטע פון בעט אויפגעשטאַנען;
היינט איז א מאָדע ארויס,
מיט די בעדער דורכאויס,
קארלסבאד, עמסען, איטאַליע;
אונז איז נאָר בעוואוסט,
אַז די קעשענע ווערט פּוסט,
אָבער אויף העלפען איז דאָס נאָך א שאלה ...
און אויב דאָס איז די נייעסען וואָס דאַרף זיין געשווינט, -
אסור, אויב אונז האָט דער בייטען געלוינט!

אַמאָל פלעגט דער אידעל זיין תקיף אין שטאַנד,
ווען ער האָט זיך ארום פּריץ געריבען,
קויפען - פערקויפען, פלעגט געהן דורך זיין האַנט,
זיין פּריץ פלעגט איהם פשוט ליעבען;
היינט ווען ער שטודירט,
ווערט הויך אויפגעפיהרט,
ווי לאסקער אָדער ווי קוראַנדע
און ווערט אין פּאַרלאַמענט,
דעם קאַנצלער´ס קאָנקורענט,
געניסט מען קולאַקעס מיט שאנדע.
און אויב דאָס איז די גליקען וואָס דאַרף זיין געשוינט, -
אסור, אויב אונז האָט דער בייטען געלוינט!

1883

דער וועלט־טעאַטער

1

אַ שעהנער טעאַטער, איז די וועלט,
די מענשען זיינען די אקטיאָרען,
און די קארטינעס, וואָס ווערט פאָרגעשטעלט -
דאָס מאָהלט די צייט אונז אויס די יאָהרען.
אַמאָל שטעלט זי אונז פאָר אַ סצענע,
לוסטיג און ליכטיג אַ פּראַכט;
אַמאָל איז גאָר אַנדערס ווי יענע:
טראַגעדיעס און פינסטער ווי נאַכט.
אַמאָל איז דער יאָהר אונז אַ גרינגער,
געזונד און פּרנסה און זול;
אַמאָל איז נאָר קראנקהייט און הונגער,
ווען געשעפטען האלט אויך זייער שמאָל.
דען די צייט איז דער דעקוראַטאָר
פון אונזער וועלט־טעאַטער,
אויף דער סצענע טרעט יעדערער אַרויס,
איינער שפּיעלט טראַגעדיע, -
דעם גליקט און שפּיעלט קאָמעדיע,
און אלעמען גלייך טראגעדיש לאָזט זיך אויס.

2

אַ שעהנער טעאַטער איז די וועלט,
די מענשען זענען די אקטיאָרען,
און דער שופלאָד, וועלכער זיצט פערשטעלט -
דאָס איז דער שיקזאל, זיין גליקם־שטערן.
יענער שפּיעלט זיין ראָליע גרויסארטיג,
דאָס פּובליקום פּאַטשט בראוואָ ביז גאָר,
אַ בוקעט איז שוין אויך פאַר איהם פאַרטיג,
ווייל דער גליק אין זיין סופלאָר.
עס געפעלט זיין קאָמיק, זיינע דרכים,
זיין נאָמען שיינט טעגליך אין פלאָר,
מען דערלאַנגט איהם א בוקעט פון שבחים,
ווייל דער גליק איז זיין סופלאָר.
וואָס ער זינגט שעהן די סאָלאָ,

וואָס ער שפּיעלט גרויס די ראָליע,
דאָס לייענט דער סופלאָר איהם אלץ אויף פריהער;
די קלוגע רייד די פיינע,
מיינט ניט דאָס איז זיינע,
דאָס לייענט פאָר דער גליק איהם פון פּאַפּיער.

3

און ווען איין מינוט דער סופלאָר שטעלט זיך אָפּ,
בלייבט שוין דער אקטיאָר אין ביוש שטעהן;
דער פּובליקום פייפט איהם אויס, ער פאלט פון טראָפּ,
ער וויל דער אַקט זאָל פאַלען, אָבער דוקא - גיין!
אין אונזער טעאַטער דעם גרויסען,
די סבות זעהט מען איבראל,
אַז דער גליק, דער סופלאָר לאָזט איהם אויסען,
פאַרלירט פלוצלונג זיין קאַפּיטאל,
עס לאכען איהם אויס קינדער פון די וויעגען,
מען באפלעקט איהם זיין כּבֿוד ווי קויט,
בעלי חובות בעפאלען ווי פליעגען
און מען בערעבעוועט איהם ביז די הויט.
ער וואָלט דאן געוועזן א בעלן
זיין פאָרהאַנג זאָל גיכער פאַלען,
דער טויט זאָל שוין מאכען זיין שפּיעל אויס,
פון מויל נעבעך שלאָגט איהם פּיענע
און מוז שטעהן אויף דער סצענע
און מוז צוזעהען ווי דער פּובליק פייפט איהם אויס.

4

דער בעריהמטער שוישפּיעלער, דער פיינער אקטיאָר,
קומט אין א קאָמעדיע אלס דיענער פאָר,
און דער געמיינער, וואָס שפּיעלט זיין ראָליע שלאַף,
דער שיינט אויף דער ביהנע גאָר אַלס גראַף,
ביי אונז דאָס רוב זעהט מען דאָס גלייכען:
די ראָליע גראף שפּיעלט נאָר א פערד,
דער קלוגער מוז דיענען ביי´ן רייכען,
אַזוי שפּיעלט די קאָמעדיע אויף דער ערד.
דער קלוגער, וואָס בעזיצט כּל־המעלות

דאַרף דיענען פאר גאַנץ קליינע געלט
און האָט גאָר דערפון קיין התפעלות,
ער פערשטעהט די קאָמעדיע פון דער וועלט.
אַזוי פיהרט די השגחה,
דעם נאַר גיט זי הצלחה,
זאָנסט וואָלט ער פאר הונגער גיך אויסגעהן;
ווער עס קאן פון שׂכל לעבען
וויל זי דעם קיין געלט ניט געבען,
זיין שטעטעל - זאָגט זי - וועט ער זיך זעלבסט באשטעהן.

5

אַ שעהנער טעאַטער איז די וועלט,
די מענשען זענען די אַקטיאָרען;
אויף פיער קאַרטינעס ווערט עס איינגעטהיילט
דעם מענשענס לעבען פון געבאָרען.
שוידערהאפט איז זיין ערשטע קאַרטינע,
דער אקטיאָר וויל פאר קיין פאַל ניט געהן,
זי טרייבט איהם מיט גוואַלד אויף דער סצענע
און ער טרעט אויף איהר ארויס מיט געוויין.
ווי ליעב איז די מוטער זיין ברומען,
זיין בראוואָ פון פּובליק איז גרויס,
מען פערווארפט איהם זיין סצענע מיט בלומען
און שפּיעלט זיין אַקט גאַנץ גליקליך אויס.
דערנאָך שפּיעלט ער ראָמאַנען
אין פערשידענע אַרטען, פלאנען,
ביז עס הענגט שוין א פאמיליע אויף זיין קאָפּ,
ווערט אַלט און געהט געבויגען
ביז ער פערשליסט די אויגען
און דער אקט זיינער אין גאַנצען פאַלט אַראָפּ.

6

יעדער מענש איז אן אַקטיאָר,
יעדער שפּיעלט זיין ראָליע רק פערשטעלט,
ער ווייזט זיך אויס פערקעהרט ווי אויפ´ן וואהר
און נאָר צוליעב דעם כּבֿוד און צוליעב געלט.

דער שפּיעלט פרום, שרעקליך פערווילדעט
און אין הארצען ווערט ביי איהם גאָט אויסגעלאַכט,
און דער שפּיעלט זיין ראָליע געבילדעט
און האָט מורא פאַר שדים ביי נאַכט.
פאַר די פריילין שווערט דאָרט איהר חתן,
אַז ער שטעלט איהר זיין לעבען אין קאָן
און מיינט נאָר צו בעקומען דעם גראָשען,
דען ער ליעבט גאָר אן אנדערע פּערזאָן.
און ביי דעם הענגט טויזענד שלעסער
און דער דלות איז נאָך גרעסער,
און אין דעמ´ס טראַנטעס, איז איינגענעהט פיעל געלט.
נאָר דאָס איז דער חסרון,
וואָס מיר טרויען די אקטיאָרען,
מיר פערגעסען זיך, אַז עס איז דורכאויס פערשטעלט.

1874

די פערשיעדענע וועלט

1

איין ערד טראָגט אונז אלעמען אויף איהרע פליגעל,
איין זון בעלייכט אָרעם און רייך,
די איין שטיקעל וועלט איז גלייך צו א שפּיגעל,
ניט אלעמען זעהט זי אויס גלייך.
פאר דעם פרומען איז א יריד יעדער טאָג,
ער האַנדעלט סחורה און שלעפּט אין הויז,
פאר דעם אומגליקליכען איז די וועלט אן אסטראָג,
ער האָפט פון איהר צו ווערען לויז;
פאר דעם גליקליכען איז דאָס א גאָרטען, אַ סאָד,
ער האָט פערגעניגען פון יעדער גראָז;
פאר דעם נאַרען איז דאָס א באָד,
ער הערט א טומעל און ווייס ניט וואָס;
און פאר דעם רשע, דעם דיעב,
איז דאָס א שחיטה שטוב,
דעם מילדען זעהט די וועלט אויס
פּונקט ווי א חתונה הויז;
פאר דעם געדריקטען זעהט זי אויס קלאָר,
ווי די שטרייט פון די פיש אין טייך -
אַ כּלל די וועלט איז איינע נאָר
און ניט אלעמען זעהט זי אויס גלייך.

2

פאר דעם פרומען איז די וועלט א יריד,
פיעל ער טהוט איז איהם רק קאַרג,
ער לערענט, ער דאווענט, קיין שלאָף נעמט איהם ניט,
דען מאָרגען איז שוין נאָכ׳ן מארק;
ער גלויבט, אַז דער לעבען איז ערשט נאָך דעם טויט
פאר דעם, וואָס האָט גוטס מיטגעבראכט,
און ווער עס האָט פרייטאג ניט אָנגעגרייט,
ביי יענעם איז שבת די ליפּען פערשמאכט;
דען נאָך דעם מארק איז שוין די קראמען פערשלאָסען,
דעריבער כאפּט ער ווי ווייט ער קאן,
די אייגענע ציצית וואָס דאָ קאָסט א גראָשען,

קריגט ער דאָרטען ניט פאר א מיליאָן;
אויף יעטווידער שטראם, וואָס עס פליהט,
שווייגט ער און רעדט נעבעך ניט
וואָס האָט ביי איהם געלט פאר א ווערטה,
אַז ער דאַרף קיין קארעטען, קיין פערד,
ברויט מיט וואַסער, אויב ער נאָר האָט,
איז ער שוין א גליקליכער איד -
אַ כּלל פאר דעם פרומען, דעם דינער פון גאָט,
זעהט אויס די וועלט א יריד.

3

פאַר דעם קלוגען איז די וועלט א חדר,
זיין רבי איז דאָס די צייט;
ספרים ליגען איהם אָפען כסדר,
דאָס זענען די מענשען, די לייט;
אַן אָפענער ספר איז איהם די וועלט,
וואָס יעדער מענש איז דאָרטען א בלאט,
ווער עס פיהרט גוט און וועלכער עס פעהלט,
און דער קלוגער לערנט עס פון ביידען דעם פשט.
ער זעהט מענשען מען לויפט, מען פליהט,
דער נאָך בערלין, דער נאָך פאַריז,
דער קלייבט קאַפּיטאל און דאָ לעבט ער ניט,
דער קלוגער בערעכענט אלץ ווי נאַריש דאָס איז;
דער וויל ווערען רייך אין איין טאָג,
ווערט ער פערפוילט אין אָסטראָג;
דער מאכט זיין קינד פאר א גבֿיר
אויף דער עלטער צו שטעהן ביי זיין טהיר.
און דער האָט ניט פון זיין גאנצען אבמאן
לסוף אויף זיינע אייביגע קליידער -
אַ כּלל פאר דעם חכם, פאר דעם קלוגען מאַן
זעהט אויס די וועלט א חדר.

4

דעם שוטה, דעם נאַר, זעהט אויס ביי איהם
די וועלט מיט איהר פּריראָד,
די זון מיט די שטערען, מיט זייער סיסטעם,

זעהט דאָס ביי איהם אויס א באָד;
אַז ער זעהט אין הימעל שטערען אָהן צאָהל,
וואָס יעדערער שרייט: "גאָט! ווי גרויס ביזטו!"
מיינט דער נאַר, אַז ער הערט עס פון פאל
ווי יונים שרייען: "דאַוואַי פּאַרו" ...
אַז ער זעהט דעם ים, וואָס גאָט האָט בעשאַפען,
וואונדער אויף דער ערד אויף יעדער טריט,
חכמות פון מענשען, מאַשינען, טעלעגראפען,
האַלט ער עס פאר א בעזים, וואָס מען שמייסט זיך דערמיט,
האָט קיין פערשטאַנד צו פערשטעהן
דעם געבוי פון זיין קערפּער אליין,
ווי קינסטליך יעדער גליעד איז געבויט,
און די זעלע, וועלכע בלייבט נאָכ׳ן טויט,
פון חכמה, פון בילדונג, שטעהט ער גאנץ ווייט,
געהט ארום נאַקעט דורכאויס,
אַז ער זעהט מען שטאַרבט, מיינט ער אַז מען שרייט:
"נאַראָנים פון באָד געהט ארויס!"

5

פאַר דעם אומגליקליכען איז די וועלט אַן אַסטראָג,
וואָס די צייט האָט איהם אין קייטען געשמידט,
דעם פרייען טויט בעט ער, ער האָפט אלע טאָג,
נאָר דער טויער ווערט דאָ שטארק געהיט,
אין אונזער וועלט־אסטראָג זעהט מען פיעל ארעסטאַנטען
וואָס יעדער זיצט פאר אַן אנדער חטא,
דעם האָט דער דלות פערצאַמט פון אלע קאַנטען,
מען משפּט איהם טעגליך מיט א נייעם דעקרעט;
ביי דעם האָט פּלוצלונג די געשעפטען געפּלאַצט
פון זיין גאנצע עשירות אַז ער נאַקעט ארויס,
זיין כּבוד, זיין יחוס, האָט מען שוין אויך אָפּגעשאצט,
די וואָס קערען די גאסען די לאַכען איהם אויס;
דער האָט רק קראנקהייט אין הויז,
ער וואָלט וועלען פון דער וועלט שוין זיין לויז,
און דער איז פון שונאים פערהאסט,
אַז דער לעבען איז איהם שוין צו לאַסט;
דער האָט זיינע קינדער פאר די הענטלעך געפיהרט
און ווערט עלענד אין איינע פינף טאָג -

אַ כּלל פֿאַר אַזעלכע, וואָס די צײַט אַרעסטירט,
זעהט איהם אויס די וועלט אַן אָסטדאָג.

6

נאָר פֿאַר דעם גוטהערציגען ווערט זי בעטראַכט
פּונקט ווי אַ חתונה געוויס,
וואָס אין זעקס טעג האָט עס גאָט די סעודה געמאַכט
און געלאַדען דעם עולם צום טיש,
און דער מילדער מענש בעדיענט דאָ דעם קעניג,
אַז עס זאָל ניט פֿעהלען קיין פֿיש, קיין געבעק,
אַז מען זאָל ניט בערײַדען, אַז די סעודה איז וועניג,
גיט ער פֿון זײַן חלק דעם צווייטען אַוועק;
ער זיצט ניט בײַ׳ן טיש זיך פֿרעהליך צו מאַכען,
סאַרווערט ער פֿאַר אַלעמען ווי ווייט ער קאָן.
ער איז שטענדיג עוסק אין קהל׳שע זאַכען
און איז נאָך אַ פֿאָרשטעהער פֿון זײַן נאַציאָן,
און צום סוף, אַז ער דאַרף אַהיים געהן,
בעשײַנקט ער די כּלי־זמר גאַנץ שעהן,
משרתים און אַזוי אָן דער זייט,
אויף הקדש, אויף אָרימע לײַט,
דרשה געשאַנק מיט גרויס מילדיגקייט,
אויף וואָהלטאַטען עולמ׳שע געלט,
זעגענט זיך אָב מיט די חתונה לײַט
און געהט רוהען אין זײַן געצעלט.

1878

דער צבֿוע´יאַק

1

זיי מיר מודה, ווייב, דעם פּסק;
בין איך דען ניט פֿון די חכמים,
אַז איך בין א צבֿוע´יאַק
און ווייז זיך אויס פֿאר א צדיק תמים,
איך צאפּ דאָך שטענדיג פֿרעמדע בלוט,
איך ב´רייס יתומים און אלמנות,
איך עס מיר טרפות גאנץ בערוהט,
איך טהו בשתיקה אלע פּסלנות,
מיין הויקער דארף נאָר זיין געראָטען,
די אויגען פערגלאָצט געהן אין גאַס,
די ציצית מיט דעם טלית־קטן,
די פּיאותלעך פֿון מקוה נאַס,
די נייע וועלט רופען זיי פּוילעס
צו שילטען זיי ניט ווערען מיד,
דאַן שרייט די וועלט שוין מיט קולות,
אַז איך בין א צדיק א איד.

2

אלע שלישית געלט, מיט אלע נדנ´ען,
און פֿון שותפים אלע בטוחות,
און וואָס ווייבער גנב´ענען פון די מאַנען
טראָגט מען צו מיר פֿון אלע רוחות;
פּאָהרט ווער אָפּ אויף יענער וועלט,
ביי מיין קרעטשמע מאכט ער א פּאָפּאַס,
איבער די יורשימ´ס גאנצע געלט
מאכט מען מיר פאר אן אפּוטרופּוס;
ווי איך ווער שוין אין פעדערען וואַרים
מאַך איך מיר מיין קונץ בעזאַכט,
אין דער פֿריה פּלוצלונג מאַך איך אַ לאַרם,
אַז מען האָט מיך בע´גנב´עט די נאַכט;
עס קלאָגען שוין יתומים, אלמנות,
און מיר כלומר´שט ווארפט אויך אין קעלט,
אידען האָבען אויף מיר נאָך רחמנות;

ווי דעם צדיק געהט שלעכט אויף דער וועלט!

3

ווען איינער איז מיר מיט א וואָרט נוגע
איז ער שוין גלייך מקבל נזיפה,
ווארום ביי קהל איז מיינע די ערשטע דעה,
מיין שטול איז אויבען צו יעדער אסיפה;
אַלע געלטען פון די נאַבאָרען,
וואָס מען צאָהלט מיר וואָכער נאָך די סדרות פֿון לות,
פֿון אַלע נאלאָגען פֿון סוועטשני סבאָרען,
בין איך דער צדיק, דער גאַנצער בטוח;
איך וויין קיינעם ניט קיין חשבונות,
ווער סמייעט ביי מיר פֿרעגען שטשאָט,
דען אויף יענעם זוך איך שוין עונות,
איך זאָג, אַז ער לייעקנט אין גאָט;
זיין הויז, זיין געזונט געהט פערלאָרען,
זיין פּרנסה נעהם איך צו פֿון האַנט,
דערנאָך מאַך איך איבער די יאָהרען
און באקלייד איהם אין סארע געוואנט.

4

די שטאָט מוז טאַנצען נאָך מיין ניגון,
קיינער רעדט ניט אויף מיין סחורה,
ווארום ארום מיינע מילכיגס טאַנצען זיי ווי פֿליגען,
און דער וואָלט שוין רעדען, האָט ער מורא;
מיין סחורה ווערט קיין מאָל ניט פערלעגען,
עס שיינט עס לייכט מיין שילד, מיין דגל;
ווען איך קוילע מענשען גלאָץ איך מיט די אויגען,
איך דאַרף נאָך קרעכצען, ווען איך צרייס מיט די נעגעל;
מיין סחורה האלט איך שטענדיג אָפען,
סיי שבת סיי יום־טובֿ סיי וואָך,
קיין רב וועט מיר דערפֿאר ניט שטראפֿען,
דען מיט אטלעס פערדעק איך די מאָך;
שלישי קומט מיר מיט גבאות,
מיט הקפות מוז איך פֿריהער געהן,
פֿון הכנסות פון שול מיט הוצאות

דער נאמן בין איך נאָר אליין.

5

פֿון אלע קצבות מאך איך די סמעטע,
פאר געפֿאַלענע באַלעבאַטים יחסנים
נעהם איך פריהער פאר זיך אדאָפּ די פעטע
און די פאדאנקעס פֿאר די קבצנים;
אויף די נייע לעהרער, וואָס לערנען שרייבען,
מאך איך אסיפות פון מיינע דעפּוטאַטען,
איך דריק זיי, איך שטיק זיי, פֿון שטאָט צו פערטרייבען,
דען צו מיינע קונצען קען עס גרייליך שאַטען.
דו קענסט דאָך אָט דעם עזות פּנים,
געווען א לעהרער ביי´ן היגען בעל הבית,
האָב איך אָנגערעדט ביעגלע יונים
און געמאכט איהם א פאלשען דאַנאָס;
דער ווייב´ס גיסען טרערען איז בלאָטע,
וואָס זיי זיצען שבתים אָהן ברויט,
איהם פערשיקט ארעסטאַנסקע ראָטע
און די קינדער צו שטארבען פון נויט.

6

מיין נישט, מיין ווייב אַז דאָס גילט נאָר איצטער,
דאָס האָט נאָך געגאָלטען אין ירושלים,
דער פאַלשער נביא דער פערשפּיצטער
האָט פֿערדעקט זיין טומאה מיט יראת שמים,
זיי האָבען דעם עולם בע´גזל´ט, בערויבט
מיט פֿאלשע נביאות, מיט ווערטער טרייע,
און דער המון האָט אין זיי געגלויבט
אפֿילו מעהר ווי דעם נביא ישעיה.
מכיה´ן פּאַטשט מען אין פּנים,
ירמיהו´ן געזעצט אין אַסטראָג,
זכריה´ן פערגיסט מען די דמים
מיט די פֿאלשע נבֿיאים´ס פֿערזאָג;
צו רעדען ווער וועט עס סמייען,
אַז דער וואָלף געהט אין א שעפּסען פֿעל,
און כל זמן די וועלט וועט זיך דרעהען

איז די סחורה ביי אידען ראַיעל.

דער צבֿוע´יאַק

צ ו ו י י ט ע ר   ט ה י י ל

1

אָט האָט איהר אייך אַ ריינעם שפּיגעל,
ווי שכל געהט צו שטראנד,
זילבער ווערט געפּרוּווט אין טיגעל,
מענשען אין פֿערשטאַנד.
זעהט איהר יענער גלאָצט די אויגען
ווייכלעך ווי א בלום,
געהט דעם קאַרק צו דר´ערד געבויגען,
מיינט ניט דאָס איז פרום;
ניט אלץ איז גאָלד וואָס שיינט פון ווייטען,
זעהט זיין האַנדעל נאָר מיט לייטען,
קען ער מיט רובעלס זיך שטראַפֿירען.
אָט דאָס איז ניט פֿערשטעלט;
וויל מען מענשען ריין פּרובירען,
די פּראָבע איז נאָר ביי געלט.

2

ווער האָט דעם אידענס בוך געלעזען
און עס האָט איהם ניט געאַרט
פיעל משיחים איז געוועזען,
וואָס האָבען אונז גענאַרט;
געגאַנגען ווינטער אין איין מקואות
מיט מופתים אונז פֿערטויבט,
דער עולם האָט געהאט א טעות
און אין זיי געגלויבט;
מיר האָבען דעריבער פיעל געליטען,
מען האָט אונז פיעל געברענט, געשניטען -
היט אייך שוין פֿון דער סכנה,
פֿון מענשען וואָס פערשטעלט,
דען זייער ציעל און די כוונה
איז כבוד אָדער געלט.

די צבֿוע´יאקעס מאכען קאליע
דעם שם פֿון פרומע לייט,
מען פֿרעגט שוין היינט א נייע שאלה,
אויב פֿרום איז עהרליכקייט;
ווייל דער צבֿוע´יאק איז פול מיט חטאים
און בעט נאָך געצאָהלט דערפֿאר,
ווי זמרי טהוט ער מעשים רעים,
ווי פּנחס בעט ער שכר.
און ווייל דער עולם איז ניט זיכער,
דארום פערלאָזט מען פֿרומע גיכער,
קוקט אייך אום פֿון אלע קאנטען,
צי זייט איהר ניט פערקויפֿט,
שעצט דעם פרומען ווי בריליאנטען,
פֿון צבֿוע´יאק אנטלויפֿט!

1874

רחל מבכה על בניה
(דער מוטער רחל´ס געוויין)

כה אמר ר´ קול ברמה נשמע נהי בכי
תמרורים רחל מבכה על־ בניה מנאה להנחם
על־בניה כי איננו (ירמיה ל"א מ"ו).

1

די זון האָט אָנגעוויזען אין מערב זייט,
מיט די רויטע פלאַמען, אַז זי נעהמט אפשייד,
און די נאַכט מיט איהרע פינסטערקייט,
האָט אָנגעטהאָן די ערד אין א שוואַרצע קלייד.
די וועלט מיט איהרע לייט שווייגען שטום,
די נאַטור שלאָפט - סאַי בערג, סאַי טהאָל,
די לבָנה געהט זיך גאנץ שטיל אַרום,
פון די שטערען הערט מען אויך קיין קול;
נאָר א שטימע די שטילקייט צושלאָגט,
א קול פון א פרוי וויינט און קלאָגט,
מיט די פידעל שפּיעלט זי נאָך צו
אַ טראַגישע מעלאָדיע;
פון איהר ניגון, פון איהר געוויין,
קען די כוחות אויסגעהן,
און שרייט נעבעך פון איהר געצעלט:
- פערוואָגעלט בין איך אויף דער וועלט!

2

אַ קורצע צייט האָב איך נחת געהאַט,
בשעת גאָט האָט אייך אין אייער לאנד געשטיצט;
דער מזבח איז געוועןן מיט קרבנות זאַט,
די כרובים מיט די פליגלען האָבען אייך בעשיצט,
דוד´ס קינדער אין א קרוין געקליידט,
דער כהן גדול אין זיין קאָסטיום,
און די סנהדרין - ווי א געפלאנצטער בייט,
און דער בית־המקדש - ווי א פריהלינגס־בלום!
דריי מאָל אין יאָהר אין דער צייט,
געקומען פון נאָהענט און פון ווייט:
דער בריינגט קרבנות צום שלאַכט,

און דער האָט ביכורים געבראַכט!
לוים האָבען מיט כלים געשפּיעלט!
דער איד האָט זיך הייליג געפיהלט,
די גאסען מיט פרעהליכקייט זאַט, -
דאַן האָב איך נחת געהאַט!

3

אָבער ציון האָט פערלאָרען איהר פערגעניגען,
איהר מאַיאָנטעק פערשפּיעלט אין קאָן;
דער אָרט "בית־לחם", וואו מיינע ביינער ליגען,
געהט שוין אין אבלות אָנגעטהאָן!
דו, באַרג לבנון! דו, גוטער פריינד!
וואָסערע פּיס צוטרעטען דיך היינט?
דו, באַרג מוריה! דו הייליגער אָרט!
אַ מחמד׳אַנער "מעטשעט" שטעהט גאָר דאָרט!
די גאַסען שטעהען שוין פּוסט,
די וועגען זענען פערוויסט,
אין ברמל קיין בלומען בליהט,
די טהורעמס גלאַנצען שוין ניט!
די כהנים וואָס האָבען געשטיצט,
די נביאים - וואו זעה איך זיי איצט!
וואו איז אייער קרוין, אייער רייך?
וואָס איז היינט געוואָרען פון אייך?!

4

איך קוק איצט אויף ירושלים ביי׳ם מערבֿ־וואנט,
איך זעה דאָרטען מיינע קינדער ווי קוילען שוואַרץ,
זיי שפּאַרען אָן די קעפּ אויף די דאַרע הענט,
און אָכצען נאָר און קרעכצען, אַז עס פערקוועטשט דאָס האַרץ!
ניטאָ אין ירושלים קיין בוים, קיין שטיין,
וואָס איז ניט געווען נאַס פון מיין קינדס געוויין!
מיין קינד צו דריקען איז א קינדער־שפּיעל,
וואו מען שיסט - איז ער דער ציעל!
פון מאָלדאַוויע הער איך א געשריי,
מיין קינד שרייט דאָרט, - אוי וועה!
פון אַראַביען שרייט ער "ניט גוט"! -

מען פערגיסט דאָרט ווי וואַסער זיין בלוט!
פון אַזיען שרייט ער נעבעך "שלעכט!" -
דאָרטען געפינט ער קיין רעכט!
אין פּרס בעווייִנט ער די ערד,
דאָרט טהוט מען מיט זיי ווי מיט פערד!

5

אין הימעל די טויזענדער שטערען,
בעווייִנען אלע מיין קינדס אומגליק!
די אלע בוימער גיסען טרעהרען,
די פויגעלעך ענטפערען אויך צוריק!
נאָר די האַרץ פון דיינע פיינד איז פערשטיינט,
דער אומגליק האָט זיי דאָס האַרץ פערשפּארט!
דער קראָקאָדיל, דער אכזר, טרעפּט אויך ער וויינט,
נאָר דיינע שונאים׳ס האַרץ איז ווי אייזען האַרט!
אַך, גאָט! – ענטפער שוין מיר!
זאָג שוין - פיהל איז דער שיעור
צו ליידען, א דור נאָך א דור,
אין צרות - צוויי טויזענד יאָהר!
איהר, שטערען, זאָגט מיר, - אויב איהר ווייסט,
איז דען אייביג פערלאָרען מיין טרייסט?!
אוי, ניין! איך שפּיר נאָך, איך שפּיר!
אַך, גאָט, ענטפער שוין מיר!

1861

דאָס ליעד פון אויג

1

זאָג מיר, דו אויג, איך פרעג נאָר דיר,
דו ביסט דאָך געשעצט אין דער וועלט.
ביסט טייער, ביסט איידעל, ביסט שעהן אָהן א שיעור,
ביסט גלייך ווי א פענסטער אין געצעלט.
דו שטעהסט איהם אין קאָפּ ווי אַ פיקעט אויפ´ן טורעם,
פון שטיינער, פון גריבער ביסטו איהם אַ שירעם.
ביסט קלאָר ווי קריסטאל, ווי דימענטען פיין,
איידעלער פון די אויג קען שוין ניט זיין.

רעפריין:
טאָ זאָג מיר, דו אויג, וואָס איז מיט דיר דער מעהר,
אַז וועןן דו לאכסט מיט גרויס פרייד, רינט פון דיר
אַ טרעהר.
טאָ זאָג מיר, דו אויג, א. ז. וו.

2

ווי שעהן, ווי רייך דו זעהסט אויס אין גאַנצען,
ווי א דימענט אין א גאָלדענעם רינג.
דער שוואַרצאפּעל אין מיטען טהוט אין דיר טאַנצען,
עס לויפט און בעטראַכט אלצדינג.
קיין פויגעל, קיין קויל לויפט ניט ווי דו,
געשווינדער פון אלע, דו אויג, ביסטו.
אומעטום א בליק און גלייך בעטראַכט,
ווער פערמאָגט עס, ווער קען עס, ווער האָט עס
די מאַכט.

רעפריין:
טאָ זאָג מיר, דו אויג, וואָס איז מיט דיר דער מעהר,
אַז וועןן דו לאכסט מיט גרויס פרייד, רינט פון דיר
אַ טרעהר.
טאָ זאָג מיר, דו אויג, א. ז. וו.

3

פאַר ווען איז טהעאטער מיט אלע אַקטיאָרען,
שפּיעלען ראָלעס א פּראַכט.
פאַר ווען איז זיידענס אין אלערליי קאָלירען,
אין דעשענעס אין צווייגען געמאַכט.
פאַר ווען איז בלומען וואָס וואַקסען אין גאָרטען,
אַנגענעהמע רויזען, וואָס געפינען זיך דאָרטען.
דעם בלינדען מענשען נוצט דאָך עס ניט,
נאָר פאר דיר, דו אויג, פאר דיר איז דאָס גוט.

רעפריין:
טאָ זאָג מיר, דו אויג, וואָס איז מיט דיר דער מעהר,
אַז ווען דו לאכסט מיט גרויס פרייד, רינט פון דיר
אַ טרעהר.
טאָ זאָג מיר, דו אויג, א. ז. וו.

4

די געמאָהלטע פּאָקאיקעס אין אלערליי קווייטען,
פאר ווען איז מעהר ווי פאר דיר.
די טייערע בילדער וואָם קאָסטען דוקאַטען,
געזיכטער אויף געגילטען פּאַפּיר.
פייער צום לייכטען, גאַזע צום ברענען, -
אַלע זעהען דיר און דו זעהסט יענעם,
אָהן דיר איז דער מענש געצוואונגען אין פּרעס,
ווען די אויג פעהלט, חלילה, איז ער גלייך צו אַ מת.

רעפריין:
טאָ זאָג מיר, דו אויג, וואָס איז מיט דיר דער מעהר,
אַז ווען דו לאכסט מיט גרויס פרייד, רינט פון דיר
אַ טרעהר.
טאָ זאָג מיר, דו אויג, א. ז. וו.

5

זילבער פּערעל, טייערע בריליאנטען,
פאר ווען איז מעהר ווי פאר דיר.
נייע מאָדישע קליידער וואָס טראָגען נאָר פראנטען

אין פערגעניגען פון געמיינעם ביז דעם גבֿיר.
פון אָ שעהן ליעב קינד, ווער האָט הנאה,
דעם שמייכעל, די מינע, די איידעלע המצאה, -
אין אלע תענוגים וואָס קומט נחת צו
ווער קוקט עס, ווער זעהט עס מעהר ווי דו, -

רעפריין:
טאָ זאָג מיר, דו אויג, וואָס איז מיט דיר דער מעהר,
אַז ווען דו לאכסט מיט גרויס פרייד, רינט פון דיר
אַ טרעהר.
טאָ זאָג מיר, דו אויג, א. ז. וו.

6

ווי וואָלט דער מענש וויסען ווען טאָג און ווען נאַכט,
ווען דו וואָלסט איהם גיט אָנגעזאָגט
ווען די זון, די לבנה לייכט לויטער אַ פּראַכט,
און ווען זיי א וואָלקען פערשלאָגט.
דער קאָלירטער רעגען־בויגען וואָס וואונדער צו זעהן,
דער פייערדיגער בליץ וואָס גיט פּלוצלונג אַ ברען,
די זון, די לבֿנה מיט די פרעהליכע שטערען,
פון וואַנען וואָלט ער וויסען ווען ניט די אויג´ס
ערקלעהרען.

רעפריין:
טאָ זאָג מיר, דו אויג, וואָס איז מיט דיר דער מעהר,
אַז ווען דו לאכסט מיט גרויס פרייד, רינט פון דיר
אַ טרעהר.
טאָ זאָג מיר, דו אויג, א. ז. וו.

די בלום

1

וואו אלע פאָהרען אין מיטען וועג,
ליגט דאָרט א טייערע בלום;
עס ליגט און פוילט איינִיגע טעג,
דער ווינט וואַרפט איהר אַרום.
זי שרייט און וויינט מיט גרויס געבעט;
פאַמעלעך, זעהט ווי איהר געהט.
האָט רחמנות, זעהט איהר צוטרעט
אַ בלום מיט א פּרעכטיגען קווייט;
רחמנות האָט ווער,
קומט נאָר אהער
הויבט אויף א בלום וואָס זי גלאנצט,
טראָגט מיך אַהין,
פון וואַנען איך בין, -
וואו מען האָט מיר צום ערשטען געפלאַנצט.

2

אַז איך זעה איצט בלומען פון יעדער זייט
גיעסט פון מיר טרערען אַ טייך,
איך דערמאָן זיך מיין גליק פון די פאָריגע צייט,
געווען מיט אלע בלומען צוגלייך.
אין קייזערליכען גאָרטען ווען איך האָב געבליהט
און די זון האָט מיר ליכטיג געשיינט,
צעהנדליגע דיענער האָבען מיר געהיט -
טו זעה נאָר דעם סוף פון מיר היינט:
דער טרעט און דער קוועטשט,
צואווייקט און צונעצט,
די בלעטער אַראָפּ פון קאָליר,
איך ליעג אויפ´ן מיסט,
דער רעגען ער גיעסט,
עס איז גאָר קיין רחמנות אויף מיר.

3

ווי די בלום ווײנט דאָ און שרײט,
עס צונעהמט יעדען מענשען זײן האַרץ,
קומט אָן א "מלאך" גאָר פון דער זײט
און הערט דאָ איהר שרײען, איהר שמארץ.
זאָג מיר, דו בלום, זאָג מיר דעם וואָרט,
צונעהמסט מיר מײן האַרץ אָהן א ברעג;
וואו ביזטו געוואקסען, ווי רופט מען דעם אָרט,
ווי קומסטו אהער אויפ׳ן וועג?
טהוט זי א געשרײ:
אוי, ווינד איז מיר, וועה!
צי דו דערקענסט מיר שוין גאָר ניט פון פריהער?
פון ירושלים בין איך,
איד רופט מען מיך,
האָב דו כאָטש רחמנות אויף מיר.

4

פאר צוויי טויזענד יאָהר ווען דו וואָלסט מיר זעהן,
בשעת איך האָב מײן מלוכה געהאַט,
וואָלסט זיך אלײן פערוואונדערט ווי איך בין געווען,
די שעהנהײט פון מײן יעדער בלאַט;
כּהנים, לוים, גענערעלער אָהן א שיעור,
איך האָב דאַמאָלס שטאָלצירט אין פלאָר,
דאן האָט מען פלוצלונג אויסגעריסען מיר,
איך וואלגער מיך באלד צוויי טויזענד יאָהר.
וואו איך בין געוועזן,
האָב איך רציחות געזעהן
געריסען מיר גליעד פאר גליעד;
געברענט און געשניטען
און נאָך מעהר צרות געליטען -
גאָר ווײל איך בין אַ איד!

5

אַזוי האָט זיך אמאָל געוואַלגערט דער איד,
ווי די בלום אויפ׳ן וועג מיט איהר צוועט;
דער נעהמט צו זײן כּבוֹד, דער רופט איהם "זשיד",
דער מיט די פיס איהם צוטרעט,
און ער האָט שוין פערלאָרען זײן מוט און זײן טרײסט,

פערלאָרען זיין קראפט און זיין מאַכט,
מעהר ניט אמונה, דאָס איז נאָך זיין טרייסט
אין דער לאַנגער פינסטערער נאַכט.
אַך, מיין האַרץ
פלאצט מיר פון שמארץ,
דו האָסט דאָך אַמאָל אויך געבליהט;
אַזאַ שעהנער צווײַט
יעדערער טרעט,
ווי האָט מען עם קיין רחמנות ניט.

6

ווי נאָר דער "מלאך" הערט איהר דאָ דערמאָהנען
איהר אלטען יחוס פון ציון,
זעצט ער איהר צווישען אלע וואַזאָנען,
זי הויבט וויעדער שוין אָן צו בליהען,
און ער טרייסט איהר מיט מיטלייד: וואַש אָפּ דיינע
טרערען,
די זון הויבט דיר אָן שוין צו שיינען,
איך וועל דיר חלילה ניט שטערען,
איך וועל דיר נאָך פוצען און פיינען,
פרעגט זי ביי איהם:
זאָג מיר דיין שם,
לאָמיך וויסען דעם נאָמען פון זיי.
ענטפערט ער איהר:
דער נאָמען פון מיר
איז אלכּסנדר קייזער פון ראָסיי.

1860

א בריעף פון דער מוטער ציון

1

דורך די פּאָעטען, די שטענדיגע היטער,
וואָס גאָט האָט זיי ביי מיר פאר וועכטער געשטעלט,
שיקט אייך א בריוועל, איך ציון, די מוטער,
צו אייך, מיינע קינדער פון צווייטען זייט וועלט.
געגריסט זייט פון מיר און פון אייערע שוועסטער,
פון כּרמל, לבֿנון, פון יפו ביים פּאָרט,
פון די וואנט פון מקדש, דער מויער דער פעסטער,
פון הר הזיתים, דער הייליגער אָרט,
פון חרמון, פון ירדן, דער שפּאציר דער בעסטער,
וואו איהר פלעגט יונגערהייט שפּילען זיך דאָרט.

2

פרעהליכע בשׂורות קען איך אייך מיטטהיילען,
מיין יוגענד ווערט איצטער צוריק אָפּגעפרישט,
עס קומען די קינדער די וואונדען צו היילען,
צו בויען די חורבות, וואָס שטעהען פארוויסט.
זיי גרינדען קאָלאָניעס, און זעצען זיך ווידער
צום טיש ביי דער מוטער, ווי מוטיג, ווי פריי,
און עסען און טרינקען און זינגען זיך ליעדער;
די שפּראך און דער ביבעל לעבט אָפּ אויף דאָס ניי;
און זיינען גאנץ גליקליך און לעבען, ווי ברידער;
מיין הארץ קוועלט צו שטעהן און צו קוקען דערביי.

3

נאָר פון אייך, מיינע קינדער, האָב איך קיין געריסען,
איהר האָט זיך, אפּנים, פארגעסען אָן מיר;
איהר ווילט פון דער מוטער, פון ציון, ניט וויסען
עס גיט פון אייך קיינער, וואָס עפּענט מיין טהיר.
ביי מיר בויט מען שטעט, עס בליהט נייע נעמען,
מיין פינסטערע טרויער־קלייד טהוט מען מיר אויס,
איהר ווייכט גאָר, איהר ווילט גאָר קיין אנטהייל ניט נעהמען -
דערמאָנט אייך ווער ציון, דאן לאַכט איהר אויס -
מיט אייער מוטער דאַרפט איהר זיך ניט שעהמען,

זי וואַר, און זי האָפט ווידער זיין אמאָל גרויס!

4

איז אייך דאָרטען גוט און איהר מאכט פיין א לעבען,
פרעהט מיר מיין הארץ, אַז מיין קינד לעבט דאָרט פריי,
מעגט איהר זיך אודאי דאמיט איבערגעבען
צו נעמען אנטייל אין ציון´ס געביי;
נאָר מיר האָט די פּראקטיקע לאַנג שוין געוויזען,
אַ פּראקטיקע וואָס דויערט באלד צוויי טויזענד יאָהר,
אַז אנטיסעמיטען, ווי דערנער, ווי שפּיזען, -
האַסען אייך פלוצלונג ווען איהר שטייגט אין פלאָר,
איהר ווערט גיך פון ווירטה און פון הויז אויסגעוויזען:
היינט זוך פון דאָס ניי איצט א וואוינונג, א סטאָר.

5

טויזענדער יאָהרענלאנג זיינען פאָראיבער,
עס קומען אָן פעלקער צו מיר אלערליי;
מיין ערד גיט קיין פרוכטען, מיין לופט – געלער פיבער,
דען איך לייד קיין פרעמדע, איך שטים ניט מיט זיי,
ווי מיינע קינדער זיינען אָנגעפאָהרען,
געגרינדעט קאָלאָניעס מיט גאנץ ווייניג געלט,
גבורים און העלדען ווערען דאָרט געבאָרען
די אלערליי פיבערט איז דאָרטען געפעהלט, -
זיי פיהלען זיך גליקליך, עס בליהען די יאָהרען,
ווי אין שלמה´ס צייטען, א פרעהליכע וועלט!

6

אַ ייִדישע שטאָט איז ניו־יאָרק די גרעסטע;
איהר געפינט ניט איהר גלייכען אין דער גאנצער וועלט,
און פון אלע לענדער קומען צו מיר געסטע:
איך בעטראכט מיינע קינדער- אמעריקא פעהלט!
האָט איהר זיך מיט ציון אויף עוויג געזעגענט?
אין הארצען פערלאָשען דעם לעצטען פונק?
פרעמד, ווי מיר וואָלטען זיך קיינמאָל בעגעגענט,
איהר גאַרט מיך ניט זעהן, אייך דורשט ניט קיין טרונק.
געדענקט, פיליכט טרעפט אייך, עס שנייט צי עס

רעגענט, -
צום אנדענקען נאַט אייך מיין בריעף און מיין ווונק.

1892